

Ratings on amazon and other online platforms

Shiur# 328 | June 26th 2021

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יד עמוד ב

א"ל רב חסדא לאבימי: גמירי, דעבודת כוכבים דאברהם אבינו ד' מאה פירקי הויין, ואנן חמשה תנן, ולא ידעינן מאי קאמרינן.

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א הלכה ג

כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמיה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו, ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא מושקע באור כשדים בין עובדי כוכבים הטפשים ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים והוא עובד עמהם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה, וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו, וידע שכל העולם טועים ודבר שגרם להם לטעות זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם, ב וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים, וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו. כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרן, והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו, ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם, וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד, והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה', עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן חוץ משבט לוי שעמד

במצות אבות, ומעולם לא עבד שבט לוי עבודת כוכבים, וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותו, ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו, כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו ומה יהיה משפט עבודת כוכבים וכל הטועים אחריה.

מגדל עוז הלכות עבודה זרה פרק א הלכה א

וכיון שהיו העם מתקבצים עד סוף הפרק. כלו מפוזר בהגדות ובמדרשות בכמה מקומות כעדות הכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן וכמו שאמרו ז"ל בויקק את חניכיו וגו' עד שאמרו במסכת ע"ז גמירי ע"ז דאברהם אבינו ארבע מאה פרקי הוה וישיבת אליעזר עבדו גדולה מישיבתו:

Lace Top Sheitels

אלה המצוות – מהר"ם חאגיז סי' רסב

ולבושתה ולבושת כל מי שבידו למחות בידה. אודיעך קורא
ידיד שצניעות זה היה נהוג בימים הקדמונים גם בין האומות חפש ותמצא בספר חיצוני שנדפס בלשון צרפת בפריז שנת 1661 לחשבונם נקרא נואיב"ו טיאטר"ו די"ל מונ"דו. בשני חלקים בפו"ליי. בחלק ראשון דף שפ"ט מביא שם בפרק ההנהגות הקדומות מהרומיים שהראש שלהם שהיה שמו קאמ"א זולפיציו"א. (כאשר דן אנכי שהיה הרבה זמן קודם התחדשות אמונת הנוצרים) גרש את אשתו מפני שיצאה מגולת שער מבלי מכסה על ראשה. עיין עליו ותמצא. כי עמדתו משתומם על המראה. וברכתי עליה ברוך שבחר בחכמים ובמשנתם. דכל ימי לא הייתי יודע מה טעם אמרו דכל זמן שאין עליה רדיד ככל הנשים אע"פ ששערה מכוסה במטפחת היא נקראת עוברת על דת יהודית וקנסה קנסה שתצא שלא בכתובה. ועל ידי סיפור מעשה מצאתי טעם לדבר דהואיל שבין האומות היה נהוג צניעות כיסוי הראש. אך לא ברדיד אלא במטפחת כמו שנראה מתוך לשון השמועה שם. א"כ בנות ישראל החמירו על עצמן דוקא במכסה קבוע ברדיד. ולא במטפחת שהוא עראי וכגלוי דמיא. השי"ת ברחמיו יזכנו לעשות רצונו כרצונו נס"ו:

בית הבחירה למאירי מסכת כתובות דף עב עמוד א

ודת יהודית הוא נאמר על מנהגים הנהוגים באומה מצד צניעות להיות בנות ישראל יתירות במדת צניעות על כל שאר נשים.

דת והלכה – רב משה שטרנבוך סימן א עמוד יב- יג

שוב עיינתי וביארתי טעם אחר להתיר בזמנינו לצאת אפילו במטפחת לחדר לרשות הרבים מעיקר הדין, ובלבד שתכסה כל שערות ראשה ולא יתגלו משערותיה כלל, שלפנים נהגו כולם בכסוי ראש, ואשה בלי כסוי אפילו נכרית נחשבה כפרוצה ממש, וכן מפורש ברש"י סנהדרין נח: ד"ה משתפרע ראשה בשוק,, שהיו רגילות אף הנכריות הנשואות שלא לצאת בראש פרוע" ע"ש. והדבר כן עד היום בכמה ארצות, ולכן בנות ישראל מדת יהודית נהגו בצניעות טפי מכל האומות, ולא הסתפקו במטפחת או כובע שמכסה הכל וסגי מדין תורה, רק דרשו עוד כסוי דהיינו גם ברדיד לצניעות טפי, ואשה שלא הסכימה להתנהג בדת יהודית, בעלה מגרשה בלי כתובה שאינה נוהגת מנהגי בנות ישראל הכשרות, וזהו הדין המבואר במשנה ורמב"ם ופוסקים.

ומעתה יש ליישב מנהג דילן שנהגו הנשים לצאת היום במטפחת לחדר, שאצלינו סביבינו בנות העכו"ם וכן החפשיות מתהלכות ברחוב בגלוי ראש ממש, ובישראל לבד הצנועות זהירות שלא יתראה משערותיהן כלל, וא"כ היום אפילו בכסוי אחד שמכסה כל הראש כדין סגי דהוא גם בזה לחדר דת יהודית, וכה"ג לא נהגו להוסיף עוד רדיד, דסגי בכך שיש בזה גופא בכסוי אחד כראוי מנהג דת יהודית, וא"כ המנהג שלנו היום א"ש גם לרמב"ם וש"ע, שכה"ג לא נהגו מעולם ולא צריך יותר גם לדידהו כמ"ש.

ואבאר הדבר עוד, שבעצם המתחדשים בסברא כעין הנ"ל רצו לעקור ח"ו לגמרי חיוב כסוי ראש לאשה, שלדעתם הא דכתיב

בסוטה ופרע ראש האשה שמכאן משמע שבנות ישראל מכוסות דוקא, היינו בזמנם שמנהג נשים לצאת בכסוי, בת ישראל בלי כסוי הוה פריצות, אבל בזמנינו שרי גם לאשת איש בלי כסוי שאינה פריצות כלל, אבל דברים אלו הבל ואפיקורסות, שאנחנו קבלנו מתורתינו הקדושה גדרי הצניעות, ומקרא דכתיב ופרע את ראש האשה סמכו שכסוי צניעות לאשה וכמו שנבאר להלן, ואם הנשים היום פרוצות לא הותר לנשים דילן ח"ו לדמות להן, ואשה פרועת ראש עוברת באסור תורה, אבל ההוספה מדת יהודית שיסודה לצניעות יתר, המקובל אצלינו דור אחר דור לבנות ישראל, אף שבעצם סגי בלעדה מעיקר דין תורה, יש לומר דנשים שלנו שלא נהגו ליזהר בכסוי אחר כסוי דוקא לדת יהודית, והיינו טעמא שעיקר דת יהודית יסודה צניעות יתר לבת ישראל, וכיון שהיום במטפת לחוד שמכסה כל הראש על ראשה תמיד מתבלטת בת ישראל בצניעותה סגי בכך, ואין צריך היום כסוי אחר כסוי כלל וא"ש. (ומיהו בשו"ת ח"ס א"ח ל"ו משמע שהגויים במקומו בזמנו הלכו פרועי ראש, ומ"מ לדידן מצריך לרשות הרבים שני כיסויים דוקא, מטפת וכובע ע"ש).

שבתי ומצאתי שבמהר"ם חאגיז (רס"ב) מפורש להדיא כדברינו שמסיק שם „כל ימי לא הייתי יודע מה טעם אמרו דכל זמן שאין עליה רדיד ככל הנשים אף על פי ששערה מכוסה במטפת היא נקראת עוברת על דת יהודית, וקנסא קנסה שתצא שלא בכתובה וכו', ומצאתי טעם לדבר, דהואיל שבין האומות היה נהוג צניעות כסוי הראש אם לא ברדיד אלא במטפת, א"כ בנות ישראל החמירו על עצמן דוקא במכסה קבוע, ברדיד ולא במטפת שהוא עראי וכגלוי דמי", ות"ל שכיוונתי אל האמת בדברינו הנ"ל, שבדבריו מתבאר כמ"ש שמטפת לא סגי שאינו קבוע, וגם מפני שזהו כמנהג העכו"ם, וטעם זה נראה דלא שייך בזמנינו כמ"ש, ושפיר מקום ליישב מנהג בנות ישראל הצנועות שנהגו היום במטפת לחוד, וא"ש גם לש"ע ורמב"ם ופוסקים שהבאנו. (ורק הטעם שאינו קבוע שייך נמי היום, ומטעם זה באמת מקום להחמיר במטפת לרשות הרבים וכמו שנבאר להלן).

שלטי הגבורים מסכת שבת דף כט עמוד א

יראה מזה להביא ראייה וסמך לנשים היוצאות בכסוי שערות שלהן כשהן נשואות אבל במקום קליעת שערן נושאות שערות חברותיהן שקורין קרינאל"ו בלע"ז מההיא דשנינו פרק במה אשה יוצאה דף סד שהאשה יוצאה בפאה נכרית בשבת ופירשו המפרשי' כי פאה נכרית היא מגבעת ידבקו בו שער נאה והרבה ותשים אותו האשה על ראשה כדי שתתקשט בשער והתם באשה נשואה מיירי מתניתין מדקאמר בגמ' דהטעם משום שלא תתגנה על בעלה הרי דבנשואה מיירי והרי פאה נכרית הוי ממש כעין אלו הקרינאל"ל ומשמע להדיא שמותרות בנות ישראל להתקשט בהן דשער באשה ערוה דקאמר לא הוי אלא בשער הדבוק לבשרה ממש ונראה גם בשרה עם השיער אבל שיער המכסה שיערה אין כאן משום שער באשה ערוה וגם לא משום פרועת ראש ונראה דל"ש שערות דידה ל"ש שערות של חברתה כל עוד דעבידי לכסוי השער והן תלושות אף על פי דקישוט הוא לה כדי שתראה בעלת שער אין בכך כלום וש"ד ואף על גב דאמר' סוף פ"ק דערכין דפאה נכרית המחוברת לשער ממש דהוי כגופה ממש מ"מ לא נאסר בשביל כך לצאת בה ולהתקשט בה דהא על כרחך אותן הצדקניות דקאמר התם היו מתקשטות בפאות ההם ובנשואות מיירי התם דקאמר תנו שערי לבתי ואין לומר שהיו משימות צעיף או מידי על הפאות נכרית דא"כ מאי אהני ההוא קשוט הרי כל עצמו של אותו קשוט לא הוי אלא בשביל שתראה בעלת שער אלא פשיטא דמיירי שהולכות בשערות מגולות ולכשתעיינן סוף פ' קמא דערכין ופ' מי שמתו דף כ"ה בדברי רש"י שם ובדברי הרא"ש תמצא דאין איסור בשער אשה משום ערוה אלא במחובר לבשרה וגם שהבשר נראה עם השיער כדאוקימנא ועוד הארכתי בזה בחדושי בס"ד:

שו"ת באר שבע סימן יח

גרסינן בנזיר פרק מי שאמר /דף כח ע"ב/ ות"ק אמר לך אפשר בפאה נכרי' וכו' מצאתי כתוב שם בגליון וז"ל נראה לי מכאן היתר לשערות שהנשים נשואות נותנות בראשיהן יהושע בעז /בגליון שבש"ס כתוב השם: (יהושע בועז) ובתוך סוגריים/ עכ"ל. וכן כתב זה החכם הנזכר בשלטי הגבורים שלו בפרק במה אשה יוצאה אמתניתין יוצאה אשה בכבול ובפאה נכרית בחצר וז"ל נלע"ד להביא ראייה וסמך לנשים היוצאות בכסוי שערות שלהן כשהן נשואות אבל במקום קליעת שערן נושאות שערות חברותיהן שקורין קרינאל"ו בלעז מההיא דשנינו בפרק במה אשה יוצאה דף ס"ד שהאשה יוצאת בפאה נכרית בשבת ופירשו המפרשים כי פאה היא מגבעת ידבקו בו שער נאה הרבה ותשים אותו האשה על ראשה כדי שתתקשט בשער והתם באשה נשואה מיירי מתניתין מדקאמר בגמרא דהטעם משום שלא תתגנה על בעלה הרי דבנשואה מיירי והאי פאה נכרית הוי ממש כעין אלו הקרינאל"ל ומשמע להדיא שמותרות בנות ישראל להתקשט בהן דשער באשה ערוה דקאמר לא הוי אלא בשער הדבוק לבשרה ממש ונראה גם בשר עם השיער וכו' עד ואין לומר שהיו משימות צעיף או מידי על הפאות נכרית דא"כ מאי אהני ההוא קשוט הרי כל עצמו של אותו קשוט לא הוי אלא בשביל שתראה בעלת שער אלא פשיטא דמיירי שהולכות בשערות מגולות עכ"ל. ואני מצאתי כתוב בכתיבת יד הרב המובהק מהר"ר יהודה ז"ל קצנאילנבוגין שכתב עליו לא זה הדרך ולא זו העיר שהנחילו לנו אבותינו חכמי המשנה והגמרא

והמפרשים והפוסקים ז"ל מפני שהדבר פשוט הרבה יותר מביעתא בכותחא דמה ששנו היתר להתקשט ולצאת בפאה נכרית בכולי גמרא מיירי דוקא בפאה נכרית מכוסה תחת השבכה ועל ראשה רדיד כמו השערות הדבוקות לבשרה ממש כי לא היו רגילות בפאה נכרית אלא דוקא הנשים שהיה שערן מועט וכדי שלא ירגישו בעליהן במעוט שערן שהוא ניוול לנשים היו רגילות לקשור בשערן פאה נכרית כדי שתראה בעלת שער הרבה אבל הנשים שהיה שערן הרבה לא היו רגילות בה כלל כדמוכח בהדיא בנזיר פרק מי שאומר בשמעתין ות"ק אמר לך אפשר בפאה נכרית כו' שהבאתי לעיל דוק ותשכח וכן פרש"י בהדיא בסוף פ"ק דערכין וכן הערוך ור"ע מברטנורה ז"ל פאה נכרית רגילים היו נשים ששערן מועט לקשור שיער נשים נכרית לשערן שנראה כמו שהוא שערן ע"כ. ומדכתבו שנראה כמו שהוא שערן משמע בהדיא שכל עצמו של אותו קשור של פאה נכרית זו לא היו אלא בשביל שתראה בעלת שיער הרבה של עצמה הדבוק לבשרה ממש א"כ בהכרח צריך אתה לומר דכשם דשיער עצמה הדבוק לבשרה ממש מכוסה תחת השבכה ועל ראשה רדיד כך פאה נכרית זו הקשורה בשיער עצמה היתה מכוסה עמהן תחת השבכה ועל ראשה רדיד מכמה טעמים שאפרש בסמוך ומה שסתר החכם הנזכר סברא זו באמת הבנין באמרו דא"כ מאי מהני ההוא קשוט הרי כל עצמו של אותו קשוט לא היו אלא בשביל שתראה בעלת שיער אלא פשיטא דמיירי שהולכות בשערות מגולות וכו' נראה מדבריו שהבין מה שאמרו בשביל שתראה בעלת שער ר"ל שהשערות של פאה נכרית יהיו נראות לחוש עין הרואה להטעות אותו להחזיק הפאה נכרית לשיער עצמה הדבוק לבשרה ממש רחמנא ליצלן מהאי דעתא כי איך יעלה על הדעת שיהיה מותר להראות עצמה כעוברת על דת משה דהא לצאת בשיער עצמה מגולה אסור מן התורה כדאיתא בפרק המדיר ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה ותנא דבי ר' ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו פרוע ראש וכו' והלא הרבה דברים אסרו חכמים לנשים מפני מראית העין ועוד דהא כתב הרמב"ם בפכ"ד מהלכות אישות ואיזו היא דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל יוצאה לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים אף על פי ששערה מכוסה במטפחת כו' והטור אבן העזר בסימן קט"ו אחר שכתב ואיזו היא דת יהודית יוצאה וראשה פרוע אפילו אין פרוע לגמרי אלא קלתה בראשה כיון שאינה מכוסה בצעיף כו' חזר וכתב בשם הרמב"ם אף על פי שמכוסה במטפחת כיון שאין עליה רדיד ככל הנשים כו' ואיכא למידק מאי חידוש איכא בדברי הרמב"ם האלה טפי מבדברי הטור גופיה המוקדמים ועל הרמב"ם גופיה איכא למידק למה כתב מטפחת במקום קלתה הנזכר בגמרא שפירושו סל. ונ"ל דהרמב"ם בא לאשמועין חידוש זה דלא מיבעי' דל"ס בקלתה לחוד שאינו מכסה לגמרי השערות שהרי הוא חלול בכמה מקומות לפי שאין קלועין יפה כמו שכתב בהדיא בעל תרומת הדשן בסימן י' אלא אף על פי שמכוסה במטפחת שהוא מכסה לגמרי השערות אפ"ה לא סגי וכבר אפשר לומר דמטפחת דקאמר הרמב"ם ר"ל דעביד ביחוד לכסוי השער ובא הרמב"ם לאשמועין חידוש זה דלא מבעי' דלא סגי בקלתה לחוד שיש בו תרתי לגריעותא חדא דלא עביד ביחוד לכסוי השיער אלא לתת בו פלך ופשתן כדפרש"י בפ' המדיר ועוד שאינו כסוי מעליא מחמת שהוא מלא נקבים חלולים ואינו יכול לכסות לגמרי השערות אלא אף על פי שמכוסה במטפחת דעביד ביחוד לכסוי השיער וגם הוא כסוי מעליא שהוא מכסה לגמרי השערות אפ"ה לא סגי משום דשני כסויים גמורים בעינן ודעבידי ביחוד לכסוי השיער כמטפחת או שבכה והדומה לה ועל המטפחת רדיד משום דזהו מנהג יהדות

שנהגו בנות ישראל ולא דוקא נקט הגמרא קלתא והשתא היאך יעלה על הדעת שיהא מותר לצאת בפאה נכרית מגולה לחוד טפי ממטפחת דעביד ביחוד לכסוי השער וגם הוא מכסה לגמרי השערות ועוד דאלו היו יוצאות בפאה נכרית מגולה מה הועילו בתקנתן שלא תתגנו על בעליהן שידעו שיש להן שער מועט הלא כיון שבעליהן יראו שהולכות בשערות מגולות ידעו בברור שמין/שאין/ אלו שערות עצמה המחברים בראשה ממש ואולי חשב החכם הנזכר שהיו רגילות בפאה נכרית כל הנשים הגם ששערן היה הרבה כדי להוסיף קשוט כמו כובע של שער שנושאים אנשים על ראשן ולא כדפרש"י ור"ע והערוך שהבאתי לעיל ומה שהביאו לטעות ושבוש זה הוא הפירוש שכתב הוא בשם המפרשים פאה נכרית היא מגבעת ידבקו בו שער נאה והרבה ותשים אותו האשה על ראשה כדי שתתקשט בשער עכ"ל. הוא סבר דהאי מגבעת תשים אותו האשה מגולה על ראשה כדי להוסיף קשוט כמו כובע של שיער שנושאים אנשים על ראשן וזה ודאי לא עלה ולא יעלה על דעת שום בר אוריין דא"כ מאי קמבעיא ליה לרבי יוסי בר חנין בפרק חלק לענין עיר הנדחת פאה נכרית של צדקניות מהו אי כגופה היא וניצול או כמלבושה היא ונשרף פשיטא כמלבושה היא כיון דעביד להוסיף קשוט בעלמא דמאי שנא קשוט זה משאר מלבוש שלה של קשוט מלבד דבנזיר פרק מי שאמר מוכח בהדיא כדפרש"י והערוך כמו שכתבתי לעיל ועוד דהך פירוש שכתב הוא בשם המפרשים כבר חקרתיהו ודרשתיהו ומצאתיהו שלא פירש כן אלא הרמב"ם לחוד בפירוש המשנה דשבת בפרק במה אשה יוצאה והא ודאי דהוא סבר כדפירש"י והערוך כיון שכתב בפ"ט דהלכות שבת ולא בפאה של שער שמנחת על ראשה כדי כאלו הפאה נכרית זו הן שער עצמה המחברים בראשה ממש וא"כ כאלו הפאה נכרית זו הן שער עצמה המחברים בראשה ממש וא"כ על כרחך צריך לומר שהיא מכוסה כמו שער עצמה מכח הטעמים שכתבתי לעיל. ואין להקשות אם לא היו רגילות להשתמש בפאה נכרית אלא דוקא הנשים שהיה שערן מועט כדי שלא ירגישו בעליהן במעוט שערן שהוא ניוול לנשים א"כ למה בחרו דוקא בפאה נכרית יותר מבמשי או פשתן וכיוצא בזה די"ל משום דלפעמים השבכה נעתק ממקומו או לרפיון קשורה בראשה היא מתרחבת ושער ראשה נראה מעט מחוץ לצמתן הלכך בחרו בפאה נכרית יותר מבמשי או פשתן כדי שלא ירגישו בעליהן ואפילו אי הוה יהבינן ליה להחכם הנזכר טעותיה דמה ששנו היתר להתקשט ולצאת בפאה נכרית בכל הני מקומות הנזכרים מיירי בפאה נכרית מגולה לגמרי אפ"ה אינו יכול להביא ראיה ואפילו זכר לדבר ליכא להתיר לנשים נשואות לצאת בפאה נכרית מגולה בשוק או בחצר דבקעי ביה רבים כמו שעלה על דעת החכם הנזכר מפני שאפשר לפרש דמה ששנו היתר להתקשט ולצאת בפאה נכרית מיירי דוקא בחצר שאין הרבים בוקעין בו וא"כ בחנם טרח כל הטורח הזה החכם הנזכר דהא אפילו בשערות ראשה ממש מגולות מותר לה לילך בחצר שאין הרבים בוקעין בו ואינו אסור אפי' משום דת יהודית דהיינו מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל כדמוכח בהדיא בפרק המדיר אמר ר' אסי א"ר יוחנן קלתה אין בה משום פרוע ראש הוי בה ר' זירא היכא אלימא בשוק דת יהודית היא ואלא בחצר א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה כו' ופרש"י והתוספות והר"ן אם כן דאמר ר' יוחנן דקלתה אין בה משום פרוע ראש משמע דבלא קלתה מיהא יש בה משום פרוע ראש וא"כ כלהו נפקן שאין אשה נזהרת בחצרה ומשנינן מחצר לחצר ודרך מבוי דלא שכיחי בה רבים ע"כ. הרי בהדיא משמע דבחצר שאין הרבים בוקעין בו אפי' אם שערות ראשה ממש פרועות לית לן בה וכן משמע בהדיא מדברי הרמב"ם בפכ"א מהלכות איסורי

ביאה ומדברי הטור אבן העזר בסימן כ"א שכתבו ז"ל לא ילכו בנות ישראל פרועי ראש בשוק אחת פנויה ואחת אשת איש ע"כ. וכיון שדקדקו לומר בשוק משמע דוקא בשוק אבל במקום שאין הרבים בוקעין בו לית לן בה ואפילו משום מנהג צניעות ליכא דהא לא נחתו לכתוב התם אלא מנהגי צניעות ואף על גב שכתב הטור אבן העזר בסימן קט"ו ז"ל ואיזהו דת יהודית יוצאה וראשה פרוע אפילו אין פרוע לגמרי כו' עד אבל במבוי שאינו מפולש וחצר שאין הרבים בוקעין בו לא תצא ע"כ. לא תידוק מיניה לא תצא מבעלה על ידי כך הא דבר שאינו הגון מיהא הוי שאין זה מנהג הצניעות כמו שדקדק בית יוסף שם ותמה מזה על הטור דהא ליתא שהרי הטור גופיה כתב בסימן כ"א דדוקא בשוק לא ילכו בנות ישראל פרוע ראש דמשמע אבל בחצר שאין הרבים בוקעין בו לית לן בה וכבר פירשתי דלא נחת התם לכתוב אלא מנהגי צניעות /צניעות/ מה שאין כן בסימן קט"ו לא נחית לכתוב התם אלא כל החלקים שתצא מבעלה בלא כתובה או שלא תצא הילכך כתב הטור אבל במבוי שאינו מפולש וחצר שאין הרבים בוקעין בו לא תצא אף על גב דאפילו דבר שאינו הגון נמי לא הוי. ואין להקשות היאך אפשר לפרש הא דתנן יוצאה אשה בכבול ובפאה נכרית בחצר דמיירי דוקא בחצר שאין הרבים בוקעין בו דהא שתי תשובות בדבר חדא מדיוצאה בכבול הוא אפי' בחצר דבקעי ביה רבים מדקתני ברישא שאינה יוצאה בכבול לרשות הרבים משמע דלר"ה דוקא הוא דאסור ממילא דכוותיה פאה נכרית מדכיל"ל להו בהדי הדדי ועוד דא"כ ה"ל לפרש דהאי חצר דוקא בדלא בקעי ביה רבים די"ל דלענין איסור שבת אין הכי נמי דשניהם שוים אלא דפאה נכרית רכיב עליה איסור ממקום אחר דמשום דת יהודית הוא דאסור לצאת בה לחצר דבקעי ביה רבים ובהכי ניחא לי הא דלא קתני ברישא ואינה יוצאה בפאה נכרית לרשות הרבים כדקתני בכבול והוא משום דלרשות הרבים אפי' בחול אסור משום דהרי דת יהודית רביע עליה והא דלא פירש הגמרא דהאי חצר דוקא בדלא בקעי ביה רבים הוא משום דאין כאן מקומו דהכא לא איירי אלא לענין איסור שבת ולא מענין דת יהודית ואפילו אי הוה יהיבין ליה להחכם הנזכר כל טעותיה דמיירי בפאה נכרית מגולה ואפילו בחצר דבקעי ביה רבים אפי"ה אינו יכול להביא ראיה ולא אפילו זכר לדבר מהמשנה דשבת שבנה עליה עיקר יסודו מפני שיש לפרש האי יוצאה אשה בכבול ובפאה נכרית בחצר דקאמר היינו משום לתא דשבת אין כאן איסור אבל לעולם אסור דת משה ויהודית במקומו עומד ודרך זה כבושה וסלולה בגמרא וכבר כתבו הרא"ש והר"ן זה הדרך כהוייתו בשבת גופיה במשנה ראשונה דשבת דוק ותשכח. + (הגה"ה ואני אוסיף נופך משלי להביא ראיה מבוארת ומבוררת שאין להשיב עליה מהא דתנן בנדרים פרק ד' הנודר משחורי הראש מותר בנשים שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים ומפרש בגמרא מ"ט אנשים זימנין דמיכסו רישייהו זימנין דמגלו רישייהו אבל נשים לעולם מיכסו ופרש"י אבל נשים לעולם מיכסו שאינם שחורי הראש ועטופות כל שעה בלבנים ע"כ. ואם איתא שכל הנשים היו רגילות בפאה נכרית מגולה כדי שתתקשט בשער לחוש עין הרואה כמו שעלה על דעת החכם הנזכר א"כ קשה היאך אפשר לומר שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים ולא נשים מטעם דנשים עטופות בכל שעה על ראשן בלבנים הלא הא ליתא שהרי אינם עטופות על ראשן בלבנים רק בשערות שחורים כיון שהולכות בפאה נכרית מגולה ואדרבא איפכא מסתברא כיון שאינן עטופות על ראשן בלבנים רק בשערות שחורים הם נקראים שחורי הראש טפי מאנשים אלא מחוורתא כדפירשתי ותו לא מידי. ע"כ הגה"ה) + גם בהג"ה שלפני זו בשלטי הגבורים כתב דברים שאין להם שחר כלל ז"ל לפי הרא"ש והטור א"ח סימן ש"ג אסורה ילדה לצאת

בחוטי שער של זקנה ומיימוני פי"ט מה"ש מתיר לילדה לצאת בחוטי שער של זקנה וטעמייהו מבואר כי תלוי פלוגתייהו לפרש כדי נסבא דקאמר גמרא והר"ן מסכים לפי' מיימוני ודוקא בגרסתם היו גורסין כדי נסבא אבל בגרסת ספרים שלנו אין כתוב כדי נסבא ומדגריס רב אלפס בגרסתו כדי נסבא אם כן משמע דכדברי מיימוני ס"ל ע"כ הגה"ה והנה כל מי שלא הוכה בסנורים בעיניו יראה שזה שקר גמור מה שכתב והר"ן מסכים לפי' מיימוני שהרי הר"ן פירש כדי נסבא דקאמרה גמרא בחנם ואגב גררא נקטיה כלומר דאין הכי נמי דלא איצטריך התנא לאשמועין דלא תצא ילדה בשל זקנה דפשיטא דלא תצא ופירוש זה מוכרח מלשונו שפירש קודם זה בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה וכיון דדרכה בכך איצטריך לאשמועין דאסור לצאת משום דזימנין מחייבי /מחייכי/ עלה אבל ילדה בשל זקנה גנאי הוא לה וכיון דלאו אורח ארעא לא איצטריך התנא לאשמועין פשיטא כו' וזהו ממש כדפירשו הרא"ש והטור דמסקנת הגמרא היא דאסורה ילדה בשל זקנה. ואלו הרמב"ם פירש כדי נסבא לחנם ובלא אמת נקטיה דודאי בילדה אין לחוש שמא תראה שגנאי הוי לה כמו שפירש הרב המגיד וזהו להיפך ממש מפירוש הר"ן וכן כתב בית יוסף בפשיטות שהר"ן סבר כפירוש הרא"ש והטור ולא כהרמב"ם ופשוט הוא. גם מה שכתב ומדגריס רב אלפס בגרסתו כדי נסבא א"כ משמע דכדברי מיימוני ס"ל אין זה אלא דברי נביאות שקר שהרי גם הר"ן גריס כדי נסבא ולא ס"ל כהרמב"ם כמו שנתבאר ועוד שהרי כתב דטעמייהו של הטור והרמב"ם ז"ל מבואר כי פלוגתייהו לפרש כדי נסבא דקאמר בגמ' הרי הוא בעצמו כתב כדי נסבא סובל שני פירושים א"כ מנא ליה דרב אלפס סבר כמיימוני ואני אומר אדרבא איפכא מסתברא דסבר רב אלפס כדברי הרא"ש והר"ן דאל"כ אי אפשר דהוו שתקי מלהזכיר דעת הרי"ף החולק עליהם כמנהגם ועוד שהרי קושיא חזקה קשה על פירוש הרמב"ם והיא היאך שייך לומר דתנא תני שקרא משום איידי וכן לא יעשה וכבר נתעורר בקושיא זו הכסף משנה ולא מצא לו זכות עד שכתב שנראה בעיניו שגרסא אחרת היתה לו להרמב"ם בגמרא א"כ די לו להרמב"ם להפקיע את עצמו למה לנו למשכין נפשיה דרב אלפס על חנם על כן אומר אני לא תאבה לו ולא תשמע אליו כלל ועקר בכל מה שכתב בשתי הגהות הנזכרים כי הם דברים בטלים הבל הבלים וכדי שלא יכשל בהם זולתו על כן עמדנו על מקום טעותו:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן עה סעיף ב

שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו. הגה: אפי' אשתו, אבל בתולות שדרכן לילך פרועות הראש, מותר. הגה: וה"ה השערות של נשים שרגילין לצאת חוץ לצמתן (ב"י בשם הרשב"א) וכו"ש שער נכרית, אפי' דרכה לכסות. הגהות אלפסי החדשים.

מגן אברהם סימן עה ס"ק ה

וכ"ש שער נכרי וכו'. כצ"ל וכו"ה בש"ע ד"ו וכו"כ בש"ג דמותר לכתחלה כדאיתא במשנה פ"ו דשבת יוצאה אשה בחוטי שער וכו' דלא כבאר שבע שחולק עליו והאריך בסוף ספרו בדברים דחיים עסי' ש"ג ס"ד:

שו"ת מהרי"ל דיסקין קו"א סי' ה

ריג) בדברי השלטי גיבורים בהיתר יציאה בשער תלוש
אהע"ז סימן קטו
[לסי' קטו סעי' ד⁴⁹² דין יוצאת וראשה
פרוע]

עין שלטי גבורים פ' במה אשה (שבת כט, א
מדה"ר) דבשער תלוש שרי. ונ"ל דדוקא בגונא
דניכר לכל שלא נעשה משער של עצמה, אבל
בלא"ה ודאי אסור⁴⁹³, כדקיי"ל⁴⁹⁴ לאסור בדם
דגים ובכמה דוכתי משום מראית העין⁴⁹⁵.
ובפרט לענין איסור ערוה שהוא חשש הרהור.
גם בלא"ה י"ל⁴⁹⁶ דשם רק לחצר אמרו ובאינה
מעורבת, אבל לרה"ר עדיין מנ"ל.

תפארת ישראל - בועז מסכת שבת פרק ו אות א

וק"ל הרי אסור משום מראית עין. מדמחזי כפרועת ראש. דאפי' בחצר עכ"פ כעוברת על דת יהדות הוה (כב"ש
אהע"ז קט"ו סק"ט). והרי אפי' באיסור דרבנן אסור משום מראית עין (כא"ח ש"ה סי"א ותרע"א ס"ח. וי"ד פ"ז
ש"ך סק"ו). ואי"ל דהכא בבתולה מיירי. דהרי בש"ס (דס"ד ב') קאמר הטעם שהתירו לה אלו שלא תתגננה על
בעלה. וליכא למימר נמי דמיירי הכא במכוסים השערות בשבכה. וע"י שיתעבה השבכה. תראה כבעלת בשר
וכמו כן צ"ל ביבמות (קט"ז ב') ע"ש. ובכה"ג אפי' ברה"ר שרי. דומיא דנזמי אוזן לעיל י"ב. זהו דוחק. ונ"ל דמיירי
הכא בחצר שאין רבים בוקעין בו דשרי (כב"ש שם). ובהא מיושב קו' תוס' במכילתין (דנ"ז ב') ד"ה אין. דלמה
לא נקט ברישא דברה"ר אסור פאה. ולדברינו מיושב שפיר. דלהכי לא נקט לה התם משום דבל"ז אסור. מיהו
לדברי תוס' שם. נ"ל דמיירי הכא בלובשתן על השבכה רק לקישוט. וניכר ע"י השבכה שאינן שערותיה (ועי'
מג"א ע"ה סק"ה). ועטרת זקנים ואשל שם סק"ה. ותשו' ב"ש סי' י"ז. ובד"מ א"ח סי' ש"ג ז'. ובמשבצות שם
סק"ט ובשלטי גבורים כאן בפרקו):

משנה ברורה סימן עה ס"ק טו

שער נכרית - קרי נכרית להשער שנחתך ואינו דבוק לבשרה וס"ל דע"ז לא אחז"ל שער באשה ערוה וגם מותר לגלותה ואין בה משום פריעת הראש, ויש חולקין ואומרים דאף בפיאה נכרית שייך שער באשה ערוה ואיסור פריעת ראש וכתב הפמ"ג דבמדינות שיוצאין הנשים בפיאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על השו"ע ומשמע מיניה שם דאפילו שער של עצמה שנחתך ואח"כ חברה לראשה ג"כ יש להקל ובספר מגן גבורים החמיר בזה עי"ש. וכתב עוד שם דאם אין מנהג המקום שילכו הנשים בפאה נכרית בודאי הדין עם המחמירין בזה משום מראית העין עי"ש:

שלחן ערוך אבן העזר סימן קטו סעיף ד

איזו היא דת יהודית, הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל. ואלו הם הדברים שאם עשתה אחת מהם עברה על דת יהודית: יוצאת לשוק או למבוי מפולש או בחצר שהרבים בוקעים בו וראשה פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים, אע"פ ששערה מכוסה במטפחות, או שהיתה טווה בשוק וורד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה או על לחיה, כדרך שעושות העובדי כוכבים הפרוצות, או שטווה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם (ורגילה בכך) (רשב"א ס' תקע"א), או שהיתה משחקת עם הבחורים, או שהיתה תובעת התשמיש בקול רם מבעלה עד ששכנותיה שומעות אותה מדברה על עסקי תשמיש, או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה, (וי"א דה"ה אם קללה אפילו אבי בעלה בפני עצמו) (וכן משמע מפרש"י בגמרא הביאו הב"י) (וע"ל ס' קנ"ד ה"ה המקללת בעלה בפניו) (הרמב"ן ס' ק"ב), בכל אחד מאלו תצא בלא כתובה, אם יש עדים שהתרה בה תחלה ועברה על התראתו. ואם אין עדים, תשבע שהוא כדבריה. ואם רצה לקיים אותה אח"כ, אין כופין אותו להוציאה, מכל מקום מצוה עליו שיוציאנה: הגה - ואינה יכולה לעכב על ידו שלא יגרשנה, ויכול לגרשה בעל כרחו, ואין בזה משום חרם ר"ג (תשובת מוהר"ם בהגהות מרדכי דיבמות וכן הוא ברשב"א סימן תתקנ"ז).

עזר מקודש אבן העזר סימן קטו סעיף ד

שהתרה בה. אודות המבואר באה"ע ס' קט"ו דעוברת על דת יהודית צריכה התראה נראה פשוט שאין זה רק לגבי הפקעת כתובתה. מה שאין כן לגבי מה דלא שייך בזה חרם דרגמ"ה ע"ה לזה אין צריך התראה וכל שנודע שהיא עוברת על דת יהדות. מותר לו לגרשה בעל כרחו.

Riddles of the week

#1

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין מצוה ד

מצוה רביעית שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן האל יתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתינו מן האומות או לשממה. והוא אמרו להם (מסעי לג ורמב"ן שם) והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה והתנחלתם את הארץ. ונכפל כזה העניין במצוה זו במקומות אחרים כאמרו יתב' (דברי' א) באו ורשו את הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם ופרט אותה להם במצוה זו כולה בגבוליה ומצריה כמו שאמר ובואו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים וגו'. שלא יניחו ממנה מקום. והראיה שזו מצוה אמרו ית' בענין המרגלים (שם) עלה רש כאשר דבר י"י אלהיך לך אל תירא ואל תחת. ואמר עוד (עקב ט) ובשלוח י"י אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם וכאשר לא אבו לעלות במאמר הזה כתוב ותמרו את פי י"י אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקולו, הוראה שהיתה מצוה לא יעוד והבטחה. וזו היא שהחכמים קורין אותה (סוטה פ"ח מ"ו) מלחמת מצוה. וכך אמרו בגמר סוטה (מד ב) אמר רב יהודה מלחמת יהושע לכבש דברי הכל חובה מלחמת דוד להרווחה דברי הכל רשות. ולשון ספרי (שופט' יז יד) וירשתה וישבת בה בזכות שתירש תשב. ואל תשתבש ותאמר כי המצוה הזאת היא המצוה במלחמת שבע' עממים שנצטוו לאבדם שנ' (ס"פ שופט') החרם תחרימם. אין הדבר כן. שאנו נצטוינו להרוג האומות ההם בהלחמם עמנו ואם רצו להשלים נשלים עמהם ונעזבם בתנאים ידועים אבל הארץ לא נניח אותה בידם ולא ביד זולתם מן האומות בדור מן הדורות. וכן אם ברחו האומות ההם מפנינו והלכו להם, כמאמרם (דב"ר שופט') הגרגשי פנה והלך לו, ונתן להם הקדוש ברוך הוא ארץ טובה כארצם זו אפריקי, נצטוינו אנחנו לבוא בארץ ולכבוש המדינות ולהושיב בה שבטינו. וכן אחרי הכריתנו את העממים הנזכרים אם רצו אחר כן שבטינו לעזוב את הארץ ולכבוש להם את ארץ שנער או את ארץ אשור וזולתם מן המקומות אינם רשאים. שנצטוינו בכיבושה ובישיבתה. וממאמרם מלחמת יהושע לכבש תבין כי המצוה הזו היא בכבוש. וכן אמרו בספרי (ס"פ עקב) כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר וכו' אמר להם כל המקום שתכבשו חוץ מן המקומות האלו הרי הוא שלכם או רשות בידם לכבוש חוצה לארץ עד שלא יכבשו א"י תלמוד לומר וירשתם גוים גדולים ועצומים ואחר כך כל המקום אשר וכו'. ואמרו ואם תאמר מפני מה כיבש דויד ארם נהרים וארם צובה ואין מצות נוהגות שם, אמרו דוד עשה שלא כתורה התורה אמרה משתכבשו א"י תהיו רשאים לכבש חוצה לארץ והוא לא עשה כן. הרי נצטוינו בכיבוש בכל הדורות. ואומר אני כי המצוה שהחכמים מפליגין בה והיא דירת ארץ ישראל עד שאמרו (ת"כ בהר פ"ה ה"ד וכו"ז כתוב' קי ב, וש"נ, מלכים ספ"ה) שכל היוצא ממנה ודר בחוצה לארץ יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת י"י לאמר לך עבוד אלהים אחרים וזולת זה הפלגות גדולות שאמרו בה הכל הוא ממצות עשה הזה שנצטוינו לרשת הארץ ולשבת בה. אם כן היא מצות עשה לדורות מתחייב כל יחיד ממנו ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות

הרבה. ולשון ספרי (ראה יב כט) מעשה ברבי יהודה בן בתירה ור' מתיא בן חרש ור' חנניה בן אחי ר' יהושע ור' נתן שהיו יוצאין חוצה לארץ והגיעו לפלטיה וזכרו את ארץ ישראל וזקפו את עיניהם וזלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה וירשתה וישבת בה ושמרת לעשות אמרו וישבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה:

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יד עמוד א

דרש רבי שמלאי: מפני מה נתאוו משה רבינו ליכנס לא"י וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן.

#2

שולחן ערוך יורה דעה הלכות ביקור חולים ורפואה ונוטה למות וגוסס סימן שלו סעיף א

נתנה התורה רשות לרופא לרפאות וכו'. ואם המית, ונודע לו ששגג גולה על ידו.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ה הלכה ו

וכן הרב המכה את תלמידו או שליח בית דין שהכה את בעל דין הנמנע מלבוא לדין והמיתו בשגגה פטורין מן הגלות שנ' לחטוב עצים, לדברי הרשות, יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח בית דין שהרי שגגו והרגו בשעת עשיית המצוה.

#3

שלחן ערוך אורח חיים סי' תקנא סעיף ז

טוב ליזהר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש, אבל על פדיון הבן אומר, ולא יחמיץ המצוה (וכן בפרי שלא ימצא אחר ט' באב, מותר לברך ולאכלו בין המצרים) (בנימן זאב סי' קס"ג ותשובת מהרי"ל):

משנה ברורה סימן תקנא ס"ק צט

על פרי או על מלבוש - וממילא לא יאכל הפרי ולא ילבש הבגד. וכתבו האחרונים דאשה מעוברת מותרת לאכול פרי בלא שהחיינו דשמא תתאוה ויגרום נזק לה ולולד. וכן חולה ג"כ מותר שהפירות פותחין לו תאותו לאכול דברים טובים ובמקום חולי לא קבלינן עלן:

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the Question 1 *click here*

Answers to the Question 2 *click here*

Answers to the Question 3 *click here*

Answers to the Question 4 *click here*

Answers to the Question 5 *click here*

Answers to the Question 6 *click here*

Answers to the question 7 *click here*

Comments on the Show

Comments on the Show 1 *click here*

Comments on the Show 2 *click here*

Comments on the Show 3 *click here*

Comments on the Show 4 *click here*

Comments on the Show 5 *click here*

Comments on the Show 6 *click here*

Comments on the show 7 *click here*

Selected emails from our listeners

Answers to the Questions

Hi,

Some answers to this week's riddles:

1) This question is first asked by the Maharda"m. One answer, brought by Rav Meir Simcha of D'vinsk (Meshech Chochma, Devarim 11:31), is that Moshe had already fulfilled the mitzva of yishuv Eretz Yisrael by being in the portions of Bnei Gad and Bnei Reuven across the yarden, which is already considered Eretz Yisreol for purposes of the mitzva.

יא, לא וירשתם אותה וישבתם בה.
דעת הרמב"ן דישיבת ארץ ישראל בעשה¹. והרד"מ בחידושינו תמה ממה דדריש ר' שמלאי במסכת סוטה (יד, א) מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, (וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך?! אלא כך אמר משה:) הרבה מצוות (נצטוו ישראל) ואין מתקיימים אלא בארץ ישראל (אכנס אני לארץ כדי שיתחייבו כולן על ידי). ומאי מקשה, הלא ישיבת ארץ ישראל עשה היא בעצמה! יעויין שם². ולא קשה מידי, דלפי זה בני גד ובני ראובן לא יקיימו מצות ישיבת ארץ ישראל, ובודאי אינו כן, דקיימו גם בארץ סיחון ועוג מצוה זו — שזהו האמורי - מה שאמר (במדבר לג, נג) "והורשתם את הארץ וישבתם בה". ואם כן³ מדוע היה משה מבקש ליכנס לארץ, ודאי כל זמן שלא היה כיבוש וחילוק הארץ, היו מקיימים בזה⁴ ישיבת ארץ ישראל. וזה פשוט.

Another answer, given by Rav Yaakov Kamenetzky (Emes L'Yaakov, Devarim 3:25), is that Moshe was patur from yishuv Eretz Yisrael because he was a Levi (though he ends

with a tzarich iyun, presumably because of the novelty of his conclusion that all Leviim and Kohanim are patur from yishuv Eretz Yisroel).

שיתקיימו כולן על ידי, עיי"ש. לכאורה יש לנו להבין את קושית חז"ל: מפני מה נתאוה משה וכו', הא מוטל עליו לקיים מצות ישוב ארץ ישראל, וא"כ משום זה לבד ירצה הוא ליכנס. ואפשר דסברי דמצות ישוב ארץ ישראל אפשר לקיים גם על ידי עבר הירדן². ואולי יש להוכיח מזה כי מצות ישוב ארץ ישראל אינה אלא למי שיש לו חלק ונחלה בארץ ישראל, וכיון שבני לוי לא היה להם חלק ונחלה בארץ א"כ אולי היו פטורין גם ממצות ישוב ארץ ישראל, וצ"ע בזה.

2) This question was asked by the Tashbe"tz six centuries ago (Chelek 3, teshuva 82), who offers a cryptic answer broadly referencing the gemara (makkos 8b).

ושם בגמרא הזכירו הרב הרודה את תלמידו והאב המכה את בנו ושליח בית דין שאינן גולין, משום דהתם צמנוה קא עסיקי. ותימה, שהרי הרופא גם כן צמנוה קא עסיק, דהא אצידת גופו היא²². ואיכא לאפלוגי צינייהו כדמוכח התם²³. והרמב"ן זלה"ה כתב בספר תורת האדם²⁴

The Yad Avraham (Siman 336, Seif 1) answers (and claims that the Tashbe'tz's allusion is also saying) that the doctor is different because he didn't actually do the mitzva if the

outcome was that the person died. Contrast that to the case of the talmid where, as tragic as the outcome may have been, that act itself was a mitzva at the time it occurred.

2 (שם) ואם רופא ברשות ב"ד וטעה כו'. ואם המית ונודע לו ששגג גולה על ידו. הקשה בס' מעשה רוקח מאי שנא מהרב המכה את תלמידו או שליח ב"ד שהכה את בעל הדין הנמנע לבוא לדין והמיתו בשגגה דפסק הרמב"ם בה' רוצח דכיון ששגג והרגו בשעת עשיית המצוה פטור מגלות. וי"ל דשאני הכא שלא עשה מצוה ברפואתו כשמת. משא"כ בכל הני דקחשיב הרמב"ם שם אף שמת מצוה קעביד במה שלמדו תורה או שהזמינו לדין. ואפשר שלזה נתכוון מ"ש הרשב"ץ בתשובה הובא בס' ברכי יוסף שכתב דאיכא לאפלוגי בין רופא להנך. אבל מ"ש בעל ברכי יוסף בזה רחוק ודחוק עי"ש:

What's a bit odd to me is that at the end of his response, the Yad Avraham claims that an answer brought by the Birkei Yosef is "rachok v'dachuk". But looking at the Birkei Yosef (Siman 336, Seif 1), it appears his answer is more or less the same as that brought by the Yad Avraham, just worded a bit differently. Perhaps a smarter and more learned Headlines listener can help distinguish between the two answers, since clearly the Yad Avraham saw them as different.

ו' ונודע לו ששגג גולה וכו'. זה שנים ראיתי להגאון החסיד מהר"ר אליעזר מקראקא זלה"ה בספרו מעשה רוקח רמזי משניות תמה והפליא דדין זה הפך משנה שלימה דתנן יצא הרב הרודה את תלמידו וכו' עש"ב וכו' בפרק רחש לבי דאפשר לומר דהאב והרב ושליח ב"ד הכו כדרך אחרים המכים ולא טעו כלל אבל הכא זה טעה ברפואתו או בחולי ואחר מעשה הבין שטעה והחולי לא הכירו או שרפואות שעשה לא יצדקו לחולי וכיוצא א"כ אפ"ה האף אמנם שנתכוון למצוה עבר עבירה וחב בדמו של זה בשוגג והו"ל למידק ולהתבונן יפה כי נפש הוא חוב"ל ומזיק. אמנם הרב והאב מאי עביד ומאי הו"ל למעבד ששם עלו שבטי"ם ליסר בן ותלמיד כראוי וכדרך העולם ולא יצאו מהקש להיות להם למוקש ולא טעו ואמטו להכי פטירי. הן הן הדברים אשר אמרתי בעת ראותי הקושיא הנזכר ועתה אין הספר הנזכר אצלי:

הגם הלום ראיתי במכילתא שאמרו להרגו בערמה להוציא רופא שהמית והמכה ברשות ב"ד והרודה בכנו וכתלמידו וכו' והביאה רש"י בפירושו והיא לפוטרו ממיתה שאינן מערימין ומקרא דלחטוב את רעהו ממעטינן מגלות פרק אלו הן הגולין ובספרי לשליח ב"ד ורודה בנו ותלמידו ולא הוזכר רופא דלא דמי להנך. וראיתי להרשב"ץ בתשובותיו ח"ג סימן פ"ב דמייתי התוספתא שהביא הרמב"ן רופא אומן שרופא ברשות ב"ד והרג הרי זה גולה וכתב וז"ל ושם בגמרא הזכירו הרב הרודה את תלמידו וכו' ותימה שהרי הרופא ג"כ במצוה קעסיק דהא אבידת גופו היא ואיכא לאפלוגי ביניהו כדמוכח התם עכ"ל עיניך הרואות שהרב נתקשה בקושית הרב מהר"ר אליעזר הנזכר אך סתם החילוק שביניהם:

3) This question is asked by Rav Yosef Chaim Sonnenfeld (Salmas Chaim, Responsa 83), who answers that the difference is that, unlike in the case of a fruit that will not be available after tisha ba'av, a pregnant woman or sick person can eat the fruit now and make (or hear) the shehechyanu later. He also answers that since nobody else is eating new fruits and making a shehechyanu, the sick person doesn't feel the happiness that would be required to say shehechyanu (the same would presumably apply to a pregnant woman as well).

(תשובה)

אינם מברכי' לא שייך כ"כ שמחרה	דהחילוק פשוט אם לא יהי'
לברך ע"ז שהחיינו זכר לדבר אב	הפרי מצוי יתבטל מהברכה מכל וכל
אין האב נמצא בשעת המילה אינם	אבל במעוברת הלא תוכל אם תרצה
מברכי' שהחיינו שדהשמחה אינו	לשמוע ברכת שהחיינו אח"כ וגם
במילואה.	החולה וכנראה כיון שהוא חולה ואחרי'

Rav Chaim Kanievsky (cited in the Sefer Kara Alai Mo'ed by a Rav Yosef Septimus, page 18) offers a similar answer: that since the sick person (and, again, presumably the

pregnant woman) are eating the food out of a concern for their health, they aren't actually enjoying it enough to say shehechyanu.

הערות הנ"ח
קניבסקי שליט"א
[ה] לק"מ דכיון שאוכל מפני פקו"נ שחושש שמא ימות אם לא יאכל ל"ש לומר שהחיינו
לזמן הזה.

Best,

David Birnbaum

קושיא א'-למה לא קאמר הגמ' טעמא שמרע"ה רצה ליכנס לא"י היה כדי לקיים מצות ישיבת א"י (לשיטת הרמב"ן):

"תי' המשך חכמה (פ' ראה י"א, ל"א) "דקיימו גם בארץ סיחון שזהו האמורי מה שאמר והורשתם את הארץ וישבתם בה

קושיא ב'- רופא שהרג בשוגג אמאי אינו פטור מגלות משום "לחטוב עצים" יצאו אלו ששגגו והרגו בשעת עשותם מצוה והא רופא מצוה קעביד:

תי' החזון יחקאל (ב"ק פ"ט ה"ג) שאני רופא מהרב המכה את תלמידו וכו' שפטורים מגלות שכל אלו בהכאתם עבדי מצוה אלא שחוזק ההכאה היה יותר מהראוי ונתמעטו מהפסוק "לחטוב" דאם המיתו בעשותם מצוה אינם בגלות אבל רופא שריפא ונודע לו ששגג הרי לא עשה שום מצוה והוא כשאר שוגג (לפי הבנתי-כל חפצא של רופא הוא לרפאות ואם למעשה לא ריפא נמצא דלא קעביד מצוה-דבר זה הו ח' לענ"ד של החזו"י)

קושיא ג' למה לא יברד מעוברת ברכת שהחיינו כשהיא נצרכה לאבול פרי חדש לבריאותה בבין המצרים:

תי' ר' שלמה זלמן אוירבאך שחולה ומעוברת שהתירו ללהם מחמת חוליים לאכול פרי חדש בזמן שכל העולם נהגו שלא לאכלו ווברצונם גם הם לא היו אוכלים הפרי עכשיו יש להם עכשיו עגמת נפש ולא שמחה ולכן אין מברכים שהחיינו

א.וואלף

Hi, here are my answers to the riddle of the week:

1) In answer to the first riddle, the Meshech Chochmah beginning of Re'eh answers that Moshe was already fulfilling the mitzvah of yishuv eretz yisrael, since they had already conquered the area of Sichon and Og where Reuven, Gad + half of Menasheh would live. That area too is included in the mitzvah of yishuv eretz yisrael, so Moshe wouldn't have wanted to go into Eretz Yisroel for that reason.

2) In answer to the 2nd riddle, the Birkei Yosef 336:6 suggests that the only time a doctor goes into galus is when he made a mistake in the way he treated the patient, while the Rebbe hitting the child was doing exactly what all rebbeim did, and is thus comparable to a doctor who gives the correct treatment, who also wouldn't be goleh. [See Birkei Yosef 336:7 who quotes an answer from Tashbeitz 3:82, but Birkei Yosef is unsure whether it's correct.]

3) In terms of the third riddle, the Shu"t Hisorerus Teshuva 347 answers that when one happens to eat a special fruit during the three weeks, he still has simchah from eating a new fruit, so a shehechyanu is necessary. The same is true about a pidyon haben. However, when a pregnant woman or sick person has to eat a new fruit against their will to stay healthy, they don't get simchah out of it, since they'd prefer to be healthy like everyone else, so they therefore don't make a shehechyanu. [Based on dirshu 541:122.]

YONI RABINOVITCH

Hi my name is sruly modes and I would like to submit answers to the weekly riddles.

1. The ragochavor says a yesod that the mitzva of yeshuv haaretz is based on the mitzva of kevishos haaretz. He adds that according to this shevat levi who was excluded from kivush must of also been excluded from yishuv. If so moshe was a levi and therefore excluded from the mitzva of yeshuv haaretz.

2. In the case of a rebbi hitting, the main purpose is for chinuch, and although it surely wasn't his intent for the student to die, nevertheless the actual hit was still for a mitzva. However in the case of the doctor, the mitzva is to save a life, if he ends up killing the patient, his actions were clearly not life saving measures, and although he had good intentions, nevertheless we see retroactively that what he was doing was not a mitzvah.

3. The chasam sofer explains that even though the cholah may eat the fruit, since it's still assur for everyone else, and the cholah is only eating it for a refuah and not for the pleasure of the actual fruit, this is not considered a achilah of simcha rather a achilah of tzar and agmas nefesh.

Dear Reb Dovid,

1) This is the question of the Maaseh rokeach quoted by the Birkey Yosef, (referenced in the Yad Yehuda to SHA YD (336)). The Birkey Yosef answers that an expert medical professional who, even in hindsight, believes he did the right thing, is pattur from galus. The only time he is chayiv is when he realizes that he made a mistake. A father and teacher who accidentally kill, like the expert doctor, are assumed to have done what they were supposed to do; the death was therefore unavoidable and so they are not responsible. Yad Yehuda actually answers like your hava amina! (only a mitzvah to hit a son/student, not a mitzva to practice medicine unless it works).

2) There is a difference between Shehechyanu on a mitzvah and on a new item. See Eruvin 40B that says that Shehechyanu on a new item is only rishus but on a mitzvah is a chova. Rama in OHC 223, 1 says that people are therefore lenient about shehechyanu on new items. Commenting on Rama in hilchus chanuka (676, 2), the Gra says that there is a din of over liasiyan for shehechyanu on a mitzva. However, we find the opposite when it comes to shehechyanu on new items-for example, the SHA harav says (12,4) to make it only after putting on the new clothing etc. Therefore, if you are making a pidyon haben, you need to make the bracha, but if a mi'uberes eats a new food, she should not make the shehechyanu bc it is only a rishus.

3) The gemara answers that Moshe went there to fulfill mitzvos so maybe this is one of the mitzvos that Moshe wanted to fulfill. Also, Moshe could not have been mitzveh in yishuv eretz yisroel, so it would have only been as an eino mitzveh vi'oseh, who only gets schar in accordance with the extent of the Ta'am hamitzva (see Koveitz Shiurim end of Kiddushim). Since it's mistaken that the ta'am hamitzva of yishuv eretz yisroel is to fulfill the mitzvos hatiluyos ba'aretz, so it's not adding anything to the Gemara's answer!

Thanks for your great Shiurim!

Best,

Rafi M.

Talmud, Yeshiva Shel Ma'aleh

Comments on the Show

Dear R' Dovid Shlita,

I heard what your argument against Rabbi Cohen's argument. What I fail to understand is that the extra harchaka is an action of extra tznius. How is placing a wig which looks like real hair be an extra midda of Tzenius? In fact, dare I say, many will turn their heads and react 'I thought she was married?'

Secondly, the RMBM says clearly that das Yehudis is something extra which Bnos Yisroel have taken upon themselves, This is not a chok but a matter of Tzenius. The Maharam Chagiz is simply elaborating on the RMBM but his words are very sound. If we were speaking about a Mitzva whose reason does not concern us then you might have a valid point. But this is not the case. And especially in a Derabanan, there is a reason behind the Takana. Can you suggest an alternative Peshat?

Yours truly,

Emmanuel

Hi Rabbi Lichtenstein,

Thank you so much for the weekly podcast. I really enjoy it. Kol Hakavod for all your efforts. I just want to raise a point about the lace top sheitel podcast. The main topic was maris ayin. My wife is a sheitel machar and she said every lace top shaitel that she has washed and set is see-through by the part. She told me that the only way to not see the woman's actual hair through the part is if she parts her actual hair on the same exact line (which most women try to do). I know Dini from Dini's wigs said that her company does not remove the hair from "the part" but that is apparently not the case when it comes to other sheitel manufacturers.

Best Regards

Boruch L.

Show Suggestions

Shalom R' Dovid,

I hope you are doing well, and that your summer is off to a good start. I was reading an article on matzav.com today, and thought it would be a very interesting topic for a headlines Podcast show. The article contained a video on artificial intelligence and a new brain implant technology being developed by Elon Musk. It would be interesting to learn how and how halacha would view such a procedure and to hear a greater halachic approach to artificial intelligence. Please find the article attached below. Have a great Shabbos.

<https://matzav.com/watch-how-musks-neuralink-brain-implants-works/>

Rabbi Dov Chastain

Assistant Principal Judaic Studies Teacher

www.derechhatorah.org

Rabbi Shmuel Honigwachs

מגיד משנה הלכות מכירה פרק טו הלכה ג

וכן המוכר לחבירו וכו' מחזירו אפי' לאחר כמה שנים. כתב הרב וכן לדמות זו לאותה של מעלה שאין החזרה תלויה בזמן אבל אינן דומים בדבר אחר ודין המום שאין לו זמן יתבאר בהלכות בפרק הזהב זה לשונה והיכא דזבין איניש מידי ולאחר זמן איגלי מעיקרא דאית ביה מומא דהוה ביה מקמי דליזבניה אית ליה לאהדוריה למריה ולא אמרינן בכי הא שהי ליה בכדי שיראה לתגר או לקרובו דלא אמור רבנן הכי אלא גבי אונאה אבל גבי מומין מקח טעות הוא וכל אימת דמגלי ליה מהדר ליה למריה והכי כתב רבינו האי גאון ז"ל ע"כ. ויש מי שכתב שאם היה הדבר שהלוקח יכל להבחין לאלתר כגון שיכולין לנסותו ולטועמו ולא הקפיד לעשות כן והמוכר מכר לו סתם אינו חוזר. ומ"ש והוא שלא ישתמש וכו'. יצא לו ממה שאמרו כן במקדש את האשה ובא עליה ונמצאו בה מומין דאמרינן חזקה אין אדם שותה בכוס אלא א"כ בודקו וחייב בכתובתה כמו שנתבאר פרק כ"ד מהל" אישות וכן הם דיני מקח וממכר שוים לאשה בדינין אלו כדאיתא פרק המדיר (דף ע"ה):

משנה מסכת בבא מציעא פרק ד משנה י - יב

כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם הוא בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך שנאמר (שמות כב) וגר לא תונה ולא תלחצנו:

אין מערבין פירות בפירות אפילו חדשים בחדשים ואין צריך לומר חדשים בישנים באמת ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו אין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו מי שנתערב מים ביינו לא ימכרנו בחנות אלא אם כן הודיעו ולא לתגר אף על פי שהודיעו שאינו אלא לרמות בו מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו:

התגר נוטל מחמש גרנות ונותן לתוך מגורה אחת מחמש גתות ונותן לתוך פיטם אחד ובלבד שלא יהא מתכוין לערב רבי יהודה אומר לא יחלק החנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שהוא מרגילן לבא אצלו וחכמים מתירין ולא יפחות את השער וחכמים אומרים זכור לטוב לא יבור את הגריסין דברי אבא שאול וחכמים מתירין ומודים שלא יבור מעל פי מגורה שאינו אלא כגונב את העין אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים:

Rabbi Aharon Sorscher

חפץ חיים לשון הרע כלל י

בכלל זה יבואר קצת פרטים מן לשון הרע שבין אדם לחבירו, דהיינו, אם אחד גזל לחבירו או עשק וכיוצא בזה. או אחד גזל אותו או עשקו או חרפו, באיזה אופן מותר לגלות דבר זה לאנשים. ובו י"ז סעיפים.

הנה לעיל בכלל ד' ביארנו דין לשון הרע מהענינים שבין אדם למקום, ועתה נתחיל בעז"ה לבאר דין לשון הרע מהענינים שבין אדם לחבירו, וחלקוהו בכלל בפני עצמו עבור כי הוא נשתנה לדינא בהרבה ענינים, וזה החלי בעזרת החונן לאדם דעת.

א. (x) אם אחד ראה אדם שעשה עולה לחבירו, כגון שגזלו או עשקו או הזיקו, בין אם הנגזל והניזק (ב) יודעים מזה או לא. או שביישו או שציערו והונה אותו בדברים. (א) ונדע לו בבירור שלא השיב לו את הגזילה ולא שילם לו את

(ב) : אם אחד ראה וכו'. שזה לשון רבינו יונה בשערי תשובה במאמר רכ"א: ודע כי דדברים שצין אדם לחצירו כמו גזל ועושק וזק וזעזע וזעזע וזעזע, יכול לסקר הדברים לצני אדם גם היחיד אשר ראה יגיד, כדי לעזור לאשר אשם לו ולקנא לאמת, והנה אמרה התורה שיעיד עד אחד בצ"ד כדי לחייב את הנחצע שזועה. אמנם יש עליו להוכיח את האיש תחלה עכ"ל.

והנה לכאורה להרמז"ם יש חילוק צדין זה שז"ל צפ"ו מהלכות דיעות הלכה ט': המוכיח את חצירו תחלה לא ידבר לו קשות עד שיכלימו שגאמר הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא וכו' צמה דברים אמורים דדברים שצין אדם לחצירו, אבל דדברי שמים אם לא חזר צו צקת מכלימין אותו צרצים ומפרסמין חטאו ומחרפין אותו צפניו וכו' עד שיחזור למוטב עכ"ל, ומשמע דדדברים שצין אדם לחצירו אפילו אם הוכיחו ולא חזר צו אין לפרסם חטאו דלא כרבינו יונה.

אולם בגזל ועושק וזק אם לא יוכל להציל את ממון הנגזל והניזק אם לא שיפרסם הדברים לצני אדם, והם יסבצו שיוחזר הגזילה וההיזק לצעליהם, צודאי צריך לעשות כן, ולא שייך צוה כלל איסור לשה"ר ורכילות וכמו שנכתב אי"ה לקמן בהלכות רכילות, והרמז"ם ג"כ אין כוונתו להחמיר באופן זה, רק כל דברינו הם אם לא תגיע תועלת הזאת, רק שירננו צני אדם אחריו, דלרבינו יונה מותר כמו שכתב בהדיא צשיטה מקובצת צ"צ (דף ל"ט) צשמו וכמו שנעתיק דין זה לקמן צפנים, או אם ציערו דדברים וציישו. דמשמע לכאורה מהרמז"ם דאסור לפרסם אף אם לא חזר צו ע"י הוכחה, דאל"ה מאי ממעט הרמז"ם מלפרסם צענינים דצין אדם לחצירו.

אכן לפי מה שמשיק הלחם משנה צסוף ד"ה המוכיח, דכוונת הרמז"ם הוא דדדברים שצין אדם לחצירו מותר להכלים אותו צינו לצין עצמו אם לא חזר צו, אבל דדברי שמים מותר אפילו להכלימו צרצים ע"ש צל"מ, יתורץ ג"כ קצת קושינתו. דהכי קאמר הרמז"ם דדדברי שמים מכלימין אותו צרצים ג"כ, אבל מה שכתב ומפרסמין חטאו וכו' זה אפילו דדברים שצין אדם לחצירו מותר, כמו דלדברי הלחם משנה

נזקו, ולא ביקש פניו להעביר לו על עונו. אפילו ראה דבר זה ביחיד, יכול לספר הדברים לבני אדם כדי לעזור לאשר אשם לו, ולגנות המעשים הרעים בפני הבריות. אך יזהר שלא יחסרו אלו השבעה פרטים שנבארם בסמוך.

ב. ואלו הן: א) ^(ה) שיראה זה הדבר בעצמו, ולא על ידי שמיעה מאחרים, אם לא שנתברר לו אחר - כך שהדבר אמת. ב) שיזהר מאוד שלא יחליט תיכף את הענין בדעתו לגזל ועושק או להיזק וכיוצא בזה, ^(ו) רק יתבונן היטב את

אתה מוכרח לומר דמה שכתב הרמז"ם ומחרפין אותו בפניו אדברים שצין אדם לחזירו ג"כ קאי, כן גם זה, וא"כ אפשר דקוצר כר' יונה.

אבל אין להציא ראייה לזה מדכתב לקמן בפ"ז הלכה ה' והמספר דברים שגורמים וכו' להזיק חזירו בגופו או בממונו או להזכיר לו או להפחידו הרי זו לשה"ר, וא"כ צענינו שע"פ דין מגיע לו הצער מה לשה"ר שייך בזה, דיש לומר דהרמז"ם כלל דדיבורו זה אפילו היכי שאין מספר עליו שום דברי גנות ע"פ אמת, כמו שכתב הכסף משנה שם דדברי הרמז"ם נוצעים ממעשה דיהודה בן גרים שלא חשב בזה לגנות לרשצ"י, וכמו שכתבנו במקום אחר, אפ"ה כיון שדיבורו נסבבה רעה לחזירו בכלל לשה"ר הוא, משא"כ צענינו דמספר עליו דברי גנות אפשר דאסור.

סוף דבר אפילו אם יסבור הרמז"ם כר' יונה עכ"פ מוכח מדבריו שעל פי הדין אסור לפרסם חטאו אם לא הוכיחו מתחלה, ועיין במה שנכתב לקמן בסק"ז.

⁽³⁾ : יודעים מזה או לא. הוא מדכתב ר' יונה דומיא דעד אחד בצ"ד ושם בכל גוויי נריך להעיד.

⁽⁴⁾ : ונדע לו. כן כתב ר' יונה במאמר רכ"ת, ודין זה הוא אפילו בסתם איש ישראל, וכל - שכן אם הוא תלמיד - חכם צודאי נריך שיתברר לו מתחלה שלא השיב הגזילה ולא פייסו, כמו שאמרו בצרכות (י"ט) אם ראית ת"ח וכו'. ומה שאמרו שם אבל בממונא וכו' היינו אם ידוע שלא השיב, אין לומר עליו שמה עשה תשובה לה, כי עיקר התשובה צענין ממונן היא ההשבה, אבל אם דבר זה גופא הוא ספק שמה השיב לו את הגזילה או פייסו עזר הצער והבושת, צודאי אסור לגנותו בזה אלל אחרים.

⁽⁷⁾ : ולא ציקש פניו וכו'. כן כתב ר' יונה במאמר רכ"ת עי"ש וקאי על ליערו וציישו וגם על גולו או עסקו דשם מהני נמי אם פייסו ומחל לו. ומ"ש ולגנות המעשים הרעים, כן כתב ר' יונה דדבריו המוצאים בשיטה מקובצת צ"צ והעתקוהו פה בסוף הספר.

⁽⁸⁾ : שיראה זה הדבר בעצמו וכו'. דהלל על השמיעה אין לו רק לחוש, וא"כ אין ילך ויספר זה לאחרים בגדר ודאי. וגם אין שייך בזה התירא דר' יונה שכתב דומיא דהתירה התורה עד אחד, דהלל עדות אין שייך רק אם הוא יודע את הדבר בעצמו ולא על ידי שמיעה מאחרים.

ואין להקשות על זה מרשצ"ם דצ"צ (דף ל"ט ע"ב) ד"ה ומ"ד בפני ג' שמשמע מדבריו דאם יספר אחד לחזירו מה ששמע מאנשים שפלוגי אמר על פלוגי שהוא מחזיק שדהו בגזלנותא, דאין זה בכלל ליסנא צישא (דאל"ה אין יכול לצוא לצסוף לאזני המחזיק) משום שיוכל לנמות לצסוף טובה להמחזיק עי"ז שיזהר בשטרו, אף שיכול להיות שכל ענש הענין הוא שקר שלא אמר עליו מעולם שהוא גולן. וא"כ הכי נמי אם כוונתו שתלמח מזה תועלת להנידון אמאי יהיה אסור. דיש לחלק, דהתם אינו אומר סתם שהוא מחזיק שדהו של פלוגי בגזלנותא, או שפלוגי המערער אמר על הלוקח זה שהוא גולן, רק שהוא

עצם הענין אם הוא על פי דין בכלל גזל או היזק. ג) (ר) שיוכיח את החוטא מתחלה (n) ובלשון רכה, אולי יוכל להועיל לו ויטיב על - ידי - זה את דרכיו, ואם לא ישמע לו, אז יודיע לרבים את אשמת האיש הזה מה שהזיד על רעהו.

מספר מה שנשמע שאמר פלוני עליו שהוא מחזיק שדהו בגזלנותא, לא כן בענינו, שעל סמך ששמע מתחלה דבר עולה על אחד הוא מספר אח"כ סתם עליו שהוא איש גזלן וכיוצא בזה, זה זודאי אסור, ועוד דהתם התועלת מנזיה יותר מהכא, משום דכשיצוא הדבר לאזניו זודאי יזרז בשטריו, משא"כ הכא דאיירינן לענין לספר לאחרים שהם יעזרו להנגזל והניזק, או שע"י רינוס ישוב מעצמו מדרכיו הרעים, דזה אינו מנזי כל כך, זודאי מסתברא דאסור אס לא ראה בעצמו.

ולענין אס לגלות דבר זה להנגזל בעצמו אס עדיין לא ידע מזה, יזוזר אי"ה לקמן בהלכות רכילות כלל ט' סעיף ז'.

(1) : רק יתבונן היטב. פשוט הוא, כי מה מאוד צריך לזוזר הרוצה להיות דיין לעצמו להתיר לנפשו הלאו דלשה"ר מטעם לקנא לאמת, לצדוק תחלה אחר האמת היטב. כי זה אינו מנזי שיראה לאחד בפשיטות שהולך וגונב מכיסו של חצירו או ששובר כליו של חצירו, רק ע"י עסק וכיו"צ נסבב, שלפי הנראה נשאר זידו ממון של חצירו בעול, על - כן צריך לדרוש מתחלה הענין לאמתו בכל פרטיו, כי למה יהא הדין זה של לשה"ר גרוע יותר משאר דברים שיש להם חזקת איסור שכל זמן שלא נמצא להם היתר צרור באיסורייהו קיימי, ה"נ דכותיה והוא הדין אס ראה לאחד שזיער וזייש לחצירו, ידרוש ג"כ אולי חצירו זיערו וזיישו מתחלה, וכל כיוצא בזה.

(2) : (1) שיוכיח את החוטא. כן כתב ר' יונה בזמאמר רכ"א שכתב אמנם יש עליו להוכיח את האיש תחלה, ואף בזמאמר רכ"ח כתב אמנם המטיבים דרכם דבר ידברו בראשונה את החוטא וכו' ומשמע שם להמענין דהוא רק מדרבנן בעלמא שבלא"ה יהיה דבר זה בכלל אצק לשה"ר, שם לא איירי ר' יונה רק לענין איסור לשה"ר, אבל לענין מנזת הוכחה לעולם אימא לך דמן הדין מחוייב להוכיחו קודם שיפרסם עליו שום גנאי. כיון דאיירינן בסתם איש ישראל שלא נתחזק עד עתה לרשע, זודאי הוא בכלל עמיתך ומחוייב להוכיחו פן יקבל תוכחתו ולא ינטרך לפרסם עליו שום גנאי. ואם כן אפילו אס ירצה לאמר הדברים צפני שלשה דמו אין צו משום אצק לשה"ר כדמוכח בר' יונה בזמאמר רכ"ח בסופו עיי"ש עכ"פ יהיה אסור לפרסמו קודם שהוכיחו משום מנזת הוכחה, אס לא שידוע צו שאינו מקבל תוכחתו (ובזה מיירי המימרא דצפני שלשה שהביא הר"י בסוף המאמר הנ"ל).

דאי לא תימא הכי כדצרינו, ותאמר דאין עובר על מנזת הוכחה רק אס אינו מוכיחו כלל, משא"כ אס צרנו להוכיחו אחר זה מותר לעת עתה לפרסם גנותו לעין כל כדי לקנא לאמת ולעזור לאשר אשם לו, יקשו דברי ר' יונה שצשערי תשובה אדצריו שמוצאים בשמו בספר שיטה מקובצת על ז"צ (צדף ל"ט), דכתב שם כגון שידוע צו שאינו מקבל תוכחתו וכו', אלא ודאי כמו שכתבנו.

ואפילו אס תדחה את דצרינו ותאמר שצשיטה מקובצת נקט ר' יונה רק למדה טובה ומנזת בעלמא, או דשם נקט רק לפי הסברה שהוסיף שם שיתכוין שיגיעו הדברים לאזניו ויתקן מעשיו, ולכך כתב כגון שידוע צו שאינו מקבל תוכחתו, דאל"ה כיון שאינו מתכוין רק לטובתו יותר טובה היא לו שיוכיח אותו אולי ישמע לו ולא ינטרך לצות אותו לפני אנשים, אבל בש"ת שלא זכר סברה זו כלל, רק כדי לקנא

(ואם יודע בו שלא יקבל תוכחתו, יבואר לקמן אי"ה בסעיף ז'). ד(ט) שלא יגדיל העולה יותר ממה שהיא. ה(י) שיכוין לתועלת, וכמו שנבאר לקמן בסעיף ד', ולא להנות ח"ו מהפגם ההוא שהוא נותן בחבירו, ולא מצד שנאה שיש לו

לאמת ולעזור לאשר אשם לו אך שיזהר שלא יהיה נחמד לחונף או לשקרן וכאידך ספרות המוצאות שם בשיטה מקובצת בשם ר' יונה, אפשר דאין מחוייב מן התורה להוכיחו קודם שיפרסם עליו רק למצוה ומדה טובה בעלמא, מכל מקום לפי מה שהעתקנו לעיל את דברי הרמב"ם בסוף סק"א, מבואר שם שהדין דאסור לפרסם גנותו אס לא הוכיח אותו מתחלה. ועיין לעיל בכלל ג' בצמ"ח סוף סק"א. וע"פ דברינו אלה כתבתי דברי שצפנים דנריך להוכיח אותו מתחלה.

וזה הוא אפילו בסתם איש ישראל, ובפרט אס מי שעשה העולה הוא איש בן תורה, צודאי הוא מוכרח לדבר עמו תחלה לידע מאתו טעם ההיתר שלו ומה הציאו לזה, דאל"ה לא יושלם הפרט השני הנ"ל צפנים, כי אולי יראה לו שהדין עמו, וכמאמרם ז"ל באצות ואל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו*.

(ב) : ובלשון רבה. כ"כ הרמב"ם בפרק ו' מהלכות דעות ע"ש.

(ג) : שלא יגדיל העולה וכו'. פשוט הוא דהוא בכלל שקר, ומוציא שם רע נקרא עבור זה. וראיה לדבר לפי מה דאמרין בערכין (ט"ו ע"א) במשנה נמצא האומר בפיו חמור מן העושה מעשה (פירוש שהאונס או מפתה חייב רק ג' כסף ומוציא שם רע מאה) ומסקינן בגמרא שם דהעיקר מה שקנסה התורה מוציא שם רע הוא על השם רע שהוציא עליה ולא משום דרעה לגרום לה מיתה ע"ש. ומוציא שם רע נקרא אס בא לבית דין ומספר לפניהם איך שאשתו זינתה אחר אירוסין שלו, ומציא עדים על זה. ואס אח"כ הציא האז עדים והזימום לעידי הבעל, אז נידון הבעל בתורת מוציא שם רע. וידוע הוא דאף אס יאמרו העדים השניים שאמת הוא שהיא פרונה ביותר, שזינתה קודם אירוסין צנדותה והס צענמס התרו בה והיא חייבת כרת על זה, אפ"ה נידון הבעל בתורת מוציא שם רע משום דלא היה לו להגדיל השם רע כל כך. וידוע הוא מאמר הגמרא בכתובות (מ"ו ע"א) דאזהרת מוציא שם רע היא מלא תלך רכיל בעמיק, וכן כתב הרמב"ם בסקה"מ ל"ת ש"א. וא"כ ה"נ צענינו נריך ליזהר מאוד שלא יגדיל העולה יותר ממה שהיא דיהיה בכלל מוציא שם רע, כמו שכתב הרמב"ם בריש פ"ז מהלכות דעות דהמספר על חבירו גנות של שקר הוא בכלל מוציא שם רע.

ולבר מן דין, הלא עיקר ההיתר של ר' יונה הוא דומיא דעד אחד שהותרך להעיד בצ"ד כדי לחייב את חבירו שבועה, ועד אחד צודאי אסור להוסיף בעדותו אפילו פרטה אחת על מאה מנה. גם הלא מפורש הוא דאסור להוסיף במלקות לרשע יותר מכפי חיובו, וה"נ דכוותיה דהלא שנינו בערכין (דף ט"ו) דהאומר בפיו חמור מן העושה מעשה.

וא"כ לפי מה שציררנו, אס מספר דבר עולה שעשה אחד לחבירו, וידוע שום חלק זכות שיש צענין המעשה הזה, שאס ידעו השומעים את החלק ההוא לא יחשב צענייהם דבר זה לעולה גדולה כל כך, וכשישמיט המספר את הפרט הזה יתבזה צענייהם מאוד, נריך ליזהר מאוד שלא להשמיט.

(ד) : שיכוין לתועלת וכו'. כן מוכח בר' יונה במאמר רכ"ח ור"ט ורי"ט וצמה שהציא בשיטה מקובצת (ל"ט ע"א) בשם עליות הר' יונה ז"ל וכן מוכח בצ"מ (דף נ"ח ע"ב) ברש"י ד"ה דדש וכו' ע"ש. ומילתא דמסתברא הוא, שדבר זה מפורש בצמנה מקומות בספרי חז"ל דמה שקולף הקדוש ברוך הוא על

עליו מכבר. ו) אם הוא^(א) יכול לסבב את התועלת הזאת גופא בעצה אחרת, שלא יצטרך לספר את ענין הלשון הרע עליו, אזי בכל גווני אסור לספר. ז)^(ב) שלא יסובב על - ידי הסיפור היזק להנידון יותר מכפי הדין שהיה יוצא אילו הועד עליו באופן זה על דבר זה בבית - דין, וביאור דבר זה עיין לקמן בהלכות רכילות בכלל ט' כי שם מקומו.

העובדי כוכבים המריעים לישראל, אף שהרעה המגיעה לנו מאתם הוא מאת הש"י צדין וצמשפט כפי עונותינו, והוא לתועלתנו כדי שינכה עי"ז מעווננו ונהיה נקיים לעתיד לבא, עם כל זה יענשו אחר כך העובדי כוכבים צעונש גדול, מפני שהם אינם מכוונים לתועלת רק מלד שנאה ושמחים בצרתנו, והכי נמי דכוותיה.

^(ב) : יכול לסבב. וראה לזה ממאי דאמרינן צסנהדרין (י"א ע"א) צמעשה דעכן דכתיב ויאמר ה' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך חטא ישראל, אמר לפניו רבש"ע מי חטא, אמר לו וכי דילטור אני, לך הטל גורלות, ופירש"י דילטור רכיל. וכעין זה ג"כ איתא צתנד"א צפרק י"ח כשציקש יהושע שיודיענו הקדוש צרוך הוא מי חטא השיבו הקדוש צרוך הוא מה לך יהושע וכי אני מדצר אליך היום לשה"ר וכו'. ולכאורה יפלא מאד וכי על איש כעכן שמעל צחרם, ועל ידו נפלו ישראל צמלחמה, וצא על נערה מאורסה, ועצר על חמשה חומשי תורה כמ"ש צסנהדרין (דף מ"ד ע"א), שייך לשה"ר, ומלשון הגמרא והתנד"א משמע שהוא לשה"ר גמורה ולא חומרא צעלמא, אלא ודאי כמו שכתבנו, דכל היכי דיוכל לסבב התועלת מצלי שיצטרך לספר עליו, אסור מן הדין. והתם נמי הלל יש ענה צגורלות, וזה הוא שאמר לו הקדוש צרוך הוא וכי דילטור אני, לך הטל גורלות.

וכענין זה מצינו ג"כ צשאר חלקי התורה ציצמות (דף כ' ע"ב) אם אתה וכו', וצצ"ק (דף כ"ח ע"א) היה לו לשמטו עי"ש, וכגון צרודף שאם יכול להצילו צאחד מצצירו ולא הצילו נחשב לרופח עי"ז. וכה"ג צח"מ צסימן תכ"א סי"ג צאדם הרואה אחד מישראל מכה מצירו ואינו יכול להצילו וכו' ומשמע אצל אם יכול להצילו צענין אחר ממילא נחשב חוצל ממש, והכי נמי צענינו כיון שהוא יכול לסבב את התועלת הזו דהיינו להציל מצירו צענין אחר, ממילא נחשב למספר לשה"ר ממש. ועיין לקמן צח"צ כלל ט' ס"ק ל"ה. ומה שכתבנו צענה אחרת וכו', היינו צין לענין התועלת לעזור לאשר אישם לו, וצין אם כוונתו לגנות לעושי רשעה וכמו שכתבתי צפנים צסעיף ד', ג"כ יצוייר פשט זה, כי לפעמים תוכל להגיע התועלת הזו אף אם לא יזכיר שם מי שעשה העולה הזו, רק יראה לכל על פי התורה את גודל גנות מי שיש לו מדה רעה הזו דהיינו לגזול או לצייש צני אדם וכי"צ.

^(ב) : שלא יסובב וכו'. פירוש דאם הוא משער לפי ענין השומעים שיעשו עמו יותר מכפי הדין שהיה יוצא עליו צצית דין אסור לספר להם.

ולא יקשה על זה המעיין ממ"ש צח"מ צסימן שפ"ח ס"ז צהגה"ה י"א דאדם המוכה מצצירו יכול וכו' וה"ה אחר כמו דאיתא צש"ך שם ס"ק מ"ה צשם מהר"מ מריצורג, דשם איירי שיש צזה תועלת על להצא שלא יכהו עוד ואי אפשר להציל אותו צענין אחר, ומשום דאל"כ אין לך אדם שיציל את מצירו מיד מכהו כמו דאיתא צש"ך שם וצציאור הגר"א, וצענינא דידן איירינן רק להציל ממנו את ממונו שנתחייב לו עד עתה, ולהכי אסור אם יודע המספר שע"ז יעשו אח"כ עם הנידון שלא כדין.

ג. וכל זה אם הרואה טוב ממנו, אבל אם הוא^(י) חוטא כמותו וגם הוא חולה בעבירות האלה כמוהו, הרי זה אסור לפרסמו. כי איש כזה אין כונתו בגלותו מסתריו לטובה וליראה, כי אם לשמוח לאיד ולבזותו בזה. וכבר נאמר בענין זה ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא, הנה כי אף - על - פי שעשה יהוא מצוה בהכריתו את בית אחאב ביזרעאל כי נצטווה כן על ידי נביא, וניתנה לו עבור זה מלוכה עד ארבעה דורות כמו שנאמר יען אשר כלבבי עשית לבית אחאב בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל, בכל זאת נפקד עליו לבסוף דמי אחאב מפני כי גם הוא היה רב פשע.

ד. הפרט החמישי שכתבנו לעיל שיכוין לתועלת, הוא כמו שנבאר, דהיינו לא מיבעי אם האנשים שהוא מספר לפניהם יכולים הם^(י) לעזור לנגזל והנעשק והניזק והמתבייש בעינים, בודאי נכון לעשות הדבר כן. ואפילו אם התועלת הזאת לא תוכל להגיע על ידי סיפורו,^(י) רק שהוא מתכוין שיתרחקו בני אדם מדרך רשע כשישמעו

וכל זה אפילו אם המספרין הם שנים, אבל אם המספר הוא אחד, יזהר יותר צענין זה, דהיינו, אם הוא רואה שיעשו השומעים מעשה ממש על ידו, ועל פי דין צודאי לא היו מועילים דבריו רק לענין שבועה וכה"ג, אסור לו לספר להם רק לזרום שיציאו הגולן והעושק לדין, ושם יעיד להגזל או להנעשק והניזק. וציאור דבר זה בכל פרטיו ומקור לדין זה עיין לקמן בהלכות רכילות בכלל ט' סעיף ה' ו' עי"ש.

^(א) : חוטא כמותו. כן כתב ר' יונה בש"ת במאמר רי"ט בקופו, ואף שהוא כתב דבר זה לענין אם ילא מעמיתך ע"י עונות שצין אדם למקום, פשוט שהוא הדין ג"כ לענינו, דהלא כתב ר' יונה טעם האיסור משום דכוונתו רק לשמות לאיד, וזה הלא כבר ציררנו לעיל בקס"י מדברי ר' יונה גופא דאפילו צענינים ציין אדם לחצירו אם כוונתו בקיפורו לשמות לאיד אסור.

^(ב) : לעזור להגזל וכו'. שזו כוונת ר' יונה במ"ש לעזור לאשר אשם לו. ומ"ש בפנים והמתבייש וכו', כן מוכח מר' יונה ג"כ, כי על הכל כתב כדי לעזור וכו' והכוונה שע"י שיספר הצושת שלו לאנשים וידעו הכל שפלוני גינהו צחנס על לא חמס צכפיו, יתמעט ממנו הצער והכלימה שנשאר לו בלבו ע"י הצושת הזו, צראותו עתה כי נחשב הוא צין האנשים שהכל מצטערים על צערו, או שכוונת רצינו יונה, כדי שהשומעים כשיתצטרך להם שהדבר אמת, יוכיחו צעצמם את המלצין על פניו על הצושת אשר צייש חצירו צחנס, ואולי על ידי זה תהיה סיצה שיכיר צעצמו את העולה אשר עשה ויפייס אותו על זה.

^(ג) : רק שהוא מתכוין וכו'. כן מוכח במש"כ צשיטה מקוצצת צשם עליות הר"י ז"ל עי"ש שגם זה לתועלת יחשב.

ולא ישיג עלי המעיין דאמאי לא כתצתי דצריך צזה שיהיה צאפי תלתא וכדמשמע צשיטה מקוצצת שם, שמקור דברי אלו צצפנים נוצעים ממנו. דזה אינו, דהכא הלא איירינן שהוכיח אותו מתחלה וכמו שכתצתי צסעיף צ' צפרט ג', וזה מוכח צש"ת מאמר רכ"ח דאם הוכיחו מתחלה צפניו ולא שמע לדבריו מותר לו לגלות אח"כ הדבר לצני אדם אפילו שלא צאפי תלתא.

ואין לדחות דהר"י צשערי תשובה לא מיירי רק אם יוכל צקיפורו לעזור לאשר אשם לו, משא"כ צזה דאיירינן עתה שהתועלת הזו לא תהיה מזה, רק שיתרחקו הצרויות מדרך רשע כשישמעו שאנשים מגנים פועלי און וגם אולי צעצמו ישוב עי"ז כמ"ש צפנים, וזה נראה לכאורה דאין שייך רק אם מספר צאפי

שהבריות מגנות פועלי און, ואולי הוא בעצמו ישוב על ידי זה מדרכיו הרעים ויתקן מעשיו כשישמע שהבריות מגנות אותו עבור זה, גם זה איננו בכלל לשון הרע ולתועלת יחשב,^(טו) כיון שעל כל פנים אין מכוין להנות מהפגם ההוא שהוא נותן בחבירו רק לקנא לאמת, ואולי תבוא על ידי זה תועלת על להבא*.

אבל אם הוא משער שבודאי לא תהיה שום תועלת, כגון אם האנשים שהוא מספר לפניהם גם הם בעלי הרשע, שגם הם עשו כמה פעמים כהרעה הזאת לאנשים ולא נחשב בעיניהם לעון כלל, לאנשים כאלו יזהר שלא לספר כלל ענין כזה. כי מלבד שלא תבוא שום תועלת מסיפורו, עוד יוכל לצמוח מזה קלקול גדול, כי הם ילכו ויספרו דבר

תלתא שנתפרסם גנות החוטא לפני אנשים רבים, משא"כ לפני אחד או שנים, כי כן משמע לכאורה בהטעם הראשון שהציא הש"מ שם על האי דינא דאפי תלתא. אבל גם זה אינו, דהרי מסיים שם הש"מ צסוף הענין בפירושו על האי מימרא דאפי מרא וו"ל: והמדה הזאת מוכחת על האדם שאינו מתכוין להנות צנתינת פגם צחצירו אלא מתכוין הוא שישמע ענה שהבריות מגנות אותו וכו', והרי שם מתיר ר' יונה אפילו שלא צאפי תלתא צאיש שהוא מוחזק לרבים שאיננו חונף וסקרן משום שהיה צודאי אומר לו ג"כ צפניו, כמו שמסיים שם צאפי מרא או צרבים שיגידו לו משום האי סצרא גופא שמתכוין הוא שישמע ענה שהבריות מגנות אותו וכו' וכדי לגנות המעשים הרעים, אלמא דצצרא זו שייכה אפילו שלא צאפי תלתא, וכ"ש צעניננו היכא דהוכיח אותו מתחלה צפניו ולא שמע לדצרו, דודאי אין לחשדו שכוונתו להנות מסיפור לשה"ר, וכוונת ר' יונה צטעם הא' היא כן: דהיכא שלא הוכיח אותו מתחלה צפניו, יהיה מסצצרא יותר להשומעים שכוונתו כדי להנות מסיפור לשה"ר, ולא שיגיעו הדברים לאזניו, דזה אינו מצוי כ"כ כשמספר שלא צפרהסיא. אבל אם הוכיח אותו צפניו מתחלה על כרחק שכוונתו רק לתועלת הזו ולא להנות מסיפור לשה"ר וכל זה פשוט.

^(טז) : כיון שעכ"פ וכו'. ול"ע צאופן זה שאין תועלת להנידון צענין ממון, אפשר דאין להתיר לפרסם הדבר צין אנשים רק אם אין צד זכות עליו, אבל אם יש לחשוב עליו צד זכות, כגון שהוא אינו יודע שדבר זה הוא צכלל גזל או היזק וכי"צ, יאסר לספר עליו, ואפילו אם איזה יחידים אמרו לו שגם זה הוא צכלל גזל והיזק, אולי אינו רוצה להאמינם צזה כל זמן שלא שמע מפי צית דין, וכן משמע קצת צר' יונה שכתב על דבר אשר הזיד על רעהו וכו' משמע דוקא הזיד, אך יש לדחות דע"כ אין כוונת ר' יונה צדוקא, דהרי ר' יונה צשערי תשובה איירי צמקום שיש תועלת צהסיפור לעזור לאשר אשם לו כמ"ש צהדיא, וצאופן זה צודאי אפילו צצר כליו של צחצירו צשוגג, כיון שהמספר יודע שע"י שיספר את הדברים לצני אדם יהיה מוכרח אח"כ לשלם, צודאי מותר לספר כטעם ר' יונה דומיא דעד אחד, אלא ע"כ דגם זה הוא צכלל אשר הזיד על רעהו צמה שאינו רוצה אח"כ לשלם את הגזילה או ההיזק לצעליו. וא"כ אין ראייה לעניננו מלשון ר' יונה, וצריך עיון.

* * הגה"ה.^(טז) וצאופן זה אינו מותר רק אם צצר נתגלה הדבר להגזל והנעשק והניזק, אבל אם לא נתגלה הדבר עדיין להם, נראה שאסור לספר לאחרים, וכפי מה שמצואר לקמן צהלכות רכילות צשם הפוסקים דאיסור רכילות הוא אפילו אם מספר לאחד מה שפלוגי דיצר ועשה נגד פלוגי, פן יודע להנידון,^(טז) דצצרך צצצרא אית ליה, ותכנס לו שנאה צלצו על זה ועי' צצצאר מים חיים.

זה להגזלן והעושק והמבייש ויעברו על ידי זה על הלאו דלא תלך רכיל בעמיק, וגם על ידי זה רגיל לבוא אחר - כך מחלוקות גדולות, ובפרט אם חס - ושלום יוכל לבוא על ידי זה לענין מלשינות, אפילו אם יושלמו כל הפרטים, גם כן אסור לספר שום דבר. ודע דאין חילוק בכל אלו הפרטים, בין אם ביקש אותו הנגזל והניזק והמתבייש שידרוש עבורו את היזיקו או עלבונו, או לא ביקשו. דבאופן המותר, הוא אפילו לא ביקש אותו. ואופן האסור, דהיינו אם לא נשלמו הפרטים הנ"ל,^(ט) לא מהני אפילו ביקש אותו. ואפילו הוא קרובו, גם כן אסור. (ובזה נכשלין כמה אנשים מאוד, שאם נשמע להם שאחד עשה לקרובו דבר מה, אף שלא נתברר להם אם הוא אמת, ואו סיבת הדבר, הולכין וגומלין לו תיכף רעה עבור זה, בחושבם כי הם מקיימין בזה מצות ומבשרך אל תתעלם. וטועין בזה טעות גדולה, כי אין חילוק בין קרוב לרחוק לכל הדינים הנ"ל, שלא נאמר ומבשרך אל תתעלם כדי לעשות איסור חס - ושלום).

ה. ואם הוא רואה^(ז) שאחד מספר לשון הרע על חברו, גם זה הוא מכלל העונות שבין אדם לחבירו. ולכן אם יושלמו בו כל הפרטים הנ"ל, מותר לפרסם גודל גנות המספר הזה לבני אדם. וכל זה אינו מועיל רק אם בלאו הכי גם - כן

---

^(ט) : לא מהני אפילו אם ביקש אותו. עיין לקמן בהלכות רכילות כלל ט' ס"ח. ומ"ש כדי לעשות איסור ח"ו, אף שהוא דבר פשוט אראה לך ג"כ מקור לזה ברא"ש פ"ק דצ"מ סימן מ"ח על ההיא מעשה דקריצתיה דר"נ עי"ש.

^(ז) : שאחד מספר כו'. כן מוכח מר' יונה במאמר רכ"ח שכתב ומנציח ומחפיר מספר לה"ר וכו'. ומ"ש רק אם בלא"ה וכו', ובאופן זה יהיה מיירי ר"י מה שהתיר לספר גודל העולה של המספר לשה"ר דאל"ה רכילות מיקרי וכמו שנכתב לקמן בשם הרמב"ם ושאר פוסקים דלספר לאחד מה שפלוגי דיצר על פלוגי בכלל רכילות הוא כיון דבזה הסעיף איירינן שלא יבוא מזה תועלת ממש להנידון רק לגנות עושי עול לפני בני אדם וכמו שכתבנו לעיל בצ"ק י"ח ודין זה וכן הדין דסעיף ו' שו"ס בכל חלקיהם להסעיף ד' וההגה"ה שכתבו דהיכא דיט תועלת ממש אפילו לא נתגלה הדבר עדיין מותר לספר עליו ובלא"ה אסור אפילו אם יושלמו בכל הפרטים.

ומה שכתבתי וכו"ש שאסור וכו' ללא התיר ר"י רק אם כבר נתגלה לו הדבר ולענין לספר לאחרים ולא לגלות להנידון צעמנו ודוק בלשונו צסימן רכ"א שכתב יכול לספר הדברים לבני אדם כדי לעזור לאשר אשם לו וכו' הרי דמיירי לספר לאחרים.

ומ"ש אפילו אם המלגלג וכו' דרק לגדותו היה צריך, כמבואר ציו"ד סימן של"ד דמי ששומע שאחד מבזה לתלמיד חכם אפילו שלא בפניו וכו', ואין לו לחוש פן יתגלה עי"ז להנידון, אבל לגלות להנידון אפילו הוא תלמיד חכם ביותר אסור. וראה מוכרחת לזה מהא דאמרינן צמו"ק (ט"ז ע"א) ומנלן דאי מתפקד בשלוחא דצי דינא ואתי ואמר לא מתחזי כלישנא צישא דכתיב העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה, ולפי גירסת הרא"ש והר"ן שם דקאי על רכילות דהיינו מה שהשלוחא דצי דינא סיפר למשה רבנו ע"ה מה שאמרו עליו דתן ואצירם העיני האנשים ההם תנקר, והרי דתן ואצירם היו הפחותים שציראל כי צעודם צמנרים הלשינו על משה רבנו ע"ה, והם שיצאו צשצת ללקוט והותירו הנמן, ואמרו למשה רבנו ע"ה ולארהרן ומדוע תתנשאו על קהל ה'. ומשה רבנו ע"ה היה אדון הנציאים רבן של כל ישראל וכבודו

כבר נתגלה הדבר להאיש שסיפר עליו. אבל אם עדיין לא נתגלה הדבר, אסור לספר הדבר אף לאחרים, דחברך חברא אית ליה וממילא יתגלה הדבר גם לו, ובכלל רכילות הוא, וכמו שנכתוב אי"ה לקמן בהלכות רכילות. וכל שכן שאסור לגלות הדבר לאותו פלוני גופא שדיבר עליו, אף שכוונתו לקנא לאמת, דזה הוא רכילות גמורה, אפילו אם אחד מן הפחותים מלגלג מן החשוב שבישראל, והוא אביו או רבו.

ו. ופעמים דמותר לספר הדבר לאחרים, אף אם עדיין לא נודע להנידון, דהיינו אם הוא רואה^(כא) שיגיע להנידון מזה תועלת ממש,^(כב) ולא יחסרו בזה גם - כן הפרטים הנ"ל, ועיין בבאר מים חיים. ואבאר את דברי בענין התועלת כדי

חמור מכבוד אציו, אפ"ה סבירא לה להגמרא דאסור לגלות דבר זה למשה רבנו ע"ה, אם לא מחמת שלוחא דבי דינא, ולא מועיל מה שצ"ל השליח היה לקנא לאמת.

ולענין לגלות לאחרים, אם הוא רואה שתצא עי"ז תועלת, שיקנאו עצור כבוד התלמיד חכם, מותר, אך צ"ל שיושלמו הפרטים שנכתבו לעיל בסעיף ז'. ועיין במה שנכתב בסוף ס"ק כ"א דלפעמים משתנה זה הדין.

^(כא) : שיגיע להנידון מזה תועלת. דצ"ל שזה בודאי אין לחוש פן יתגלה לו, דאף לכתחלה מותר לגלות להנידון אם הוא רואה שיגיע לו עי"ז תועלת, כגון ששמע לאחד שרואה להזיק לאחד, או ששמע אותו שאמר אם אפגע לפלוני אחרפנו, והוא מכיר לפי הענין שלא אמר זה בדרך הגזמה רק בדרך אמת, בודאי צריך להגיד לפלוני כדי שישמור עצמו ממנו כמו שכתב לקמן בהלכות רכילות בכלל ט' ס"ג. (אך צריך ליזהר שלא יחסרו בזה הפרטים המצוירים שם, שהם כעין אלו שבכלל זה, דאל"ה ילכד ברשת של רכילות). וכל שכן דלאחר מותר לספר אם הוא רואה שתצא תועלת מזה וכמו שכתבנו בפנים בסעיף זה.

ובאמת כל דברינו שצפנים בסעיף זה נכללו במה שאמרו מותר לדבר לשה"ר על בעלי המחלוקת. ואף דדינא הכי כמו שכתבנו, מכל מקום ר"י שכתב והמספר לשה"ר לא איירי בזה האופן רק כמו שכתבנו בסק"כ, מדכתב ולא ציקש פניו להעביר על עונו, משמע דההיתר שלו משום זה בלבד, אף שלא יגיע עוד ריעותא אחרת להנידון, ולא חשש ר"י לאיסור רכילות, אלא ודאי כמו שכתבנו דאיירי שכבר נתגלה להנידון ולא נשאר לנו רק מטעם סיפור גנות של זה המספר ולכן התיר ר"י, וטעמו הוא כמו שהוצא בשמו בש"מ לב"ב כדי שיגנו הצריות פועלי און וגם אולי הוא בעצמו ישו"ב עי"ז ויפייס להנידון כשישמע שהצריות מגנות אותו עצור זה.

^(כב) : ולא יחסרו בזה ג"כ הפרטים הנ"ל. ואצ"ל בפירוש מפני דבר שנתחדש בזה. א) שישמע בעצמו שהוא סיפר עליו לשה"ר, ולא ששמע זה מאחרים, אם לא שנתזרר לו. ב) שיתצוץ היטב מן הדין שהוא בכלל לשה"ר. ג) שלא יגדיל עליו העולה יותר ממנה שהיא. ד) שיכוין לתועלת כמ"ש בסעיף זה בפנים ולא מנד שנאה. ה) הפרט דהוכחה תלוי בזה, אם הוא משער שיועיל לו בתוכחתו לא יספר עליו לעת עתה לאחרים, רק יוכיחנו מתחלה על הסיפור לשה"ר שסיפר על חברו, אולי עי"ז ימנע שלא לספר עוד לשה"ר עליו, אבל אם הוא משער שתוכחתו לא תועיל לו, לא יתוכח עמו כלל בענין זה, אחד, כי עי"ז שיוכיח אותו, יוסף לצות אותו יותר תיכף צפניו ממש, ולא גרע ממנה שאמרו חז"ל אל יספר אדם

שלא יבוא הקורא לטעות בזה, כגון שהוא מכיר בטבע האיש הרוכל ולפי ענין הסיפור, שכמו שהוא מגנה אותו בפניו כן ילך אחר - כך ממנו ויגנה אותו עוד בפני אנשים אחרים, ובפרט לפי מה שכתבנו דצריך להוכיחו מקודם והוכיחו ולא קיבל דבריו. ודבר זה ידוע בעונותינו הרבים, כי כמעט כולנו נכשלין בלשון הרע, ובפרט בקבלת לשון הרע, וקרוב הדבר שתתקבל הלשון הרע שלו, ויהיה קשה אחר - כך להוציא את הדברים מלבם כי צדיק הראשון בריבו. לכן בודאי נכון הדבר שיקדים את עצמו לפני אותם האנשים, ויעריך לפניהם גודל עולתו של המרגל, ויספר לפניהם איך שהוא מגנה לאותו פלוני בחנם על לא חמס בכפיו, כדי שכאשר יבוא אחר - כך המרגל ויספר לפניהם לא יתקבלו דבריו, ואדרבה יוכיחוהו על פניו, ובודאי כשיראה שלא יתקבלו דבריו וגם הם לו לקלון ולחרפה, ישמור את עצמו מזה על להבא. ואופן זה בודאי מותר, כי בזה יציל את נפש הנידון מצער וכלימה, וגם את נפש המספר והמקבל מדינה של גיהנם, וגם יקיימו על ידו מצות עשה דהוכחה.

ז. ועתה נבאר הפרט הג' שכתבנו לעיל בסעיף ב', והוא מה שכתבנו שם דצריך להוכיח אותו מתחלה, היינו דווקא בסתמא, אבל^(כג) אם הוא יודע ומכיר בו שלא יוסר בדבריו ולא יקבל תוכחתו אין צריך להוכיחו, רק שיזהר לספר דבר זה בפני שלשה, והטעם שאם יספר דבר זה בפני אחד או שנים יתראה שהוא מתכוין שלא יגיעו הדברים לאזניו ורוצה להחניפו ולגנוב דעתו ובסתר הוא מגנהו, ונראה כנהנה בסיפור לשון הרע על חברו. ועוד טעם אחר, שיבואו לחושדו ויאמרו שבודאי אין הדבר אמת ומלבו הוא בודאם, דאם לא, מדוע לא גילה את עונו בפניו ראשונה, ואם כן לא יבוא מסיפורו שום תועלת המבוארת לעיל בסעיף ד'. על כן צריך לספר הדבר בפירסום, דהיינו בפני שלשה דזה הוי כאלו אמר הדברים בפניו, ותו לא אתי למיחשדיה שאינו מצוי הוא שאדם כשר יספר דבר שקר

בשצחו של חזירו שמתוך וכו'. ועוד, כי קרוב מאוד לנאחז קלקול עי"ז, כי כשידע שאחד נלחם עמו צענין זה יהיה רוצה מאוד להראות לכל שהדין עמו, ויקדים עצמו לספר הדבר לפני כל אחד ואחד בשפתיו החלקלקות המלאים מרמה, ושזו יהיה קשה לו לזה להוציא הדבר מלצם. על - כן טוב יותר שלא לדבר עמו כלל צענין זה מתחלה.

וממילא מחמת זה הטעם גופא נראה פשוט דאין צריך ג"כ צאפי תלמא, כדי שלא יתפרסם הדבר ולא יודע להמרגל וכו"ל. ואף שהדבר פשוט אציה ראיה על זה ממה שהוצא צענין היתר לדבר לשה"ר על צעלי המחלוקת, ראיה מנתן, שאמר ואני אצוה אחריו ומלאתי את דצריך, והרי מוכח שם בכתוב שצעת אמירת נתן לדוד לא היה צאפי תלמא, ולא מצינו ג"כ שהוכיח נתן לאדוניו מתחלה. אלא ודאי כמו שכתבנו הטעם, דאם היה מתגלה הדבר לאדוניו אפשר שהיה קשה לו שזו אח"כ לתקן את הדבר, כי היה מסבב צעלות רעות להפר מחשבת נתן הנציא, ועל כן נהג עצמו נתן בהלנע, והכי נמי צענינו. הפרט הששי שלא יסבב להמספר הזה קלקול יותר מכפי מה שהוא חייב לזה על פי דרכי התורה שייך גם צוה. הפרט השביעי אם אפשר לסבב את התועלת הזה באופן אחר מצלי שיצטרך לספר עליו בכל גווי אסור, שייך גם צוה.

^(כד) : אם הוא יודע ומכיר בו וכו' צפני שלשה. כן כתוב בשיטה מקובצת לצ"צ בשם עליות הר"י ז"ל עי"ש, ורוצ סעיף זה הוא מלוקט מדברי ר' יונה שצ"ת ודבריו שצטיטה מקובצת.

בעיקרו ברבים.^(כד) ואף שגם עתה אסורים השומעים לקבל דבר זה בהחלטה שיתגנה על ידי זה הנידון בלבם וכמבואר לעיל בכלל ו' סעיף א', היינו טעמא שאף שאין הדבר הזה שקר מעיקרו אף על פי כן אולי חסר עוד פרט אחד לזה המעשה אשר על ידו ישתנה זה הענין מסופו לתחלתו, על כן אסור להם לעת עתה להחליטו לגנאי עבור זה הסיפור, אבל על כל פנים יכנס הדבר באזניהם לענין זה שיראו לחקור אחר הדבר אם אמת הוא, ולהוכיח את האיש שהוא שמספרים עליו הדברים הרעים ואולי ישמע לדבריהם, ועוד שאר תועלויות כמבואר לעיל בסעיף ד' עיין שם.

ח. וכל זה^(כה) כשאין עליו אימה מן האיש שהוא שמדבר עליו, אבל אם יש עליו אימה שיש לאל ידו להרע עמו, אפשר שיש להקל לספר עליו העולה שעשה לחבירו אפילו שלא באפי תלתא.

ט. ואם המספר^(כז) מוחזק לרבים כי לא ישא פני איש, ואת כל אשר יאמר שלא בפני חבירו אותו ידבר בפניו^(כז) ולא יגור מפני איש, והוחזק גם - כן בתוך עמו אשר לא ידבר רק אמת, מותר לספר לאנשים דבר עולה^(כח) שעושה אדם

---

^(כד) : ואף שגם עתה. ואעתיק על זה מה שכתבתי צביאור דברי ר"י שבשיטה מקובצת וז"ל השיטה מקובצת שמא אין הדברים אמת וכו' הכל יודעין שאין אדם כשר וכו'. אף דכבר ציררנו צראיות שאין לקבל לשה"ר אף אם שמע צאפי תלתא, דפשוט דכוונתו אם לא יספר צאפי תלתא יחזיקו הדבר כמעט קרוצ לודאי שהוא שקר ואתו לחשדו וגם לא יחקרו אחר הדברים, אבל עתה יכנסו הדברים באזניהם לענין שיהיה עיקר הדברים נוטה בלצם לאמת, אך אף על פי כן עדיין לא נתגנה פלוני משום זה כי אולי חסר פרט אחד קטן שעיי"ז נשתנה כל הענין, ועל כן יצואו לחקור אחר כל הענין בשלימותו ולהוכיח את האיש וכו'. אבל אין כוונתו שמא וכו' דהדבר כמו ספק ועתה צפני שלשה הוא ודאי אמת, אחר דכבר ציררנו צראיות מוכרחות דאסור לקבל בכל גווי ועוד דלא משמע כן צש"ת במאמר רכ"ח הנ"ל דשלא צאפי תלתא יחזיקו השומעים הדבר לספק ממ"ש שם אין הדברים כנים ומלצו הוא צודאם ואם לא חיפוא וכו' עיי"ש ועוד ממקומו הוא מוכרח פה ממה שסיים אבל יש להם לחקור הדברים וכו' משמע דאף עתה עדיין חקירה צריך ופשוט, עד כאן כתבתי שם.

^(כה) : כשאין עליו אימה וכו'. כן כתוב בשיטה מקובצת שם צש"ר, ומ"ש אפשר וכו' דאולי לא כתב שם זה רק להסביר שלא יחזיקו אותו לחונף וע"כ כתב ר"י דצבגון זה מותר שכבר אמרו מותר להחניף לרשעים וכו', משא"כ לטעם השני שכתב דיחשדוהו לשקרן אפשר דגם צזה שייך כל זמן שלא סיפר הדבר צפירקוס. ואפשר דגם לטעם זה שרי, דלא יחזיקו אותו לשקרן רק היכא שיש ראייה לדבר מדלא גילה על עונו צפניו ראשונה כמו שכתב הר"י צש"ת, וצזה שיש עליו אימה ממנו אפשר שלא שייך זה ע"כ כתבתי אפשר וכו'.

ולענין הוכחה, תלוי, אם הוא רואה לפי הענין שאפשר שיקבל תוכחתו, צריך להוכיחו ולא יפרסם עליו קודם שהוכיחו וכנ"ל צפרט ג', אבל אם הוא רואה שלא יקבל תוכחתו צזה, אין צריך להוכיחו, ויותר טוב שלא להוכיחו, דכשיתודע לו שהוא תופסו עבור זה לגנאי יוכל לצמוח עיי"ז קלקול דהיינו שאח"כ לא תצוא התועלת שמכוין זה צסיפורו וכמו צציארתי צס"ק כ"צ צפרט ה' עיי"ש ע"כ לא יוכיחו מתחלה.

לחבירו ויודע בו שלא יקבל תוכחתו אפילו שלא באפי תלתא, כי לאיש כזה השומעים לא יחשדוהו לחונף או לשקרן, רק שהוא מתכוין לקנא לאמת ולעזור לאשר אשם לו, ולגנות המעשים הרעים בפני כל. אך בזה וכן במה שכתבנו בסעיף ח' צריך ליזהר מאוד שלא יחסרו בזה כל הפרטים הנ"ל בתחלת הסימן, כי לא חסרנו מהם רק הפרט דאפי תלתא.

י. ודע עוד^(כט) דשוין יחד דין סיפור לשון הרע על דבר עון שבין אדם לחבירו וסיפור לשון הרע על דבר עון שבין אדם למקום. אך בעבירה שבין אדם למקום אין מותר לספר עליו אפילו ישלמו כל הפרטים הנ"ל שבסעיף ב', אלא אם כן ראה עליו שאוחז בה ועושה אותה כמה פעמים במזיד והוא דבר המפורסם לכל שהוא אסור, ועיין לעיל בכלל ד' סעיף ז'^(ל) שביארנו דבר זה בכל פרטיו.

(כ) : מוחזק לרצים וכו'. כן כתב ר' יונה זשערי תשובה צמאמר רכ"ת.
(כ) : ולא יגור מפני איש. דבזה יסור החשד דחונף. ומ"ש אשר לא ידבר רק אמת, דאל"ה עדיין יאמרו שהדבר הזה הוא שקר והראיה שלא גילה על עונו צפניו ראשונה.
(כ) : שעושה אדם לחבירו. וה"ה צבין אדם למקום אם מוחזק לעבור וכהיא דסעיף י'.

ומ"ש ויודע צו שלא יקבל תוכחתו, כן מוכח מדברי ר"י שצשיטה מקובצת שמשוה דין זה עם הדין דאפי תלתא צכל ספרותיו דהיינו שאיש כזה צודאי מתכוין הוא שישמע ענה שהצרות מגנות אותו ועי"ז ישוצ מדרכיו הרעים ולמעלה צדין דאפי תלתא כתב הר"י אלל סברא זו כגון שידע צו שאינו מקבל תוכחתו, ופשוט הוא דכיון שהוא מתכוין לטובתו יותר טובה היא לו שיוכיח אותו מתחלה אולי ישמע לדבריו ולא יצטרך לפרסם גנותו אם כן הוא הדין צוה. ואף דלכאורה צש"ת הנ"ל לא משמע כן להמעין שם, זהו רק מדין אצק לשה"ר, אצל צודאי מדין מצות הוכחה מחוייב על פי דין להוכיחו אולי ישמע אליו קודם שיפרסם גנותו, והכל כמו שכתבתי לעיל צסק"ז כי שם ציארתי הכל על נכון צעוה"י עי"ש.

(כ) : דשוין יחד. שז"ל השיטה מקובצת על צ"צ צשם הר"י או צשאר עצירות שאוחז צהם ועושה אותם צמזיד ועודנו מחזיק צהם ולא צמקרה אצל הם מדרכיו ולמודו (פירוש דאם לא ראהו רק פעם אחת ראוי לחשוב עליו שמא עשה תשובה והמגלה דבר זה אשם אשם על זה וכמו שכתב ר"י צמאמר רט"ו עי"ש) מצוה לגנותו צפני כל אדם וכו'.

ומ"ש צאיסור המפורסם לכל שהוא אסור, כן כתב ר"י צמאמר רי"ט צא"ד ואינו נוהר מעצירה אחת אשר כל שער עמו יודעים שהיא עצירה עי"ש וכמעט כל הדין זה נזכר ג"כ שם צש"ת להתיירא אף שכאן צש"מ חידש שאף שעל פי דין תורה מותר לספר עליו שהוא איננו צכלל עמיתך אף על פי כן צריך לזה צאפי תלתא כדי שלא יצואו לחשדו.

(ב) : שציארנו וכו'. ופשוט דכל הפרטים שצריך צכאן צריך ג"כ שם ועי"ש צצמ"ח ס"ק ל"ב. אמנם נראה פשוט דמה שכתבנו לעיל צתחלת הסימן ונודע צצירור שלא השיב את הגזילה וכו' כאן אין שייך זה דכיון שהוא למוד ונתחזק צאותן עצירות אין לחשוב עליו שמא עשה תשובה כל כמה שלא ראינו צפירוש דלא גרע ממה דאמרינן צמגילה (כ"ה ע"ב) צסוף פירקא, האי מאן דסנאי שומעניה שרי וכו'.

יא. ומה מאוד יש לזהר^(לא) שלא להתיר לעצמו לספר לאחרים איך שהיה לו עסק עם פלוני ופלוני וגזלו או עשקו בזה ובזה האופן או שחירפו או ציערו וביישו וכל כהאי גוונא, ואפילו אם הוא ידע בעצמו שאינו משקר בסיפור הזה

גם הפרט דהוכחה לע"ג דאף שבש"מ שם כתב כגון שידע צו שאינו מקבל תוכחה משמע הא לאו הכי מחוייב להוכיחו, אפשר דהוא רק למדה טובה ומנחה בעלמא כיון דכוונת המספר הוא רק לתועלתו שישוץ ע"י שירננו אחריו ולא ח"ו להנות מסיפור לשה"ר יותר טוב הוא שיוכיחוהו מתחלה חולי יוכל להועילו בזה וינאל בזה ידי הכל ולא ינטרך לספר גנותו וכמ"ש למעלה, אבל מן הדין כיון שראינו שפקר כמה פעמים בעצירה המפורסמת לכל ישראל שהיא אסורה א"כ ינאל מכלל עמיתך בזה וכמו דינא מכלל עמיתך לענין לא תונו איש את עמיתו ולענין לא תלך רכיל בעמיתך וכמו שכתב ר"י בש"ת במאמר רי"ט דמטעם זה מותר להכלימו צמעלליו ולהודיע תועבותיו כן אפשר דהוא הדין נמי לענין מנאת הוכחה אפילו אם אינו יודע צבירור שלא יקבל תוכחתו, דהא ה"נ הוכח תוכיח את עמיתך כתיב עם שאתך בתורה ובמנאות, וכן ראיתי בצפר אדרת אליהו צפ' קדושים דכתב על עמיתך דהוכחה, עם שאתך בתורה ומנאות, ולא גרע האיש הזה מלך דכתיב אל תוכח לך וכו'.

והנה כל זה כתבנו בענין שבין אדם למקום, אבל בענינים שבין אדם לחבירו אף שהוא מתנהג בהן שלא כדין כמה פעמים מחוייבין אנו להוכיחו דאינו ינאל מכלל עמיתך עי"ז. ורק לענין לשה"ר התיר עליו ר' יונה, ולא משום דאינו צכלל עמיתך רק משום לקנא לאמת ולעזור לאשר אשם לו, אבל לענין הוכחה ולענין אהבת רעים ולכל שאר ענינים אשר אנו מצווין לאיש עמיתנו מחוייבין אנו גם לו. וראיה לדבר דבענין בין אדם למקום התנה ר"י במאמר רי"ט שכתב אשר כל שער עמו יודעים שהיא עצירה, ונראה צעליל כונתו דאל"ה עדיין הוא צכלל עמיתך. ודבר זה ידוע צבין אדם לחבירו צכל מה שציר ר' יונה צגזל ונזק ונער ובושת הוא צא לכתחלה מצד סיבה אשר על ידה היצר הטעהו שמותר לעשות דבר זה לחבירו, אף שבאמת השכנגדו צדיק צריצו, אף עכ"פ מצא לו היצר מקום לפתותו שמותר לעשות לאיש ריצו כל דבר רנא, ולפעמים מפתהו היצר שמנאה ג"כ יש בזה, ואם יראה בעצמו שאיש אחר יעשה ככה העולה או הבושת ואונאת דברים לאיש אחר כמו שהוא עושה לאיש זה ירים קולו עליו לאמר שהוא עושק או מצייש לאדם מישראל צחנם, וא"כ אנו רואין צחוש שרק היצר מעור את עיניו לאמר שלאיש הנוכחי עליו לא נותה התורה כל האזהרות הלאוין והעשין לא תשנא וגו' ואהבת לרעך כמוך וכיונא בזה, וא"כ איך נוניא לאומר מותר הזה מכלל עמיתך, אם לא שהוא נראה לכל שאין צאותו הדבר צמה לטעות צשום אופן רק החוטא הזה הוא גנב או גזלן פשוט אז יש לעיין הרבה בזה לענין הוכחה וכיונא בזה.

^(בא) : (לא) שלא להתיר לעצמו וכו'. הטעם דצודאי חסר כאן פרט אחד והוא פרט החמישי הנכתב לעיל והוא מה שכתבתי צפנים צודאי אין וכו' ומפני שרגילין הרבה לטעות בזה לכן ארתיב קנא הדיצור בזה כדי שלא יאמר הקורה שאני מחמיר עליו חומרה בעלמא. וז"ל הרצינו יונה צשערי תשובה במאמר רכ"א, ודע דצדברים שבין אדם לחבירו כמו גזל ועושק וכו' גם היחיד אשר ראה יגיד כדי לעזור לאשר אשם לו ולקנא לאמת והנה אמרה התורה שיעיד עד אחד צצית דין כדי לחייב הנמצע שצועה עכ"ל. וא"כ דצנידון דידן דאיירינן צסעיף זה שאין לו מזה תועלת על להצא אפילו אם יהיה צעד אחד כהאי גוונא דהיינו שמעדותו לא ינאל שום נפקא מינא לדינא, לשה"ר מיקרי, בין צבין אדם למקום וכדאיתא צפסחים

(ק"י"ג ע"ב) צמעשה דזיגוד דנגדיה רב פפא משום זה, וצין צצין אדם לחצירו אם יזמן כהאי גוונא שמדצרי העדות שלו לא יהיה שום נפקא מינא לדינא ג"כ אסור מן התורה להעיד וכמו שכתב הגר"א צח"מ צסימן כ"ח סק"ט צשם הספרי (והכונה היכא דהעד יודע מתחלה שע"פ דין לא יועיל עדותו לכן לא יעיד דרק ענין ציש צעלמא הוא דקא מפיק עליה דפלניא וכההיא מעשה דזיגוד אצל צסתמא מחויב להעיד פן יועיל עדותו לענין מה), וכל שכן שלא צצית דין צדרך סיפור צעלמא ודאי לשה"ר הוא, וכל זה אפילו אם הוא מספר מה שפלוגי עשה לפלוגי וק"ו צנידון דידן שהוא מספר מה שפלוגי עשה לו דעל זה לא שייך כלל התירא דר' יונה דומיא דעד אחד דמה שייך עדות על עצמו (אם לא שיש תועלת מהסיפור שלו וכפי מה שמצואר הטעם לקמן).

ועוד הלא אסור לצעל דין להשמיע דצריו להדיין קודם שיכנס לדין אף דיודע שהאמת אמו ועובר צזה על הלאו דלא תשא שמע שוא וכדאיתא צסנהדרין (ו' ע"ב) וצצבועות (דף ל"א) וצח"מ סימן יו"ז וה"ה צודאי צעניינו לענין לספר לאדם אחר מה שעשה לו פלוגי דצחד פסוק כללתם התורה וכדאיתא צפסחים (ק"י"ח ע"א) דפסוק זה לא תשא שמע שוא הוא אזהרה למספר לשה"ר ג"כ דקרי ציה לא תשיא, ואף דצתורה כתיב שמע שוא, הלא ע"כ אנו צריכין לומר דהוי כמו להשמיע דצריו לדיין דאסור צכל גווני, וע"כ אנו צריכין לומר הא דקראתו התורה שמע שוא אף דהמספר יודע שהאמת אמו, משום השומע שלא ידע שהוא אמת וכדי שלא יכנס לנפשו צורת הדברים (וכמו שכתב צסה"מ להרמב"ם ל"ת רפ"א טעם זה על מה דאסרה התורה להדיין לשמוע) כן צודאי ה"ה צעניינו כיון דענם אמונה צלצ להחליט שהוא אמת מה ששמע גנות על אחד הוא אסור של קצלת לשה"ר וכמ"ש למעלה צכלל ו', וה"ה לטעם האחר שכתצתי למעלה צפתיחה אות צ' א"כ צודאי גם צזה אסור להשיא להשומע שמע שוא וכמו שאסור להשיאו מה שפלוגי עשה לפלוגי.

ועוד ראה לדצרינו ממה דאמרינן צמו"ק ט"ז ואי אצתפקר צשלוחא דצי דינא ואתי ואמר לא מתחוי כלישנא צישא דכתיב העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה ופירש"י שחירף שליח צית דין ושליח אמר חרפני (דלפירוש רש"י העיני האנשים ההם תנקר על השליח אמרו דתן ואצירם הרי דאי לאו המעלה דשלוחא דצי דינא לא הוי שרי לשלוחו של משה רצנו ע"ה לספר מה שחירפוהו דתן ואצירם אף דהיה יודע צעצמו שהסיפור הוא אמת, אלא ודאי כמו שכתצנו צפנים דאין כונת המספר צזה לתועלת.

ולא תקשה על דצרינו ממה דאיתא צח"מ צסימן רכ"ח דאם הוא מאנה את עצמו וכו' ופירושו דאם הונה אותך צדצרים אתה מותר להונאו (ופליאה על צעל הסמ"ע שדחה פירוש זה דהרי מצואר כן להדיא צספר יראים להרא"ם צעל התוס') היינו צינו לצין עצמו צלצד אצל לא לגלות דצז זה שהיה צינך לצינו לאחרים.

ולא תקשה על דצרינו ממה דאמרינן צצרכות (דף ה' ע"ב) רב הונא תקיפו ליה ארצע מאה דני דחמרא על לגציה רב יהודא וכו' א"ל אי איכא מאן דשמיע עלי מילתא לימא א"ל הכי שמיע לן דלא יהיב מר צצישא (פי' זמורות הגפן) לאריסא א"ל מי קא צציק לי מידי הא קא גניב לי כוליה, והלא אף כאן לא יא מצדצרי רב הונא תועלת על להצא שלא יגנוב אותו יותר, ולא היתה כונתו ג"כ שיוכיחוהו הרצון רק לדחות מעל עצמו הגנאי, דזה אסור צעלמא לספר לשה"ר על אחר אף שהוא אמת וכונתו רק לדחות

גנאי מעל עצמו, וראיה לזה מצ"צ (דף קס"ד ע"ב) דאמר ליה ר' שמעון צרבי לרבי לאו אנא כתבתיה יהודא חייטא כתביה וא"ל רבי כלך מלשון הרע הזה אף דכוונתו היה רק להזיל את עצמו, וא"כ האיך היה מותר לרצ הונא לספר לפניו מה שהאריס גונז מאתו הזמורות לפי מה שהחלטנו צפנים דלספר שאחד גולו גם זה בכלל לשה"ר הוא. אבל באמת זה אינו קושיא, א' דרש"י פירש צד"ה הא קא גניב לי וז"ל וכי אינו תשוד צעיניכס שהוא גונז לי הרבה יותר מחלקו, וכוונת רש"י שהיו מכירין אותו הרצנן להאריס שהוא גנז וא"כ אין שייך בזה לשה"ר. ואפילו אם היינו מפרשים להא דקא גניב כפשטיה אפ"ה לא קשיא לדברינו דכוונת רב הונא היתה רק לדחות מעל עצמו הגנאי, ולא דמי להאיא דצ"צ הנ"ל, דהתם כדי לדחות מעל עצמו הו' ליה לר' שמעון צרבי להשיב לא כתבתו להזיל את עצמו ולמה היה לו להזיל את הגנאי על יהודא חייטא וכמו שפירש רש"ס שם, משא"כ צעינינו דלא היה לו להזיל את עצמו צעינין אחר ולכך הוכרח לו לספר האמת.

ובהכי ניחא נמי מה דאמרין בערכין (ט"ז ע"ב) צמעשה דרב הונא וחייא בר רב הו' יתבי קמיה דשמואל א"ל חזי מר דקא מצער לי פירוש שהוא מכה וחוצט אותי, קביל עליה רב הונא דתו לא מצער ליה, לבתר דנפיק אמר ליה הכי והכי קא עביד עי"ש, דהיה כוונת רב הונא לדחות הגנאי מעל עצמו בדבר אמת ולא לבזות לחייא בר רב, ולא היה יכול באופן אחר כי אם לגלות המעשה כאשר הוא (וכדמות ראייה להיתר זה ממה דאיתא צח"מ צסימן תכ"א ס"א בהגה"ה עי"ש) אך מאוד ומאוד יזהר שלא יחסרו בזה כל הפרטים המצוארים לקמן בצעיף י"ד צפנים דאם לא כן בודאי יכשל ע"י ההיתר זה צעון לשה"ר, ואי לא היה תועלת בזה לדחות הגנאי מעל עצמו, אפילו אינו מתכוין לגנות לחזירו בכלל לשה"ר הוא וכמו שכתבנו לעיל בכלל ג' ס"ג, מטעם דסוף סוף נתגנה חזירו בזה והתורה אסרה לשה"ר אפילו על אמת.

ונחזור לענינו דאין להקשות על דברינו שצפנים שאסרנו לספר מה שפלוגי חרפו ממה דאמרין בכתובות (ס"ט ע"א) צמעשה דרב הונא ששלח לרב ענן, ענן ענן ממקרקעי או ממטלטלי עי"ש בגמרא ואמר ליה רב ענן למר עוקצא חזי מר היכי שלח לי רב הונא ענן ענן וכו' והרי בתוך כך סיפר גנות על רב הונא, ומה שעבר אין, לנוכל לומר דכוונת רב ענן לא היה לגנות בזה לרב הונא, רק צדרך ענה שאל כאומר מה לעשות צמה שיש לרב הונא תרעומות עלי מדשלח לי ענן וכו' כי לא ידעתי סיבת הדבר.

וכן צמה דאמרין בכתובות (פ"א ע"א) דא"ל רב ענן למר עוקצא חזי מר נחמן חקלאה היכי מקרע שטרא דאינשי, ג"כ נראה דכוונתו היה צשציל שהיה אז מר עוקצא אצ"ד אף צימי שמואל וכדאמרין צמו"ק ולכך היה קוצל רב ענן על רב נחמן לפני מר עוקצא שהוא אינו צקי צדינין כמו שפירש רש"י שם ועושה מעשה צעמו ומקרע שטרות דאינשי, וכוונת רב ענן היה צשציל קנאת האמת כדי שמר עוקצא ימנעהו מזה על להצא או על השטר זה גופא יחזיר המעשה, וכענין שאמרו בערכין (ט"ז ע"א) א"ר יוחנן צן נורי הרבה פעמים לקה עקיבא על ידי לפני ר' שמעון וכו' והוספתי צו אהבה עי"ש, דעל זה לא שייך ענין לשה"ר כיון שכוונת המספר הוא כדי שיצמח מזה תועלת ולא לגנותו ח"ו (ועל מר עוקצא צעמו צודאי לא קשיא כלל האיך שמע הסיפור מרב ענן אף דשמיעת לשה"ר ג"כ אסור וכנ"ל בכלל ו' דפשוט הוא דלא היה כונת מר עוקצא לקבל רק שמע מרב ענן כדי לחקור אח"כ על זה היטב כדי

(אם לא באופן שנבאר לקמן בסעיף י"ג) ואפילו אם יצטרפו לזה כל שאר פרטי ההיתר הנ"ל, דבודאי אין כוונתו בעת הסיפור לתועלת, דהיינו לפרסם גנותו של חבירו כדי שיבזז עושי רשעה בעיני בני אדם ויזהרו על ידי זה מללכת בדרכיהם הרעים או כדי שהוא יראה בעצמו שהבריות מגנות אותו אולי על ידי זה ישוב מדרכיו הרעים, רק כונתו כדי לבזותו בעיני בני אדם שיפורסם לפנייהם לחרפה ולקלון עבור זה שנגע בממונו או בכבודו, וכל שיראה יותר שדבריו יתקבלו לפני השומעים ויתפרסם בעיניהם לגנות ולבזיון עבור זה, יהיה יותר שמח ויותר נהנה מזה.

יב. וקל וחומר אם לא הרע לו, רק לא היטיב עמו בטובות אשר היה ראוי להיטיב עמו בעיני הלואה והצדקה והכנסת אורחים וכיוצא בזה, אם הוא הולך ומגלה אחר כך דבר זה לאנשים לגנות פלוני בזה, לשון הרע גמורה היא מן הדין וכמו שכתבנו לעיל בכלל ה' סעיף א', ועובר בזה עוד על כמה לאוין אחרים לבד איסור לשון הרע וכמו שביארנו בכלל הנ"ל. ונכשלין בזה בעונותינו הרבים הרבה אנשים כמו שאנו רואין בעליל, שאם לא יקבלו לאחד בסבר פנים יפות כרצונו בעיר אחת, כשהוא נוסע אחר כך לעיר אחרת מפרסם לגנות עבור זה האנשים החשובים דשם מפני שלא סייעוהו בעניויו. וכל שכן אם מבזה עבור זה סתם^(לב) לכל העיר בודאי עון פלילי הוא, כי איסור לשון

שיסיר עי"ז התרעומות מלב רב ענן כמו שהיה כן בסוף וצ'אופן זה צודאי מנזה לשמוע דהוא בכלל הצאת שלום ודן לכף זכות).

וממעשה דמר עוקצ'א הנ"ל יש ללמוד הנהגה גדולה צענינים אלו, דהיינו אם אחד סיפר לחבירו שפלוני עשה לו רעה או חירפו וגידפו, יהיה מי שיהיה המספר, אפילו מגדולי הדור צודאי לא ישקר, אעפ"כ לא יבזז חבירו מלשאל ממנו את עמם המעשה אשר היה מתחלה, כי הרצה פעמים ישתנה עי"ז הענין להפכו, והראיה מרצ ענן שהיה אמורא והיה לו גילוי אליהו כמו דאיתא בכתובות (דף ק"ו) אעפ"כ כשדרש ממנו מר עוקצ'א המעשה צשלימותו נשתנה עי"ז הענין מרע לטוב.

וכן אין להקשות על דברי צפנינים מהא דאיתא צקידושין (ל"ג ע"א) צר' חייא דהוה יתיב צי מסחותא וחליף ואזיל ר' שמעון צרבי קמיה ולא קם ר' חייא מקמיה, ואיקפד, ואתא א"ל לצוה שני חומשים שניתי לו צספר תהלים ולא קם מקמי וכו', וכהאי גוונא עוד מעשה אחר שם, ואיך היה מותר לר' שמעון צרבי לספר דבר זה לפני רבי, די"ל דכונת ר' שמעון לא היה לגנותו רק שידע אציו מזה ויוכיחו עבור זה ודבריו יהיו נשמעין לו יותר משאם היה מוכיחו צעלמו*.

סוף דבר להיתר אין לנו שום ראיה, ולאיקור הצאנו כמה ראיות חזקות וכנ"ל. ויש לי עוד כדמות ראיה מהא דאמרינן צגיטין (דף ז' ע"א) דשלח ליה מר עוקצ'א לר' אלעזר צני אדם העומדים עלי וצדי למוסרם למלכות מהו וכו' הרי שלא רצה לגלות את שם אף דעמדו עליו, וע"כ כצרתנו צפנינים, כיון שללא תועלת יהיה הגילוי שיגלה לפני ר' אלעזר לפיכך לא רצה לגלות, על כן מאוד יש לזהר בזה.

^(לב) : לכל העיר. אם לא שהוא משער צצסיפורו עתה את הדבר הזה לאנשים יצמח מזה לאותה העיר תועלת על להצא, כגון אם אלו האנשים ששומעים את הסיפור שלו יש צכחם להוכיח לאנשי העיר ההיא עבור שאין צידם מנזות הכנסת אורחים כראוי והמספר הזה הוא מכויץ רק לתועלת הזו ולא לגנותם נראה דמותר, אך אעפ"כ יזהר צשאר הפרטים הנ"ל צתחלת הקימן שלא יחסרו בזה.

הרע אפילו על אמת שכתבנו למעלה הוא אפילו אם מספר על איש פרטי, וכל שכן על עיר שלימה שבישראל המחזיקים באמונת ה', ודאי עון גדול הוא.

יג. ואף על פי כן נראה לי דאם הוא משער שעל ידי זה שיספר לאנשים האיך שפלוני^(לג) עשה לו עולה בענין ממון וכיוצא בזה, תוכל לבוא לו מזה תועלת על להבא, כגון שיספר לאנשים שדבריהן נשמעין לו אם יוכיחוהו על זה, ואולי על ידי זה ישיב לו הגזילה וההיזק וכיוצא בזה,^(לד) מותר לו לספר להם ולבקש מאתם שיסייעוהו בזה.

^(לג) : עשה לו עולה וכו'. וכל שכן אם הוא רוצה לעשות לו עולה וע"י סיפורו אפשר שימנעוהו מזה דמותר לספר להם ולבקשם שימנעוהו מזה.

^(לד) : מותר לו לספר להם. אף דצחוק כן מוכרח לספר כל המעשה והוא ממילא גנאי לחצירו אעפ"כ מותר ולא אמרינן לא התירה התורה אלא בצית דין, ואף דלא שייך צוה התירה דר"י כדי לקנא לאמת מ"מ נראה פשוט דמותר, כמו דלענין רכילות ג"כ לא שייך ההיתר דר"י וכמ"ש למעלה צסקי"ט ואפ"ה היכא דנוגע לאחד צענין ממון כגון שהוא יודע שאחד רוצה להזיק לאחר או כדי שלא יתצוה חצירו, כגון אם שמע מאחד שאמר אם אפגע לפלוני במקום פלוני אחרפנו ואגדפנו והוא מכיר להאיש הזה דגזים ועציד, צודאי מותר לספר לו אם הוא רוצה שע"י סיפורו ישמור את עצמו ממנו ולא יצוא לזה וכמו שנכתב אי"ה לקמן בהלכות רכילות ואין צוה משום רכילות כיון דעיקר כונתו צסיפורו לסלק הנזקין ולהשצית הריב, כן הוא הדין צוה דאין צוה משום לשה"ר כיון דעיקר כונתו לשמור את עצמו ולא לגנות לחצירו.

ומנאחתי רחיה ג"כ לדצרינו ממה דאמרינן צקידושין צריש פרק האומר רצ גידל הוה מהפך צההיא ארעא אזל רצ אצא זבנה, אזל רצ גידל קצליה לר' זירא, אזל ר' זירא וקצליה לר' ינחק נפחא, א"ל המתן עד שיעלה אללנו לרגל, כי סליק אשכחיה, אמר ליה עני המהפך צחררה וצא אחר ונטלה מאי א"ל נקרא רשע, ואלא מר מאי טעמא עציד הכי אמר ליה לא ידענא וכו' עי"ש ופירש רש"י צד"ה וקצליה סיפר דצרי צעקתו לפני ר' זירא, וצודאי ר' זירא לא היה דיין צדצר זה כי מוכח שם צגמרא דר' אצא לא צא אז ציחד עם רצ גידל לפני ר' זירא, דאי ר' אצא ג"כ צא אז עמו צודאי היה ר' זירא שואלו למה קנה והלא הוא עני המהפך וכו' וצודאי היה משיצו ג"כ דלא ידע מתחלה שרצ גידל היפך על שדה זו כאשר היה האמת וכאשר השיצ אצ"כ לר' ינחק נפחא ולא היה צריך ר' זירא לילך ולקצול עליו עצור זה לפני ר' ינחק נפחא, אלא ודאי דר' אצא לא היה אז אלל ר' זירא צעת שקצל עליו רצ גידל, ואם היה רצ זירא דיין צדצר האיך מותר לו לרצ גידל לספר ולר' זירא לשמוע שלא צפני צעל דין, אלא ודאי דדרך סיפור צעלמא סיפר רצ גידל לר' זירא את העולה אשר עשה לו ר' אצא, וא"כ איסור לשה"ר יש צוה וכנ"ל, אלא ודאי כמו שכתבנו צפנים דלתועלת שרי, וכונת רצ גידל ג"כ היתה כדי שיקיעו ר' זירא צענין זה שתחזור השדה אליו, וכונת ר' זירא צסיפורו את הדבר לר' ינחק נפחא ג"כ היה כדי שיאמר לר' אצא כי לדצרו צודאי ישמע כי רצו היה וכדמוכח מתשובתו המתן עד שיעלה וכו' וכפירש"י שם, אצל לא ח"ו לגנות צוה לר' אצא כי אם לקנא לאמת וכמ"ש ר"י צש"ת צמאמר רכ"א (ומזה רחיה לדצרי ר"י דשם. והא דלא הוכיח אותו תחלה נוכל לומר צפשיטות דר' זירא מוחזק לרצים היה וכמ"ש ר"י צמאמר רכ"ח

ולפעמים יצוייר תועלת על להבא מהסיפור אפילו שלא בענין ממון (דהיינו ענין צער ובושת ואונאת דברים וכיוצא בזה) כגון אם נודע לו בבירור איך שפלוני רוצה לחרפו ולגדפו על דבר פלוני ופלוני, אם יספר זה לאנשים חשובים או לקרוביו של פלוני, ויעריך לפניהם את אמתת הענין, ויראו בעצמם שהדין עמו, אפשר שימנעוהו מזה. או אפילו הוא דבר שכבר עבר, שכבר חירף אותו, אך שהוא משער שאם לא יספר הדבר לקרוביו או לאנשים חשובים כדי שימנעוהו מזה, יבוא עוד לחרפו ולגדפו, ^(לה) בכל אלו האופנים וכיוצא בזה, מותר לספר הדבר לבני אדם, אף שעל ידי הסיפור יתבזה חבירו לפני השומעים, כיון דאין כונת המספר לזה, רק הוא רוצה לשמור את עצמו שלא יהיה לו ממנו נזק בענין ממון או צער וביוש.

יד. אך מה מאוד צריך להזהר בהיתר הזה שלא יחסרו בו כל הפרטים הנ"ל בתחלת הסימן, כי אם לא יזהר בשמירה יתירה, בקל יוכל להלכד בפח היצר ולהיות מבעלי לשון הרע דאורייתא על ידי ההיתר הנ"ל. ומטעם זה אחזור בכאן בפירוש כל הפרטים הנ"ל ובמעט נופך, כללן של דברים בקיצור כך הוא, ^(לו) אחר שידע שחבירו לא שב עדיין מהענין ההוא הנ"ל, והוא מכוין לתועלת כאשר ביארנו, מותר לספר אך באופן שלא יחסרו אלו הפרטים. פרט הא', שיראה זה הדבר בעצמו ולא על ידי שמיעה מאחרים, שהגם שבאמת היה לו היזק בענינו, מי יודע אם הוא המזיקו. פרט הב', ליזהר מאוד שלא להחליט תיכף שדבר זה הוא בכלל גזל והיזק ואונאת דברים ובושת וכיוצא בזה, רק יתבונן היטב מתחלה על פי דרכי התורה אם הדין עמו, והשכנגדו הוא הגזלן והמזיק והמבייש וכיוצא בזה, וכמעט פרט זה קשה לצייר מן הכלל כי אין אדם רואה חוב לעצמו וכל דרך איש ישר בעיניו, ואם יכשל בזה ממילא הוא בכלל מוציא שם רע אשר הוא חמור מאיסור לשון הרע. פרט הג', שאם הוא משער שאפשר ^(לז) שאם יתווכח עמו בעצמו יהיה לתועלת, צריך הוא לדבר עמו קודם שיפרסם הדבר לאנשים. פרט הד', ביותר יזהר על כל פנים שיהיה כל הסיפור אמת, בלי תערובת שקר, ושלא לגזם הענין יותר ממה שהוא, דהיינו שלא לחסר בסיפור שום פרט קטן שהוא מבין שדבר זה הוא צד זכות של חבירו, אף שבאמת אין הדבר הזה מועיל להצדיק את חבירו, אבל על כל פנים אם ידעו השומעים צד זכות זה לא יתגנה כל כך בפניהם, וכשהוא יחסיר דבר זה יתגנה מאוד לפני השומעים איסור גדול הוא לחסר פרט זה. כלל הדבר שלא יגדיל העולה יותר ממה שהיא, דאם לא כן הרי הוא

ע"ש. ואף לפי מה שכתבנו לעיל צ"ש הפוסקים דצ"ל גוויי חייב להוכיחו תחלה נוכל לומר דר' זירא היה רחוק מר' אבא ולא היה יכול להוכיחו.

^(לי) : צ"ל אלו האופנים וכו'. ואין צריך לזה הסיפור צ"פ תלתא, דלא מיצעי אס הוכיחו מעלמנו מתחלה צפניו ולא שמע לדבריו דש"ב אין צריך לזה הסיפור צ"פ וכו"ש למעלה צ"ק ט"ו, אלא אפילו אס לא הוכיחו מתחלה משום שיער שלא יקבל תוכחתו אע"כ נראה לי דאין צריך לזה אס"כ צ"פ תלתא, דלא שייך כאן הטעם שכתב ר"י צ"פ צ"מ אמר רכ"ח שיחשדוהו לחונף או לשקרן ע"ש כיון שהם רואין מסיפורו שכונתו רק לתועלת וכו"ש צפנים.

^(לז) : אחר שידע וכו'. מקורו עיין לעיל בתחלת הכלל צ"ק ג.

^(לח) : שאם יתוכח עמו. מקורו הוא מהרמז"ס פ"ו מהלכות דעות צ"ד הוכחה ע"ש וכן פירשו שארי הראשונים דהוא פשטיה דקרא דהוכח תוכיח.

בכלל מספר לשון הרע ועובר על כמה איסורין הכתובין למעלה בפתיחה עיין שם. פרט החמישי, שיכוין לתועלת*, והוא העיקר שעליו סובב כל ההיתר הזה כתבנוהו בסעיף י"ג. פרט הששי, אם הוא יכול לסבב את התועלת הזו בעצה אחרת שלא יצטרך לספר עליו, אזי בכל גווני אסור לספר, ואפילו אם הוא מוכרח לספר את המעשה, אך הוא יכול להקטין את העולה שלא יתגנה כל כך בפני השומעים, והתועלת הזו אשר הוא מקוה שיצא על ידי סיפורו לא יבצר מחמת זה,^(לח) מצוה היא שיקטין ולא יגלה כל קלונו לפני השומעין כיון שבלאו הכי גם כן יצא לו התועלת. פרט השביעי,^(לט) שלא יסובב לו היזק על ידי סיפורו יותר מכפי הדין שהיה יוצא אילו העידו עליו באופן זה בבית דין.

טו. ועתה ראה אחי איך צריך שיקול גדול לזה באיזה אופן לספר הענין, כי בעת הסיפור הוא עומד בסכנה עצומה של איסור סיפור לשון הרע אם לא ישמור עצמו בכל הפרטים, וביותר בפרט הב' והד', ופשוט דעל זה נוכל לומר מות וחיים ביד הלשון. ואם לא יראה לחשוב בעצמו, קודם שהוא מתחיל לדבר ענין כזה, באיזה אופן להוציא את הדבר הזה מפיו, בודאי יכשל חס ושלום, כי בעת מעשה מתגבר כח הכעס על האדם ואי אפשר להזהר בזה, על כן מאוד מאוד ישית עצות בנפשו קודם שמתחיל לספר איך להוציא את הענין מפיו שלא להגדיל את העולה יותר ממה שהיא, ויכוין לתועלת כמו שכתבנו בסעיף י"ג הנ"ל.

---

* ואפשר דהוא הדין אם כונתו צקיפורו להפג את דאגתו מלצו הוי כמכוין לתועלת על להצא [ולפי זה מה שאמרו ז"ל דאגה צלצ איש יסיחנה לאחרים קאי גם על ענין כזה] אך שיזהר שלא יחסרו שאר הפרטים שצקעיק זה.

^(לז) : מצוה היא. אף דיש פנים לומר דהוא מחוייב מצד הדין כיון שלא יצטר התועלת שהוא מקוה אף אם יקטין את הענין, וא"כ לכאורה דבר זה דומה לאם היה יכול לצבצ את התועלת בעצה אחרת שלא יצטרך לספר כלל, דמן הדין אסור לספר וכנ"ל צק"צ צפרט הששי, ודוגמא לזה צח"מ סימן תכ"א סי"ג צא"ד ומיהו צריך אומד וכו' עי"ש. אף כיון דלא מנאחתי רחיה צרורה לזה וגם יש לחלק צזה, לכן כתבתי בצשון מצוה דמכלל מצוה לא נפקא.

^(לב) : שלא יסובב וכו'. וציאור דבר זה וגם מקור לזה עי' לקמן צהלכות רכילות צכלל ט' ס"ה ו' וצצמ"ח צס.

זה איירי אם יש לו להציל את גולתו ועשקו בעצה אחרת, אצל אם אי אפשר לו להציל בעצה אחרת והוא סרבן ולא ציית דינא והוא יודע שאם היה חצירו ציית דינא היה חצירו יוצא חייב מצית דין עי' צח"מ צסימן שפ"ח ס"ה צהגה"ה וצש"ך צס. ודבר זה לא יעשה מעצמו כי אם על פי צעלי הוראה עי' צח"מ צסימן כ"ו, ויש לו ליטול רשות עי"ש. וכל שכן צענינו דאי לא ישאל מתחלה צעלי הוראה אפשר שהוא טועה צעיקר הענין, דאולי היה יוצא חייב מצית דין אף שהוא יודע צעצמו שהאמת אהו, פעמים שאין לו רחיה לצרר את זכותו על פי דין, וצאופן זה צודאי אסור כמו שמוכח צש"ך סקכ"ו הנ"ל צסופו, ועוד הרצה רחיות שנצרר אי"ה לקמן צהלכות רכילות. על כן לא ימהר לספר את הדבר לאנשים אם הוא רואה שחצירו יהיה נפסד עי"ז יותר מכפי הדין.

טז. ומכל מה שכתבנו נוכל לראות את גודל הטעות שמשבתבשין בו בני אדם תמיד, שאם נראה לאחד שמדבר לשון הרע על חברו שלא בפניו ומגנה אותו, וכאשר תשאלנו למה אתה מדבר עליו לשון הרע תיכף ישיב לך מפני שגם הוא דיבר עלי בפני פלוני ופלוני. וזו טעות גדולה מפני כמה טעמים, אחד, שמי שסיפר לך זה אסור מן התורה להאמינו מפני קבלת רכילות וכמו שכתבנו כמה פעמים, ואיך יהיה מותר לילך ולספר עליו מחמת זה. ועוד דלו יהא שהדבר אמת שהוא דיבר עליך, ^(מ) גם כן אסור מחמת זה לילך ולדבר עליו לשון הרע ^(מא) וכמו שכתבנו בסעיף י"ד הנ"ל.

יז. אם נעשה דבר שלא כהוגן, ובא ראובן ^(מב) ושאל לשמעון מי עשה את הדבר הזה, אפילו אם הוא מבין שראובן חושדו בזה, אסור לו לגלות מי שעשה את הדבר אפילו אם ראה בעצמו, רק ^(מג) ישיב אני לא עשיתי את הדבר (אם לא שהוא דבר אשר אפילו אם לא היה שואלו ולא היה חושדו כלל בזה היה גם כן צריך לספר לו, כגון אם דבר זה הוא מהענינים דבין אדם לחבירו ונשלמו בו כל הפרטים שבכלל זה, או אם הוא מהענינים דבין אדם למקום ונשלמו

^(מ) : ג"כ אסור. וכן כתב ר"י במאמר רי"ט ע"ש ופירש בזה הכתוב צמסלי אל תאמר כאשר עשה לי כן אעשה לו עי"ש.

^(מא) : וכמו שכתבנו. כי צודאי אין מכוין לתועלת רק לפרסם גנותו של חבירו עי"ש.

^(מב) : ושאל לשמעון וכו' שראובן חושדו וכו'. דמפני שאלת ראובן ודאי לא נשתנה הדין וכמ"ש לעיל בכלל א' צסעיף ה' וצכלל זה צסעיף ד', ומפני שחשדו ג"כ לא נשתנה הדין, כדמוכח צצ"צ (דף קס"ד ע"צ) צשטר מקושר דאתא לקמיה דרבי וכו' חזא ציה רבי צצישות וע"ש צרשצ"ס דהצישות היה מפני שהיה סבור רבי שר' שמעון עשה אותו א"ל לאו אלא כתצתיה יהודא חייטא כתציה אמר ליה כלך מלשון הרע הזה ופירש הרשצ"ס לא היה לך להטיל האשמה עליו היה לך לומר לא כתצתיו ועיין עוד מה שכתבנו לעיל צס"ק ל"א מענין זה.

^(מג) : ישיב אני לא עשיתי. וכל זה אם ע"י תשובתו זו לא ידע עדיין השואל מי עשה את הדבר. אצל אם עי"ז ממילא יודע לו העושה, כגון שלא היה לו הספק כי אם על שניהם, תלוי בזה, אם הוא צאמת דבר שאינו הגון נראה דמותו זה מעל עצמו אף שממילא יתגלגל הדבר על חבירו. אצל אם צאמת דבר זה איננו עולה, רק להשואל נראה שהדבר זה הוא עולה צריך עיון אם מותר להשיב לו אפילו צלשון אני לא עשיתי את הדבר, כיון שעי"ז ממילא יתגדר הדבר על חבירו.

ונראה שדבר זה תלוי צמה שמצואר צח"מ צסימן שפ"ח צהגה"ה, היה רואה נזק צא עליו מותר להציל עצמו אף על פי שעי"ז גורם היזק לאחר, ועי" צסמ"ע שם שכתב דאם צבר צא עליו אסור לסלק ממנו בזה, ומשמע מציאור הגר"א שם שהוא מסכים להסמ"ע, והכא נמי אם הוא רואה שנחלט לעת עתה חשדא אצל השואל עליו, אסור לו לגלות כדי להסירה מעליו ולתתה על חבירו, ועי" צציאור הגר"א שם, ואם אינו צגדר זה, מותר. ואעפ"כ דבר זה אינו מצורר אצלי היטב למעשה.

ודע דכל זה הסעיף איירי צענין לשה"ר, דהיינו שדבר זה איננו נוגע צעצם לשואל, רק שרואה סתם לידע מי עשה את הדבר הזה. ואם הדבר הזה נוגע לו, יצואר אי"ה לקמן צהלכות רכילות כלל ט' סי"ד ט"ו עם ציור המצוי צענין זה.

בו הדברים שכתבנו לעיל בכלל ד' סעיף ה' ז' ח' עיין שם). וכל זה שכתבנו הוא מצד הדין, אבל ראוי לבעל נפש שיעשה לפניו משורת הדין, ולא ישמיט את עצמו מזה במקום שיכול להיות שיתוודע להשואל ויתבייש פלוני על ידי זה, ויותר מזה מצינו בסנהדרין (דף י"א) בכמה תנאים שהטילו על עצמם האשמה כדי שלא יתוודע מי הוא החוטא, וכן איתא בספר חסידים סימן כ"ב וזה לשונו: ואם הוא בחבורת בני אדם ונעשה דבר אחד שלא כהוגן, ולא נודע מי החוטא, צריך שיאמר אני הוא שחטאתי אף על פי שלא חטא כו' עיין שם.

חפץ חיים רכילות כלל ט

בכלל זה יבוארו ענינים שאין בהם משום איסור רכילות אם יושלמו הפרטים הנצרכים לזה. ובו ט"ו סעיפים.

הנה לעיל בהלכות איסורי לשון הרע בכלל י' ביארנו באיזה אופן מותר לספר לשון הרע אם אחד התנהג שלא כשורה בענינים דבין אדם לחבירו, והמספר הזה מכוון רק לתועלת עיין שם. ועתה בכלל זה נבאר באיזה אופן מותר להיות רכיל לכתחלה אם המספר הזה מכוון בספורו לסלק הנזקין, ומה' אבקש שלא אכשל בדבר הלכה.

א. אם אחד רואה שחבירו רוצה להשתתף באיזה דבר עם אחד, והוא משער שבודאי יסובב לו על ידי זה ענין רע,^(א) צריך להגיד לו כדי להצילו מן הענין הרע ההוא, אך צריך לזה חמשה פרטים שאבארם בסמוך.

^(ב) : קודם שנתחיל בכלל זה, נערוך לפני הקורא דבר אחד, שהוא עיקר גדול בענינים אלו. דע דממה שכתב הרמב"ם צפרק ז' מהלכות דיעות הלכה ה' צוה הלשון: והמספר לחצירו דברים, שגורמים אם נשמעו איש מפי איש, להזיק חצירו בגופו, או בממונו, או להזר לו, או להפחידו, הרי זה לשון הרע. מוכח שדין זה דלשה"ר איננו כשאר חלקי נזקי ממון, שלא כתבתם התורה לחיוב על גרמא, מה שאין כן בלאו זה דלשה"ר. וטעם לזה, כי שם צנזקי ממון לא מיירי התורה רק צדיעצד, אם הזיקו לענין תשלומין, ולכך פטרה בהם גרמא, משא"כ בענינו דלשה"ר דאיירינן לענין לכתחלה, אם הוא מותר לדבר דבר זה או לא, ולכך אסרה התורה אפילו אם רק גורם הזיק צדיצורו לחצירו, כי בגרמא צניזקין ג"כ דינא הכי דאסור לכתחלה כדאמרינן צ"צ (דף כ"צ ע"ב) זאת אומרת גרמא צניזקין אסור. וא"כ נוכל לידע מזה דמי שמסב צדיצורו רעה לחצירו, כגון, שאחד רוצה להשתתף צמסחרו עם אחד, או להשכיר את עצמו אלל אחד, (וה"ה צכל הציורים דלקמן) והוא הולך וטוען דברים מזה לזה (כי כן לשון התורה - כהנים על הפסוק דלא תלך רכיל: שלא תהיה כרוכל שטוען דברים מזה לזה) עד שעיי"ז נחצטל הענין שצנייהם, וגורם לו צוה הזיק, צכלל לשה"ר הוא.

ואין לדחות, דכוונת הרמב"ם הוא דוקא אם גורם צדיצורו לזה הזיק ממנו, משא"כ צוה דלא היה רק מניעת הטובה, איננו צכלל לשה"ר. זה אינו, דהלל מכלל להזר לו לא נפקא.

(ועוד דבענינו עכ"פ לא גרע מעני המהפך צחררה וצא אחר ונטלו שנקרא רשע, וק"ו צוה, דמה התם שצוה שהוא מקיר צחררה מזה משתכר הוא צוה שנוטל לעצמו, ואעפ"כ הוא נקרא רשע מפני שצוה יורד לחיי חצירו, וכמו שפירש"י שם צקדושין צריש פרק האומר, על אחת כמה וכמה בענינו שאינו

משחכר בזה כלל, כי אינו נוטל השותפות לעצמו, ואינו משכיר עצמו אלל זה, וה"ה בכל הציורים דלקמן, רק שהוא מרע בזה לחצירו שלא ישחכר הוא מזה, דמכלל רשע לא נפקא. וז"ל הח"מ בסימן רל"ז ס"א: המחזיר אחר דבר לקנותו וכו' וצא אחר וקנאו נקרא רשע, והוא הדין לרועה להשכיר עצמו אלל אחר עי"ש ובענינו כל הדיעות הנזכרות שם מודים דצכהאי גוונא נקרא רשע, כיון שאינו מיטיב בזה לעצמו). הארכתי בזה כדי שידע המעיין שדבר זה נכנס בכלל לשה"ר ורכילות גמורה, אם לא שישלמו בו הפרטים המצוארים לקמן בכלל זה. ומה שכתבתי בחיזה דבר, כללתי בזה כל הציורים שיצאו בסקוף הספר אי"ה. צריך להגיד לו. וכדי שלא יהיה דבר זה לפלא בעיני הקורא, על שאני מיקל כל כך ומצריך לילך ולהגיד, אני מוכרח להאריך קצת בענין זה.

כי לכאורה צדין זה (ונתפוש ציור אחד והוא הדין בכל הציורים) דלקמן, כגון שרועה ליקח אחד לשרת אותו בציתו, וזה מכירו מכבר שהוא גנב. יש להסתפק בתלתא גווני, אם מותר להגיד לו כדי שלא יקחנו למלאכתו ולא יהיה נפקד על ידו, או אולי דמנזה נמי איכא, או אפשר דאסור מטעם רכילות, כי הוא גורם צדיצורו לזה הפסד וכנ"ל בתחלת הסימן.

ונ"ל דמחויב מן הדין להגיד לו. וראיה ממה דגרסינן בסנהדרין (ע"ג א) מנין לרועה את חצירו טובע בנהר וכו' או לסטין צדין עליו, תלמוד לומר לא תעמוד על דם רעך, והוצא דין זה בח"מ בסימן תכ"ו שצריך לילך ולגלות אצלו בזה עי"ש. ואין לדחות דהתם דוקא שלסטין רוצין להרגו, ולכן כדי להציל את הנפש צריך לילך ולהרגיל עליהן כדי שישמור את עצמו, אבל בענין ממון אפשר דלא כללה התורה בלאו זה, זה אינו, דהרי איתא במכילתא והוצא בספר המצות להרמב"ם במנזה רצ"ו שהלאו דלא תעמוד וכו' כולל נמי לכובש את עדותו בענין ממון ואינו מגיד לו, ואפילו לא תבעו חצירו נמי משמע, כמו שמוכח מלשון דלא תעמוד וכו', וכמו שמפורש בספר שער המשפט בריש הלכות עדות וכדמשמע שם בספר המצות גופא.

וגם זה אין לדחות דהתם הטעם כדי שיעיד עליו בצית דין, וצ"ד לא שייך רכילות, אבל שלא בצ"ד לא, דזה אינו, דכיון דגילתה לנו המכילתא דלאו דלא תעמוד וכו' כולל עניני ממון נמי, בודאי ממילא נכלל נמי בלאו זה שלא נרשל עצמנו ולהניח את חצרנו לצוא לכלל הפסד לכתחלה כמו לענין נפשות, דכוונת התורה בלאו זה שלא להניח את חצרנו לצוא לידי איבוד נפשות לכתחלה, כמו שצ"יירה הצרייתא מנין לרועה את חצירו שטובע בנהר וכו', דאטו עדות כתיב בקרא.

ומה שצ"יירה הצרייתא לענין כובש את עדותו, לומר דבענין ממון יש לאו דלא תעמוד וכו' אפילו אם כבר נתן את ממונו בידי אנשי בליעל והם מכחישים לו, כיון שבעדותו של זה יכול לעזרו להוציא מהם והוא מתעלל בזה, עובר על לא תעמוד וכו'. וכל שכן בזה הענין שדיצורנו, שהנידון אינו יודע את טיבו ומהותו של האיש הזה שרועה ליקח אותו למלאכתו, ומן הסתם הוא מעמידו בחזקת כשר, והוא מכירו לאיש גנב, בודאי אף שהוא יחידי בדבר, מנזה לומר לו כדי שלא יצוא לידי הפסד ממון, (ואף דבענין עדות הלאו דלא תעמוד אינו רק בשנים, דאל"ה אין ראיה שעדותו תועיל לו, וכדמשמע בצ"ק (נ"ו א) דעד אחד הכובש עדותו חייב צדיני שמים, דאם תאמר דהלאו דלא תעמוד וגו' הוא בכל גווי פן לא ירצה לישבע ויכרח לשלם, א"כ תשאר קושית הגמרא שם דאורייתא הוא עי"ש. שם היינו טעמא משום דלא תועיל כי

ב. ואלו הן:

(א) יזהר מאוד שלא יחליט תיכף את הענין בדעתו לענין רע, רק^(א) יתבונן היטב מתחלה אם הוא בעצם רע.

(ב) שלא יגדיל בסיפורו את הענין לרע יותר ממה שהוא.

(ג) שיכוין^(א) רק לתועלת, דהיינו, לסלק הנזקין מזה, ולא מצד שנאה על השכנגדו. (ובזה הפרט הג' נכלל גם כן עוד ענין אחר, שמלבד הכונה שיכוון לתועלת ולא מצד שנאה, יתבונן מתחלה אם תבוא מזה תועלת, לאפוקי^(ד) ממה

אם צתרי שיצילו את ממונו שציד חצירו, אצל הכא דלכתחלה הוא, וצודאי יתקבלו דצריו צאזני חצירו ויצילו בזה מהפסקד, צודאי מחוייב אפילו צחד, דומיא דהלל (נפשות).

ועיין היטב צפסר המנות שם ותמצא מצואר כדצרינו, דזה לשונו שם: הזהירו מלהתרשל וכו' כשנראה צסקנת מות, או ההפסקד, ויהיה לו יכולת להצילו כמו וכו', וצמיצת או ההפסקד, כונתו צודאי להפסקד ממון, וכמו שהציא לצסוף צשם הספרא, ומפשטות לשונו משמע דכלל צחד גוונא, צין שהיה לו הפסקד ונוכל להצילו מן ההפסקד, או להצילו שלא יצוא לידי הפסקד כענינו.

ועוד רציה צרורה מרשצ"ס צ"צ (ל"ט צ) צענין מחאה ד"ה ומ"ד וכו' עי"ש שפירש דלית ציה משום לשה"ר ומצוה היא לומר מה שאמר עליו חצירו דהוא גזן וקאכיל לארעאי צגזלנותא, אף דלכאורה היא רכילות גמורה, כדי שיזהר המחזיק צשטרו, ואף לעצמו התיר הרשצ"ס לומר זה עי"ש צד"ה סהדותא צעינן וכו', אלמא דהיכא דאין עיקר הכונה לגנותו של זה, רק לטובתו של זה על להצא כדי שיזהר המחזיק צשטרו, תו לא נקרא רכיל, ומצוה נמי איכא, והוא הדין נמי צענינו.

וכן הוא נמי שיטת התוספות צד"ה סהדותא צעינן כפירוש רשצ"ס דצמחאה אין צו משום לשה"ר, ועל כרחך משום טעם הכתוב צרשצ"ס, והוא הדין נמי צענינו.

וכן מוכח צחינוך צמצוה רל"ו דהיכא דכונתו לסלק הנזקין ולהשצית הריצ אין צו משום לא תלך רכיל עי"ש.

ואף דכל זה הוא צרור, יש לזהר מאוד שלא לסמוך תיכף על ההיתר הזה, אס לא שיתצונן היטב מתחלה אס נשלמו צו כל הפרטים המצוארים לקמן, דאל"ה צודאי יכשל עי"ז צרכילות גמורה ח"ו.

⁽³⁾ : יתצונן היטב וכו' שלא יגדיל וכו'. הרוצה לידע מקור וטעם לדצרים אלו יעיין לעיל צהלכות לשה"ר צכלל י' צצמ"ח סק"ו וסק"ט.

⁽⁴⁾ : רק לתועלת. הוא מוכח ממה שכתב ר' יונה צש"ת צמאמר רכ"ח וצש"מ לצ"צ (דל"ט) צשם עליות הר"י ז"ל דגם שם מיירי צענינים דצין אדם לחצירו, ועיין צמ"ש צכלל הנ"ל צסק"י.

ואין כוונתנו צפרט זה, דאס אינו מכוין לתועלת הוא פטור ממילא מלספר מחמת חשש איסור רכילות, דהלל לא תעמוד על דם רעך כתיב, ואף צענין ממון וכנ"ל, ועיין צרש"י סנהדרין (דף ע"ג א) ד"ה קמ"ל. אף כונתנו שיכריח את עצמו צעת הסיפור לכוון לתועלת, ולא מצד שנאה, כי על ידי זה יגנדר על עצמו ממילא איסור רכילות.

שמצוי כמה פעמים שאפילו אם יאמר לו לא ישמע לו וישתתף עמו,^(ה) ואחר כך כשירגיזו חבירו באיזה דבר, אומר לו: יפה אמר עליך פלוני שאין ראוי להשתתף עמך, וכיוצא בזה, לאנשים כאלו שהוא מכירם שיש להם מדה רעה זו דרכילות לא יצויר שום היתר, כי הוא מכשיל את העוירים הללו בלא תעשה גמורה דרכילות).

ד) אם^(ו) הוא יכול לסבב את התועלת הזו מבלי שיצטרך לגלות לפניו עניויו לרע, אין לספר עליו.

ה) כל זה אינו מותר רק אם לא יסובב על ידי הסיפור רעה ממש לנידון, דהיינו שלא ירעו עמו ממש, רק שתוסר ממנו על ידי זה הטובה שהיה עושה עמו השכנגדו, אף דממילא דבר זה הוא רעה לו, מכל מקום מותר. אבל אם יגיע לו על ידי סיפורו רעה ממש^(ז) אסור לספר עליו, כי יצטרך לזה^(ח) עוד פרטים ויבוארו לקמן אי"ה בסעיף ה' ו'. וכל שכן אם הוא רואה שיוסובב על ידי סיפורו לנידון רעה רבה^(ט) יותר מכפי הדין, דאסור לספר עליו. ועיין לקמן בסעיף ט' מה שכתבנו שם.

⁽⁷⁾ : ממנה שמנאי כמ"פ. ודבר זה הוא רגיל מאוד בעניני השידוך, שלא יועיל שום דיבור להפריד אותם (אפילו ניכר שהמספר לא כוון לשם לשה"ר ובגוונא דלא עבר על איסור לשה"ר וכדלקמן), ואחר שנשתדך עמו מנאי מאוד בעו"ה שמספר אחד לחצירו איך שפלוני אמר עליך כך וכך ופלוני כך וכך, לאנשים כאלו לא יצויר שום היתר.

⁽⁸⁾ : ואח"כ וכו'. הארכתי בדבר שאיננו מוכרח לפרט, משום שרציתי לצייר בדבר הרגיל להיות. והוא הדין אפילו אם ישמע לו, אך שהוא מכיר את טבעו של זה שהוא מייעץ אותו שהוא בטבע הולך רכיל, ויפרסם הדבר לכל שפלוני יעץ אותו שלא לגמור את הענין עם פלוני מחמת טעם פלוני ופלוני, ויוכל להגיע דבר זה לאזני פלוני, ועי"ז יוכל לבוא מחלוקת גדולה. או פן יתחיל השכנגדו לדרוש מאתו טעם הדבר, על מה אין אתה גומר עמי הענין שהסכמנו עליו ביחד מכבר, והוא ישיב לו פלוני אמר עליך כך וכך, לאנשים כאלו הולכי רכיל נראה שאין לספר להם שום ענין.

⁽¹⁾ : הוא יכול לסבב. מקור לדברים האלו עיין לעיל בכלל הנ"ל בסקי"א.

⁽¹⁾ : אסור לספר עליו. כי אין המספר רשאי לגרום ע"י דיבורו דבר שצית דין לא היו עושין כן על פי דיבורו, וזה ידוע הוא שצית דין אין מריעין לאדם על פי עד אחד רק שזוהי בעלמא. וליור לזה, ומקור וטעם לזה, עיין לקמן בפנים ובצמ"ח בסק"ק י"ז ותראה על זה גמרא מפורשת.

⁽²⁾ : עוד פרטים. היינו אם מגיע לו על פי דין תורה הרעה הזו, וגם שיהיו המספרין שנים, ועיין שם בסקיף ו' דאפילו באופן זה יש לזהר לכתחלה, דממסייע ידי עוזרי עזירה לא נפקי עי"ש היטב.

ודע דמש"כ בתחלה רעה ממש, יצויר, כגון שזה האיש שהוא מגלה עליו את ענין הגנות לפני שמעון כדי שלא ישתתף עמו, נשתתף עמו באיזה ענין בזמן אחר מכבר, והיה בעסק השותפות היזק גדול, והוא יודע שקיצת ההפקד היתה אז ע"י העיקש ההוא, וכשיגלה לשמעון עתה את דבר הגנות יצין ממילא שקיצת ההפקד שהיה לו אשתקד היה ג"כ על ידי, ויתפסנו עבור זה.

⁽³⁾ : (ט) יותר מכפי הדין. ואלייר פרט קטן וממנו יקיש המשכיל לכל כיוצא בזה. כגון שאחד רוצה ליקח איש אחד לשרת אותו, וזה ראהו מכבר שגנב אלל אחד, שהדין הוא שצריך לגלות לזה, אך באופן שלא

יחקרו הפרטים המצוארים בסעיף זה. אף דבאמת יכול להיות שכבר נתחרט על זה, והסכים לדעתו שלא לעשות עוד, מכל מקום נכון לחוש לזה, ולשמור את האיש הזה ממנו.

אבל אם הוא רואה שע"י סיפורו יוכל להתגלגל שיתפרסם עי"ז צעיני אנשי העיר לגנב, וירעו עמו מאוד על ידי זה כמנהג הרע של איזה צעלי צמים שפוסקין דיני נפשות תיכף, באמרום כי הוא גרוע מכל אנשי העיר, ומאזה לרודפו בכל דבר. צעת כזאת, מאוד ומאוד נריך ליזרר שלא לגנות שום אדם, כי הוא פשוט כזורק חץ ע"י דיבורו, ובמקום אחר נאריך בזה אי"ה.

והנה אחר שעזרני ה' יתברך לבאר כל החמשה פרטים, נפרש עוד שאל יפלא צעיני המעיין למה חיסרתי כאן הפרט הא' שנזכר לעיל בכלל י', שידע את הדבר מעצמו. משום דיש לי ספק עצום אם כאן נריך לפרט זה, דלכאורה די בזה אפילו רק אם שמע מאחרים, וראיה לדבר ממה שאמרו צנדה (ס"א א) מתוך שהיה לו לחוש לעצת יוחנן בן קרח וכו' כאלו הרגו, והעתיק הרא"ש שם מאמר זה לדינא וז"ל שם: וכענין זה דוקא יש לחוש ללישנא ציטא היכא שיכול לבוא לידי היזק לו או לאחרים אם לא יחוש לו, כהך עובדא וכהאי דגדליה בן אחיקם וכו', אלמא דאם שמע ענין שיכול להיות היזק לאחרים אם לא יגלה את אזנס, כגון שאחד רוצה להזיק לזה, או המשרת שזה רוצה ליקח שהוא גנב, וכיוצא בזה בכל הציורים דלקמן, הגם דעל פי דין אסור להאמין בדבר זה מחמת איסור קבלת לשה"ר, אעפ"כ לחוש מיצעי, ונריך לגלות את אזנו כדי שישמור את עצמו.

וכן מוכח מרש"ש צ"צ (ל"ט ז) ד"ה ומ"ד וכו' מצוה היא וכו' וצ"ה והכא וכו' דאפילו אם לא שמע בעצמו מה שאמר פלוני על המחזיק שהוא גזלן, רק שאחרים סיפרו לו, ג"כ מותר לספר להמחזיק, כיון דעיקר כונתו לא לשם רכילות רק כדי שיזהר בשטרו, והוא ממ"ש הרש"ש או לאחרים שיאמרו לו, דאי לאו משום טעם זה צודאי לא היו אחרים רשאים לספר להמחזיק מה שאמר פלוני עליו שהוא גזלן, אלא ודאי כמו שכתבנו. ולהכי אף דהם בעצמם אסורים להאמין בהחלטה לאלו השנים ששמעו מהם שאמר כך פלוני על זה שהוא גזלן (דא"כ ממה נפשך אחד מהם רשע צודאי, או זה שהוא גזלן, או פלוני שהוציא עליו לעז צחנס, ואחזוקי אינשי צרשיעי לא מחזקינן, וכמו שציררנו בחלק א' בכלל ז' דאיסור קבלת לשה"ר הוא אפילו משנים כל שהוא חוץ לבית דין) מכל מקום למיחש מיצעי ושמא אמר, ולכך נריך לגלות אזון המחזיק כדי שיזהר בשטרו*.

ואף על פי שהן ראיות חזקות לענין עצם הדין דאפילו חשש ספק היזק יש לדחות מעל ישראל, אעפ"כ יש לדחותם בפשיטות דאינס שייכים לעניננו, כי ע"י מה שהוא מסיר חשש היזק מזה הוא גורם היזק להשכנגדו, ופן שקר הוא הלעז ששמע עליו. דהלל ידוע הוא דמה שכתב הרא"ש דין הנ"ל הוא רק אם לא יגיע ע"י דיבורו היזק על מי שהוא מגלה, כי אם שצדיבורו ישמור את השכנגדו, ולכך הוא נריך לגלות כדי שצוה ילא ידי הכל, לזה איננו מוזיק צדיבורו ולזה הוא שומר אפילו מן ספק היזק, דלחוש מיצעי פן אמת הוא, מה שאין כן אם ע"י דיבורו יסובב היזק ממש על מי שהוא מגלה צודאי דאסור וכמו שהוכחנו בחלק א' בכלל ז' צצמ"ח סק"ל צראיה גמורה. וא"כ בעניננו, אם הוא רואה שיגרום היזק ע"י דיבורו על מי שהוא מגלה, אפשר דאסור, כמו אם היה מסבב לו היזק ממש ע"י דיבורו, כי אפשר שע"י דיבורו יתפרסם לכל המשרת הזה לגנב, והשותף לאיש עיקש וכיוצא בזה בכל הציורים שיצאו צסוף

ג. ועתה נבאר עוד ענין אחד שאין בו משום איסור רכילות, כגון אם^(א) שמע לאחד שאמר אם אפגע לפלוני במקום פלוני אכנו או אחרפנו ואגדפנו, או ששמע ממנו^(א') שרצונו להזיקו בענין ממון, תלוי בזה, אם האיש הזה^(ב) הוא

הספר איה"ש, ולא ימצאו צמה להחיות את נפשם, ופן הדבר ששמע עליו הוא שקר. ומהרש"ם הג"ל ג"כ אין לנו שום ראייה להקל בכיוצא בזה, ונע"ג.

אך עכ"פ נראה פשוט, דאם לא הכיר בעצמו את המשרת הזה שהוא גנב, וכיוצא בזה בכל הציורים, רק אנשים סיפרו לו כן, אף אם נאמר דמותר לספר לנידון כדי שישמור את עצמו ממנו וכנ"ל, מכל מקום לא יספר לו סתם, דיהיה משמע כאלו הוא יודע בעצמו שכן הדבר, רק יאמר שמעתי על פלוני כך וכך ופן אמת הדבר על כן נכון לך לחוש לשמור את עצמך ממנו. וצוה תדין מה שכתבתי בציור הראשון שיצוא בסוף הספר אי"ה והוא מכיר היטב וכו' וכהאי גוונא בכל הציורים (לצד ממלמד, או חתן, שיש בהם שמץ מינות ח"ו, שיניתי הלשון וכתבתי שמעתי, מחמת הריעותא הגדולה שמנאי עי"ו) אף אם נימא דמהני נמי שמייעה בעלמא, משום דהעולם לא יזהרו בזה ויספרו לנידון בלשון שיהיה משמע לשון ודאי מפני שהם אינם בקיאים בדין איסור קבלת לשה"ר, וזה ודאי איסור גמור, כי כיון שמספר זה לאחרים בתורת ודאי הרי מוכח שהוא מאמין בזה א"כ עבר תיכף על איסור קבלת לשה"ר, לכן זיירתי אם מכירו מכבר. ועד כאן ביארתי מה שחיסרתי פרט הא' דכלל הג"ל.

ועתה אבאר מה שחיסרתי כאן הפרט דהוכחה, משום דנ"ל דכאן אין צריך לזה. דבשלמא שם הוא ענין שכבר עבר וסיפורו הוא רק כדי לקנא לאמתו, ולהכי הוצרכנו להוכיחו מתחלה אולי נראה שיתקן הנידון בעצמו את הדבר, על כן אין לספר גנותו לעת עתה. אבל כאן דאיירינן לענין לשמור לאחד שלא תגיע לו רעה מאיש הזה שהוא גנב או שותף רע וכיוצא בזה בכל הציורים, מה יועיל הוכחה, אפילו אם יבטיחנו שלא יעשה עוד כזה אולי לא יקיים דברו.

^(א) : שמע וכו' או ששמע וכו'. לפי מה שביארתי לעיל בסק"ט יהיה זה הדין אפילו אם לא שמע ממנו בעצמו, כי בענין זה אין מנאי כל כך שיגרום בזה רעה להשכנגדו, רק שיסיר הנזק מזה. רק שבזה צריך לזהר בלשון האמירה, שלא יספר לו סתם, רק יאמר שמעתי כך וכך ופן אמת הדבר על כן נכון לך לחוש לזה ולשמור את עצמך.

^(ב) : שרצונו להזיקו בענין ממון. הוא נובע מדברי הרא"ש בנדה (דף ס"א) העתקנוהו לעיל בסק"ט וגם כל הראיות שהבאנו שם שייך גם בזה.

^(ג) : הוא מוחזק וכו'. כתבתי זה משום דאמרינן בשבועות (מ"ו א) האי מאן וכו' לדיקלא דפלניא וכו' עבד אינש דגזים ולא עבד, אבל אם הוא מוחזק בכך לא אמרינן סברא זו כמ"ש התוספות שם בשם הרוקח והוצא דצרינו להלכה בח"מ סימן נ' ס"ז צ"ט וצ"ש אחרונים, ובסימן שפ"ח ס"ח בהגה"ה נמי משמע דבמוחזק בכך לכו"ע לא אמרינן עבד אינש דגזים ולא עבד, וע"ש בביאור הגר"א שמניין לסי"א, וכל זה פשוט.

ויש לי ספק באידך דאם בעינן כאן מוחזק כלל. אולי לא אמרינן עבד אינש וכו' רק לענין שלא להתחייב בתשלומין ע"י הגזמתו כמו שנזכר שם בשבועות לענין זה, או שלא לפוסלו מעדות עי"ו כמו שנזכר שם בח"מ לענין זה, אבל עכ"פ מחששא בעלמא לא נפקא. וא"כ בענינו הלל אפילו בחשש

מוחזק לענין זה מכבר שכמה פעמים עשה כן לאנשים אחרים, או⁽⁹⁾ שהוא מכיר לפי הענין שלא יצא כן מפיו בדרך גיזום בעלמא ובודאי יעשה כן, צריך לגלות דבר זה להשכנגדו אולי יוכל להזהר ממנו בכדי שלא יגיע לו ממנו ביוש או היזק. * אך צריך ליזהר שלא יחסרו בזה גם כן כל הפרטים הנ"ל.

ד. ואף דדבר זה הוא מצוה רבה ובכלל הבאת שלום הוא, אף על פי כן יש ליזהר מאוד שלא למהר לספר ענין כזה כי אם אחר שיתבונן לפי הענין שעל ידי סיפורו ישמור השומע את עצמו שלא לילך למקום פלוני ביחידי פן יכנו או יחרפנו אותו פלוני או עצה אחרת כיוצא בזה, שעל ידי זה תסולק הקטטה שביניהם. כי פעמים הרבה מצוי כשיספר לו איך שדעת פלוני לחרפו, יתגבר יותר כעסו של זה על אותו פלוני, ויקדים את עצמו נגדו לריב עמו, ותבוא על ידו מחלוקת גדולה יותר חס ושלום, ועל כן צריך להתבונן היטב מתחלה איך לתקן את הדבר.

ה. ועתה נבוא לבאר בעזה"י עוד עיקר גדול בענינים אלו, ועל ידי זה יתבאר לך גם כן הפרט החמישי הנ"ל. דע דכל עצם ההיתר שכתבנו בסעיף א' היינו דוקא אם האיש שהוא מספר לו לא גמר עדיין הענין עם⁽¹⁰⁾ השכנגדו, רק הסכימו ביחד לגמור את הענין ההוא. אבל אם גמר עמו הענין (כל אחד לפי ענינו המבואר בפוסקים במה שנגמר דרכי קנינים שיהיו אסורים לחזור מזה אחר כך), תלוי בזה,⁽¹¹⁾ אם הוא יודע שמחמת דיבורו שיגלה לו לא יעשה

צעלמא צריך להזהירו לאותו פלוני וכמו שכתבתי לעיל צסק"ט צסס הרא"ש. ואולי יש לחלק צין חשש דשמיעה וצין הסכרה דעציד אינש וכו' דאולי הוא חשש רחוק מאוד.

ואל תשיצני ממעשה דגדליהו שאמר לו יוחנן בן קרח כי ישמעאל בן נתניה מצקש להרגו, וכדין עשה מה שאמר לו כמו שמוכח בגמרא, ולא אמרינן עציד אינש וכו'. דוה אינו, אחת, דצענין סכנת נפשות יש לחוש אפילו בחשש רחוק יותר. ועוד דהתם היה ניכר ליוחנן בן קרח שישמעאל יעשה כן כמו שמוכח בקרא, וצניכר לא שייך עציד אינש כמו שנכתב צסק"ק י"ג.

⁽⁹⁾ : שהוא מכיר לפי הענין. כן מוכח בח"מ צסימן שפ"ח צש"ך ס"ק נ"ד בהדיא, דאם ניכר שיעשה כן לא אמרינן עציד אינש דגזים ולא עציד.

* * הגה"ה. וכל זה אם הוכיחו ולא קבל תוכחתו, או הוא משער שתוכחתו לא תועיל לו. אצל צסתמא⁽⁷⁾ צריך להוכיחו מתחלה על זה שרוצה להרע לפלוני, או דצדרי רינוי צעלמא, אולי על ידי זה יוסר כעסו ממנו, וירוים בזה שלא יצטרך לילך ולספר עליו לאותו פלוני, וגם יקיים בזה מצות עשה דהוכחה והצאת שלום, ועיינן צצאר מים חיים.

⁽¹⁰⁾ : השכנגדו. צתיצה זו כללתי כל הצוירים שיצואו אי"ה צסוף הספר על זה הדין, דהיינו צענין השתתפותו עם פועל, שעשה עם הפועל קנין, או משך כלי אומנתו דגם זה הוא קנין כמבואר בח"מ. והוא הדין בכל אחד לפי קנינו השייך לו, ואי אפשר להאריך בהן כי משתנין כמה פעמים לפי הענין.

⁽¹¹⁾ : אם הוא יודע וכו'. דאם מסופק בזה צ"ע, דאף דאחזוקי אינשי צרשיעי לא מחזקינן, מכל מקום לפי מה שאנו רואין צעינינו צעו"ה מצוי מאוד שיעשה שלא על פי דין להאיש שהוא מגלה לו עליו. ומ"ש אח"כ צפנים מותר ונכון הדבר לעשות כן, כי כל הראיות והסכרות ששייכים לעיל שייכים גם בזה כיון שלא יגיע להשכנגדו שום היזק עי"ז רק שהאיש שהוא מספר לו הוא ישמור את עצמו.

לשכנגדו שום היזק, רק שמעתה ישמור את עצמו שלא יבוא לו שום היזק ממנו, ונשלמו לזה גם כן הפרטים המבוארים לעיל בסעיף ב', אזי מותר ונכון הדבר לעשות כן. אבל אם הוא מכיר את טבע האיש שהוא מספר לו, שאם יגלה לו את הדבר, יחליטו תיכף לודאי גמור (או משום שטבעו להאמין תיכף רע על חברו, או משום שיש לו עליו דברים הניכרים, או משום שסומך עליו מאוד) ויפסוק תיכף הדין לעצמו^(ר) ויעשה מעשה, דהיינו, לחזור

^(ר) : ויעשה מעשה. שלא אמרו מצוה לפרסם את החנפים אלא לענין להזהיר לכתחלה שלא יבוא להתחזר עמו כדי שלא יבוא לידי הפסקה, או אפילו אם כבר נתחזר עמו, והוא יודע את טבע האיש שהוא מספר לו שרק יחוש לדיבורו לענין לשמור את עצמו, אבל לא שיקוצצו לו על ידו היזק ממש ממה שלא היה צא לו אפילו אם היה מעיד עליו צ"ד לצד.

וראיה על זה ממה דגרסינן בכריתות (דף י"ג ע"א) דאם אמרו לו שנים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי, וקאמר שם ר' יהודה דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים וחכמים פליגי שם עליה, וגרסינן (שם ע"ג) בגמרא אמר רב נחמן הלכה כר' יהודה, אמר רב יוסף לא אמרה אלא צינו לצין עצמו ולעצמו, ועיין שם ברש"י שפירש לא אמר ר' יהודה שהוא נאמן וטהור אלא לאכול טהרות צינו לצין עצמו אבל לפני אחרים לא יאכל דילמא אחי לזולתי בטהרות. לעצמו, נאמן לאכול טהרות שהוא נוגע דאדם נאמן על עצמו אבל לאחרים לא יאכילם עכ"ל רש"י. הרי דאף אם נפסוק כר' יהודה (והוא שיטת הראש"ד שפסק כר' יהודה, וכ"ש להרמב"ם דפסק בהלכותיו כהחכמים תו לא צריכין לכל זה) דנאמן לאכול טהרות שהוא נוגע בהן כיון דהוא יודע צינו לצין עצמו האמת שהוא טהור, הרי לא הותר לו אלא לעצמו, ולא להאכיל טהרותיו לאחרים. ומשמע בפשיטות דאפילו האחרים לא ידעו שום מעשה מענין העדאת העדים עליו שהוא טמא, אפ"ה אסור להאכיל טהרותיו לאחרים, אף דיודע בעצמו שהוא טהור, כיון דהוא יודע שדבריו אינם מקובלים לפני הצית דין לאמת, ולהכי קאמר ר' יהודה אדם נאמן על עצמו יותר וכו' על עצמו ולא לאחרים. והכי נמי צנידון דידן, אף דיודע שהאמת אתו, אפ"ה כיון דעל פי דין תורה דצרי עד אחד לענין ממון כמאן דליתא דמיא רק לשבועה, והוא יודע שיתקבלו דבריו לאיש שמספר לו כדצרי שני עדים ויפסיד עי"ז להשכנגדו, אסור לספר לו.

(וכעין זה צ"ק (ק"י"א) א) בההוא שותא דהווי מיננו עלה צי תרי קס חד וכו' א"ל רבא כל כמיניה וכו' אף דיודע בעצמו שהאמת אתו. ובשבועות (ל ב) בעד שידע בחצירו שהוא גולן שלא ינטרף עמו, אף דיודע בעצמו שהדבר אמת שזה חייב לזה ממון, והצית דין ג"כ לא יעשו שלא כדין צמה שיוציאו ממון ע"י שניהם כיון דהם אינם יודעים שהשני הוא גולן, אפ"ה לפי מה שהוא יודע בעצמו שהשני הוא פסול להיות עד צדד א"כ הוא ישאר עד אחד, אסור לו להעיד עמו כי יגרום שיפסקו צית דין כעל פי צ' עדים ויחייבו להנתבע עבור זה, ובאמת אין כאן רק עד אחד כדפירש"י שם. וכ"ש צנידון דידן, שהאיש שהוא מספר לו הוא יעשה שלא כדין ע"י שהוא אינו שומע את הדבר רק מיחיד, צודאי שהוא אסור לגרום דבר זה.

והאיר ה' יתברך עיני ומלאתי גמרא מפורשת כענינו ממש, שע"ז נוכל לידע כל פרטי הדין. ד"ל בגמרא צ"ק (ק"י"ג ב) מכריז רבא האי צר ישראל דידע סהדותא לאינו יהודי, ואזל ואסהיד ליה צדיניה דאינם יהודים על ישראל חצריה, משמתין ליה, מאי טעמא דאינהו מפקי ממונא אפומא דחד סהדא,

ולא אמרן אלא בחד אצל בי תרי לא, ועיין ברש"י ד"ה אפומא דחד וגמלא שהפסידו שלא כדון, עד כאן. אלמא אף דהעד יודע בעלמו שבאמת הוא חייב לו ממון אעפ"כ היו משמתינן לעד עבור זה כיון דאם היה צא עמו לבית דין של ישראל לא היה גובה ממנו נמלא דהוא מפסידו כדיבורו. ואין לדחות דשם טעם האיסור משום דאזיל לאסרודי בערכאות של עובדי כוכבים, אחת, דהא מוכח שם בגמרא דבתרי לא משמתינן ליה ואי משום ערכאות אמאי לא, אלא הטעם כנ"ל, וכיון דבתרי על פי דייני ישראל נמי היה גובה על פי דצריהן, לא הפסידוהו כלום. ולכד מן זה מנאחי מפורש צכנה"ג לח"מ צסימן כ"ח ובתשובות רמ"א סימן נ"ב כיון דצעלי הדין הוא אחד אינו יהודי ואחד ישראל לא שייך צענין זה האיסור דערכאות של אינם יהודים, שלא נאמר אלא כשני צעלי הדין הם ישראלים. וכן מוכח בח"מ סימן כ"ח ס"ג צפנים ובסמ"ע עי"ש דעיקר הטעם הוא משום דאף שהעד יודע בעלמו שבאמת הוא חייב לו ומטעם זה הוא פטור דציעבד מלשלם משום דיכול לומר אמת העדתי כמצואר שם בח"מ, מכל מקום כיון דעל פי דין תורה לא היה באפשר לגבות ממנו ממון על פי זה העד, ועל פי דיבורו גרם להפסיד לתצורו, היו משמתינן ליה, משום דלא היה לו לילך ולהגיד.

והוא הדין נמי צנידון דיין דאיסור גדול עשה צזה, כיון דהוא מכיר את טבע האיש שהוא מספר לו, שלא ילך עמו לבית דין, רק יפסוק הדין לעלמו ויפסיד צזה לשכנגדו צלי שום צית דין (דהיינו צהניור שצירנו כמה פעמים לענין משרת, שיגרש אותו מציתו תיכף, וכן כהאי גוונא צשאר הציריים שיוצאו צסוף הספר איה"ש, שיפריד תיכף ההשתתפות שהיה לו עד עתה עם השכנגדו, או צשידוך או צמסחר, וכפי מה שנצאר איה"ש ג"כ לקמן צפירוש, או שאר עניני היזק שיעלה על פי ערך דיבורו לפי הדין אם היה נתצאר שהוא אמת), או משום שטבעו נוטה תיכף להאמין רע על חצרו, או משום שהוא סומך על המספר כבי תרי. אף שיהיה, כיון דע"י דיבור המספר נעשה מעשה שלא היה על פי דין תורה, שאלל צית דין צודאי לא היה זוכה האחד שיהא יכול לצטל את הקנין שעשה עם השכנגדו ולחזור ממנו או שאר עניני היזק, משום דיש לו עליו עד אחד שהוא מהימן ליה כבי תרי, כמו שכתבנו לעיל צחלק א' צכלל ז' צצמ"ח ס"ק ט"ו צשם הפוסקים, וע"י דיבורו נעשה המעשה הזה, צודאי אסור.

ואין לדחות דשם הטעם משום דהעיד לאינו יהודי, והטובה נעשתה על ידו לאינו יהודי, לפיכך החמירו חז"ל אף דיודע שהאמת עם האיני יהודי, אצל אם העיד לישראל על חצרו צדינא דאינם יהודים, והוא נפרע על ידו, לא משמתינן ליה, כיון שיודע שבאמת הוא חייב לו, והוא הדין נמי צענינו, כיון שזה המספר יודע שאמת הוא הענין שסיפר עליו, ואילו היו הצית דין יודעים כמותו שדצר זה הוא אמת היו ג"כ פוסקים שנתצטלה ההשתתפות שציניהם עבור זה, אפשר דאין צידו איסור. אצל גם זה אינו, דהרי מסיק הט"ז שם צסימן כ"ח ס"ג הנ"ל דגם מישראל לישראל דינא הכי דהיו משמתינן ליה כיון דעל ידו נעשה מעשה שלא היה נעשה על פי דין תורה אף דיודע שהאמת אמו (דלא כהמרש"ל שמנדד להקל צזה). וכן מנאחי צתומים צסימן זה שמציא צשם תשובת רמ"א סימן נ"ב שדעתו ג"כ כהט"ז, וכן מנאחי אכ"כ צכנה"ג ח"מ צסימן הנ"ל שמציא צשם תשובת משפט דק ושאר תשובות כהט"ז עי"ש. ומ"ש צפנים או משום שיש לו עליו דצרים הניכרים, כי כצר כתבנו לעיל צכלל ז' שמן הדין אינו יכול להפסידו ממון עבור זה.

מהשכנגדו, או שאר עיני היזק, על פי דיבורו, אף שלא יעשה מעשה גרוע יותר מערך הדין שהיה יוצא בבית דין על פי דיבורו אילו היו שני עדים מעידים כדבריו, אף על פי כן אסור, כיון שבדיבורו הוא גורם היזק לנידון מה שלא היה יוצא על ידי דבריו אפילו אם היה מעיד עליו בבית דין, כי אילו היה אומר עליו ענין זה גופא בבית דין, לא היתה יכולת ביד בית דין לחייב אותו ממון על ידי דיבורו כי הוא עד אחד, ועתה הוא גורם לנידון היזק ממש על ידי דיבורו. ולפי זה אם המספרין את הענין^(יח) הם שנים^(יט) שהם ראו בעצמם את הענין, היה נראה להתיר בענין זה^(כ) שאין כונתם בסיפורם רק לסלק הנזקין מזה, וגם שלא יסובב על ידי סיפורם יותר מכפי הדין, (דאם הם רואין שאם יגלו לו את הענין יעשה עמו דבר שאפילו בית דין לא היו עושין כן על פי דבריהן, אין להם שום יתרון ממספר יחידי, ובודאי דאסור להם לספר) וגם שלא יחסרו בזה שאר^(כא) הפרטים הנ"ל בסעיף ב'.

ו. אך כל זה ההיתר דעל ידי שנים, לאיש שטבעו לעשות מעשה בעצמו, אינו מועיל רק שינצלו על ידי זה מעצם האיסור של דיבורים האסורים, אבל על כל פנים^(כב) ממסייע ידי עוברי עבירה לא נפקי, שעל ידם יעשה האיש

^(יח) : הם שנים. כיון דאילו היו צאין לדין ג"כ היה הדין יוצא כמו שיעשה האיש שסיפר לו בעצמו, וראיה מגמרא צ"ק הנ"ל דקאמר שם והני מילי צדד צדדי לא, ועיי"ש צח"מ צסימן הנ"ל דעיקר הטעם הוא כמו שכתבנו, וא"כ הכי נמי צנידון דידן.

^(יט) : שהם ראו בעצמם את הענין. פירוש, הענין הרע ההוא שעי"ז יהיה מותר לאחד לסלק ההשתתפות מהשכנגדו, כגון צענין משרת שהוא גנב, ועל פי זה מותר מן הדין לסלקו אם נתודע לו החסרון הזה, וכהאי גוונא צשאר ציורים לפי דינם.

ומה שדקדקתי וכתבתי שהם ראו בעצמם, פירוש לאפוקי אם שמעו, דזה צודאי לא מהני הכא, (ועיין צתשובת שצ"י צסימן קע"ד, ועיי' לעיל צסק"ט לענין אם מהני שם שמיעה קודם שנגמרה השתתפותם), דהא כאן צריך שתועיל אמירתם צצ"ד ומפני זה הותר אפילו שלא צצ"ד, ואילו עד מפי עד צודאי לא היה מהני צצ"ד. ולכן אפילו אחד ראה בעצמו ואחד שמע מאחרים, ג"כ לא מהני הכא. וגם צריכין שלא יהיו אלו השנים קרובים זה לזה מטעם זה, דהא צצ"ד לא היתה מתקבלת עדותן לשנים, וכן איתא צח"מ צסימן כ"ח הנ"ל צפירוש.

^(כ) : שאין כונתם צסיפורם. פירוש, דזה אינו דומה למה שציררנו כמה פעמים דאיסור לשה"ר ורכילות הוא אפילו אם המספרין הם שנים ואפילו על דבר אמת, דזה צענין שהם מכוונים לגנותו של פלוני. לא כן צזה שמטרת כוונת הסיפור היא רק לתועלת של זה, וממילא נתצזה זה שכנגדו, ואין שייך צזה איסור לשה"ר ורכילות כאשר ציארנו צתחלת הכלל. ולא נשאר לנו צזה רק מפני שעל ידו יקוצצ לו היזק יותר מכפי הדין שהיה יוצא על פי דיבורו, כי דיבורו לא היה מועיל ציחידי צצ"ד, וזה לא שייך אם המספרין הם שנים.

^(כא) : הפרטים הנ"ל. ולענין פרט דהוכחה יצואר איה"ש לקמן צהציורים וצצמ"ח שם.

^(כב) : ממסייע ידי ע"ע. וכן מוכח צקידושין (דף ל"צ א) צתוס' ד"ה דמחיל, דאפילו אם אני יודע צאמת שאין זה איסור, כיון דהוא אינו יודע, אסור לגרום לו זאת, וכל שכן הכא דגרע טפי מכמה טעמים. ומ"ש צח"מ צסימן כ"ח צס"ג צהגה"ה דצ' עדים יכולים להעיד אף לכתחלה, היינו שם שהצעל דין

שמספרין לו דבר איסור, כי על פי דין אסור לו לקבל דבריהן ולעשות מעשה בעצמו להפסיד לחבירו כל זמן שלא העידו עליו בבית דין והרשוהו בית דין לעשות כן כמבואר לעיל בכלל ו' סעיף ט' וסעיף י'. ולבד זה קשה מאוד שיצויר דין זה למעשה להתיר בענין זה (מלבד דלא שכיח שיתקבצו כל הפרטים) דאין מצוי כלל שידעו המספרין מעצמן מתחלה כל חלקי הדינין ששייך בענין זה, כדי שישערו על ידי זה שמה שיעשה עמו פלוני על ידי דיבורן יעשה עמו כדין תורה, על כן יש ליזהר שלא לגלות שום ענין לאיש שטבעו לעשות מעשה בעצמו בלי רשות מבית דין, כדי שלא ילכדו על ידו ברשת של בעלי הלשון, ושומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו.

ז. והוא הדין^(כב) לענין לגלות לאחד מה שאחד גזלו או הזיקו, או שום רעה כיוצא בזה, אין מותר עד שיושלמו כל הפרטים הנ"ל, וגם הוכיחו מתחלה ולא קבל דבריו, אבל בלאו הכי אסור וכמו שכתבנו לעיל בכלל א' סעיף ג' עיין שם. ומה מאוד יש ליזהר שלא להורות לעצמו היתר תיכף, בענינים אלו, עד שיתבונן היטב מתחלה אם נשלמו בו הפרטים הנ"ל, דאי לאו הכי עלול מאוד שיעבור על ידי זה לאו גמור דרכילות.

ח. ודע^(כד) דאין שום חילוק בכל זה הכלל שכתבנו, בין אם חבירו שואל ודורש מאתו שיאמר לו, ובין לומר לו מעצמו. דאם ישלמו כל הפרטים^(כה) שבכלל זה, אפילו אם אין דורש מאתו דבר, גם כן צריך להגיד לו. ואם לא ישלמו הפרטים, אסור בכל גווני.

ט. ודע עוד, דצריך ליזהר בכל אלו הפרטים שבכלל זה אפילו אם לא ירצה רק לספר הענין לאחרים, דזה גם כן בכלל רכילות הוא, וכמו שכתבנו לעיל בחלק זה בכלל ג' סעיף ג'.

י. ומפני שהענין הזה נקל מאוד להיות נכשל על ידו באיסור רכילות, על כן נצטרך לצייר בזה כמה ציורים ולהרחיב הדיבור בהן, כדי שממנו יקיש המשכיל לכל כיוצא בזה. אך שלא יקוץ הקורא בו מפני האריכות, לא אכתוב פה כי אם ציור אחד, ואיה"ש בסוף הספר יבואו עוד ציורים.

שכנגדו הוא עכו"ם דלא שייך בזה מסייע ידי עובדי עזירה. ומה שלמדו מזה צקימן כ"ו ס"ז צהגה"ה
דכל שכן לישראל עי"ש צביאור הגר"א היינו צאופן דמותר לו לילך בערכאות כמבואר שם צהדיא.
^(כג) : לענין לגלות. פי' דעד כאן לא איירינן שנשתתף עמו, ובענין השותפות יפקיד על ידו כמו שיבואו
צהצוירים לקמן, ואילו הכא איירינן שגזלו והזיקו סתם. ומה שכתבתי או שום רעה כיו"צ, הכונה דבר
שיוכל לבוא ע"י הגילוי תועלת על להבא דומיא דגזל והזק, אצל בלאו הכי רכילות גמורה היא.
^(כד) : דאין שום חילוק. פשוט הוא בכל הפרטים ועיין לעיל בכלל א' סעיף ה'. ולבד זה הלא צפרט הד'
הראיה מיהושע, ושם הלא ציקש מהקצ"ה שיגלה לו, ואפילו הכי אמר לו הקדוש ברוך הוא וכי סבור
אתה שאני מדבר לשה"ר, וכמו שכתבנו לעיל צשם התנד"א. וגם צפרט הה' שהבאנו ראיה מצ"ק כנ"ל
הלא שם נפסק צח"מ צקימן כ"ח דאפילו תצעו אסור וכפי גירסת הרי"ף שם. וע"ש צביאור הגר"א.
^(כה) : שצכלל זה. פירוש, צין לענין לספר קודם שנשתתף עמו דלריך לזה הה' פרטים הראשונים, וצין
אחר שנשתתף ולענין להצילו מהזיקו דלריך בזה ג"כ הפרטים האחרונים. וענין זה כבר ציארנוהו צארוכה
צחלק א' צכלל י' עיין שם.

אם הוא רואה שאחד רוצה להכנס לחנות לקנות סחורה אצל אחד, והוא מתבונן בטבע האיש ההוא כי הוא איש תם (היינו שאיננו חריף כל כך להבין ערמומיות בני אדם), והוא מכיר את טבע בעל החנות ההיא, שכל תשוקתו וחפצו הוא להשיג איש כזה לרמותו, אם בסחורה או במדות ובמשקלות או במקח. צריך לספר לו את ענין החנות ההיא ולהזהירו שלא יכנס בה, אפילו אם כבר פסק עם בעל החנות ההיא שיקנה אצלו. וכל שכן אם הוא רואה בפירוש שאחד רוצה לרמות לחבירו בסחורה (היינו שמפתיהו כי היא מין סחורה פלונית שמפורסמת בעולם למין חשוב^(כ)) והוא יודע שהוא שקר), או במדות ובמשקלות, או בשיווי המקח*, בודאי צריך לומר לו כדי שלא יבוא לזה, אך מאוד צריך ליזהר שלא יחסרו בזה הפרטים הנ"ל בסעיף ב'.

יא. וכל זה אם הוא רוצה להזהירו כדי שלא יבוא לידי אונאה. אבל אם כבר לקח מאחד סחורה, והוא יודע שרימהו, או בשיווי המקח או בשאר חסרונות. תלוי בזה, אם על פי דין תורה אין לו עתה על המאנה כלום, בין מפני שהאונאה בשיווי המקח היתה בפחות משתות, ובין מפני שעבר הזמן כדי שיראה לתגר או לקרובו, או^(כט) שאר סיבה שבגללה הפסיד המתאנה, בודאי מי שהולך ומעורר להתאנה ומראהו איך שפלוני רימהו, עובר על איסור רכילות, כיון דעל פי דין תורה אין לו עליו עתה כלום, שוב לא הוי זה הסיפור כי אם דברים בעלמא, והוא* כרוכל שנזכר בכל מקום שהוא טוען דברים^(ל) מזה לזה. ואפילו אם המתאנה שואלו, גם כן^(לא) לא יאמר לו האמת. וכל שכן אם הוא רואה שעל ידי דיבורו יכול השכנגדו לבוא לידי הפסד, כגון שיתפסנו, או שלא ישלם לו יתרון המעות שהוא חייב לו עדיין לעסק הזה, בודאי עון גדול הוא למביא לזה. אבל אם הוא רואה שעל פי דין תורה יהיה הדין עמו (או

---

^(כ) : והוא יודע שהוא שקר. אף ששואה המקח שהוא נותן, כיון שאינו רוצה לקנות סחורה זו. וכל שכן אם באמת איננה שוה כל כך.

* * הגה"ה. כגון שהחפץ שווה חמשה זהובים והוא רוצה ליקח ממנו ששה, אצל אס האונאה היא^(כ) פחות משתות, אפשר דאין לומר לו, ועיין בצאר מים חיים. אצל צמידות וצמשקלות^(כט) צכל גוויי צריך לומר לו.

^(כט) : שאר סיבה. זה קאי גם על שאר חסרונות, אצל פחות משתות או יותר מכדי שיראה אין שייך צשאר חסרונות כי אם צשווי המקח, כמו שמצואר צח"מ סימן רל"ב.

* ועיין לקמן צסוף ס"ק ל"ד מה שכתצנו שם צאם שהוא משער צהקונה וכו' עיין שם והוא הדין כאן.
^(ל) : מזה לזה. דהלא אף צעד אחד שהולך ומעיד עליו צצ"ד אס הוא יודע מתחלה שדצריי לא יתקצלו צצ"ד אפילו לצצועה, ויצייר זה צכמה גוויי, אסור לו לילך ולהעיד. והמעיד עוצר על לא יקום עד אחד צאיש, כמו שמצואר צח"מ צסימן כ"ח צציאור הגר"א שם צשם הספרי, וצכלל לישא צישא הוא כמו שמוכח להמעין שם, וכצר הארכנו צזה לעיל.

^(לא) : לא יאמר לו. כמו שציארנו צכמה מקומות דאיסור רכילות הוא אפילו אס הוא דורשו ומצקש ממנו שיאמר לו אס עשה לי פלוני או דיצר עלי פלוני כל שאין צזה תועלת על להצא.

שיהא יכול לחזור בו מהמקח הרע הזה, או שיחזיר לו האונאה) ואם היה יודע המתאנה לא היה מתרצה לזה,^(לז) צריך לומר לו האמת כאשר הוא, כדי שיוציא מחבירו את אונאתו. אך צריך להיות זהיר באלו האופנים שאכתוב ואלו הן.

יב. א) שלא יגדיל בסיפורו את העולה או החסרון יותר ממה שהוא.

ב) שתהיה עיקר כוונתו לקנא לאמת ולעזור לאשר אשם לו, דהיינו לתועלת המתאנה, ולא^(לח) לשמוח בקלון המאנה, אף שהוא יודע בעצמו בבירור שהונה אותו המוכר בזה המקח. ובזה הפרט נכלל עוד ענין אחד, והוא כמעט אותו הפרט בעצמו, דהיינו שישער שתוכל לבוא מזה תועלת, לאפוקי אם הוא יודע את טבע המתאנה, שלא איש דברים הוא לילך בדינא ודיינא, ולבקש אנשים שיעזרוהו בענין זה, רק יכאיב לבו בלבד בסיפורו, ויכניס לו שנאה בלבו על השכנגדו,^(לט) אין לומר לו, וביותר אם שואלו באופן זה. ובאופן הראשון שציירנו, דהיינו במקום שעל פי דין אסור לחזור מזה המקח, מצוה לשבח המקח בפניו, ואין בו משום מדבר שקר תרחק (כמו שאמרו חז"ל בכתובות י"ז. הרי שלקח מקח רע מן השוק וכו' הוי אומר ישבחנו בעיניו).

ג) אם הוא משער שדבריו יהיו נשמעין להמאנה בהוכחה להחזיר האונאה, יוכיח אותו בינו לבין עצמו להחזיר האונאה, ולא יגלה לנידון.

---

^(לז) : צריך לומר לו. ורצויה מצ"מ (נ"א ח) לא שנו אלא לוקח וכו' מאי טעמא לוקח כל היכא דחזיל מחוי ליה, וחמרי ליה אי טעי אי לא טעה, אלמא דמותר לומר לו. ולא תקשה על דצרינו הנ"ל צענין פחות משמות, דידוע דזו המימרא לא קאי רק לשמות או ליתר, דחילו לפחות משמות לאלתר הוי מחילה כמו שפירשו רש"י ותוספות שם (דף נ"א ב) עי"ש.

ודע דכל היכי דמותר לומר, הוא אפילו אם אין שאלו, וכמו שכתבנו בתחלת הכלל עי"ש.
^(לח) : ולא לשמוח צקלון. כי אפילו צשאר עונות שאין שום נד זכות על העושה, כתבנו לעיל כמה פעמים בתנאי המספר שצריך לזוהר צזה מאוד, וכ"ש צזה שמנאי הוא מאוד שהמאנה צעלמו אינו יודע שהונה אותו, שהוא סבור שהסחורה שוה המקח הזה, או שאר אמתלאות שעי"ז כהיתירא דמיא להו.
^(לט) : אין לומר לו. וזה איסורא הוא, ולא מדה טובה צעלמא.

ומאי דמשמע מלשון הגמרא דכתובות (י"ז ח) מכאן אמרו מי שלקח מקח רע מן השוק וכו' מכאן אמרו חכמים וכו' דמשמע דמדה טובה צעלמא היא, זה אינו, דשם הלל איירי מן השוק שמתקצנים שם הרבה אנשים, ולא שייך צזה רכילות, דעל מי יכניס שנאה צלצו, כי מסתמא לא ידע ממי קנה, (דאם ידע ממי קנה, הרי היה צריך לגלות לו האמת כדי שיוציא את אונאתו או להחזיר את המקח וכמ"ש צפניס, וצחכי אתי שפיר דדקדקה הגמרא מן השוק), משא"כ צענינו דהלוקח מכיר את המוכר, וצסיפורו יכניס שנאה צלצו עליו, אסור מן הדין.

אם לא שהוא משער צקונה, שאם לא יגלה לו האמת יכנס עוד הפעם לאותה החנות וירמהו החנוני, צריך לגלות לו כיון שנשלמו שאר הפרטים.

ד) אם יכול לסבב את התועלת^(לה) בעצה אחרת, שלא יצטרך לספר הגנות עליו, לא יספר.

ה) שהאיש שהוא מספר לו, לא יהיה בטבעו הולך רכיל, דאם הוא מכירו במדה גרועה הזו, ומסתמא יספר למוכר איך שפלוגי אמר לי שהסחורה הזו היא רעה או שאיננה שוה דמי המקח שנתן בעדה, צריך עיון אם מותר לספר לאיש כזה האמת, כי הוא מכשילו באיסור רכילות. ומכל מקום נראה, דאם הוא משער שאם יזהירו שלא יגלה את שמו, ישמע לו, יעשה כן.

יג. כל זה דיברנו, אם הוא מכיר להמתאנה בטבעו, שכאשר יודע לו האמת מהאונאה, לא יעשה לו שום דבר מעצמו, רק יתבענו לבית דין ויעשה על פי דין תורה. אבל אם מכירו בטבעו שכאשר יודע לו מזה יעשה דין לעצמו, ויתפסנו, או שיחזיר לו הסחורה, או לא ישלים לו המעות שנשאר חייב לו בלי שום בית דין, יש ליזהר מלגלות לו, כי כדי שינצל מעצם דיבור האסור צריך לזה עוד שלושה פרטים:

א) שיהיה ידוע ענין זה של אונאה, דהיינו מה שהונה אותו, למספרים עצמם. לא כן אם שמעו מפי אחרים שיש אונאה במקח הזה,^(לו) אסורים לומר לו.

---

^(לה) : בעצה אחרת. פירוש, דיוכל לסבב שיתגלה לו ממילא ולא יצטרך לספר לו, יעשה כן ולא יגלה לו. והראיה מסנהדרין (י"א א') וכי דילטור אני, לך הטל גורלות. וכדעיל בחלק א' בכלל י' ס"ק י"א ע"ש. וזו העצה אינה שייכת רק בענינים שאיירינן בכלל זה ובחלק א' כלל י'. אבל בכל שאר עניני לשה"ר ורכילות, הכל אסור, בין אם מספר לו בפירוש ובין אם מסבב לזה, וכדלעיל בחלק א' כלל א' ס"ח ובכלל ג' ס"ד ע"ש.

^(לו) : אסורין לומר לו. אפילו בשנים וכל שכן ביחיד. דכיון דהשומע דבר כזה אסור על פי דין להאמין בהחלטה שדבר זה אמת הוא, אפילו שמע מהרבה אנשים, כל זמן שלא העידו עליו צ"ד שהונה אותו, וכמו שמבואר בכלל ז' בחלק א' דאיסור קבלת לשה"ר הוא אפילו אם שמע מהרבה אנשים, ורק לחוש מותר. (ואין להתיר להאמין מטעם מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי אינשי, דנראה דלא שייך כלל זה כי אם בעד אחד שהעיד על אשה שמת בעלה. וכן ביצמות (ע"ז א') בגמרא שאני התם דהא שמואל וצ"ד קיים ועי' ברש"י שם, וכן בקידושין (מ"ד א') כמן ימא לטיגני ועי' בתוס' שם, וכן בר"ה (כז ב') קדשוה לירחא וכו'. דשם אם שקר הוא, עביד מאוד לאיגלויי השקר, דאין דרך לו לנטות ימין ושמאל. מה שאין כן הכא, אפילו אם באמת שקר אמר, דבקיאים ישומו אותה שהיא שוה יותר, עדיין יאמר שלפי דעתו איננה שוה יותר. וגם מטעם זה אין שייכת כאן ג"כ הסברה דשלח ואחוי בקידושין (ס"ו ב') ע"ש, דדוקא במקוה ובעל מוס שחסרונו ניכר לכל בזה אין שייך שישקר דעשוי מאוד להתצרר משא"כ בענייננו) וכל שכן דאסור לספר לאחרים במקום שמשער שע"ז יבא הפסד להנידון.

ועוד דכבר ביארנו דכיון דעל פי דין עד מפי עד הוא, ולא יהיה כח בדבריהן להוציא ממנו ממון צבית דין ע"ז, ממילא אין להם רשות לסבב הפסד בדבריהן.

(ב) שיהיו^(לז) המספרים שנים.

(ג) שלא יסובב היזק להמאנה על פי דיבורם, יותר מכפי הדין שהיה יוצא על ידם בבית דין. אבל אם^(לח) מכירין את טבעו של המתאנה, שיפסיד להמאנה יותר מכפי הדין, ולא יציית דינא אחר כך להמאנה, אסור לגלות לו בכל גווני.

ועם הארבעה פרטים הראשונים יש בסך הכל שבעה פרטים, ואינו מצוי שיתקבצו כולם, ואפילו אם יתקבצו אינו מועיל רק להנצל מעצם דיבור האסור, אבל על כל פנים ממסייע ידי עוברי עבירה לא נפיק, שעל פי דין אסור לו להשומע לעשות מעשה על פי דיבורם, אפילו אם סיפרו לו הרבה אנשים, כל זמן שלא העידו עליו בבית דין, והרשוהו בית דין לעשות כן, כמבואר לעיל בכלל ו' סעיף ט' ו'. על כן יש ליזהר מאוד מלגלות לאיש שטבעו לעשות דין בעצמו בלי רשות מבית דין, ועיין לעיל בסעיף ו'.

ועתה אחי ראה גם ראה, איך שבעוונותינו הרבים כמה וכמה אנשים נכשלין בזה מאוד, שכאשר אחד לוקח סחורה מחנות וקנה אותה במשיכה כדין, ומראה לחבירו אם שוה המקח ששילם או לא, לא די שאינו משבח, עוד הוא מגנהו לומר: כי רימה אותך מאוד. ואינו מדקדק על עצמו בשעת מעשה לידע היטב את מקחה כפי מה שהיא נמכרת עתה בשוק, כי כמה פעמים משתנה השער בזמן קצר. וגם לידע כמה הונה אותו, אם יש בו שיעור אונאה על פי דין תורה. וגם מתי הונה אותו, כי אולי כבר עבר השיעור כדי שיראה לתגר ולקרובו, וללא תועלת יהיה, רק בדבריו יכניס שנאה חזקה בלבו על השכנגדו, והוא רוכל ממש שטוען דברים מזה לזה. והרבה פעמים אירע שמשנאה דיבר עליו, ונתברר אחר כך כי שוה המעות שנתן בעדו. והרבה פעמים אירע מזה הפסד מעות

וכל זה אפילו אם אותן שסיפרו להן הם בקיאים בשומא, דאי לאו הכי אין לנו צריכין לכל הספרות שכתבנו.

^(לז) : המספרין שנים. כיון שסוצצ ע"י דצריהן הפסד ממש, וכמו שציארנו לעיל צס"ק י"ז כמה ראיות לזה שאין רשות לאדם לסוצצ צדיצורו דצר שצצית דין לא היה מועיל דיצורו שסוצצ דצר זה, וא"כ אם היה מעיד עליו צצית דין ציחידי שהונה אותו צודאי לא היו צית דין מפסידין עי"ז להמאנה.

ודע דפרט זה אין שייך רק צסחורה שאין מצויין לה צקיאים צמקום הזה, שיתצרר עי"ז שהונה אותו, לפיכך אסור ציחידי לגלות להמתאנה את הונאתו כיון דעי"ז יפסיד ממון לשכנגדו, אצל אם הוא טעות דגלוי לכל, וממילא כשהיה צא עמו לצית דין היה הדין עמו, מותר לספר לו אף ציחידי, דצאמירת המספר לא נעשה לו היזק, דכשהיה צא עמו לדין היה ג"כ יוצא חייצ. וזה אינו מועיל רק להנצל מעצם דיבור האסור, ולא חסרנו צזה רק פרט דשנים, אצל כל שאר הפרטים והספרות שזכרים צענין זה שייכים גם צזה.

^(לח) : מכירין את טבעו. וציותר מצוי דין זה כאיש שמכירין אותו מכצר שצכמה מקומות נשאר חייצ לסחורה, והוא לזה רשע ולא ישלם, ולהתנוני הזה נשאר חייצ ג"כ לסחורה, וידוע הוא שלאיש כזה אם אחד יאמר לו שפלונני הונה אותך, יגרע לו עצור זה כפלי כפלים צלי שום טענה ומענה, לאנשים כאלו צודאי אסורין לגלות שום ענין.

להשכנגדו, כי יסיתהו לאמור: לך החזר לו הסחורה וטרוף אותה בפניו, ואם אתה מתבייש בעצמך שלח אותה לו על ידי אחר, ואם לא ירצה לקבלה ממך לא תשלם לו המעות שאתה חייב לו לסחורה זו או מכבר, (וכמה פעמים הוא זה שלא כדון, וגזל ועושק ממש הוא), וכשהוא מביא את הסחורה למוכר, והמוכר אינו רוצה לקבל ממנו, באומרו שהוא מפסידו שלא כדון תורה, באים לידי מריבה ונאצות גדולות אחד לחבירו.

ראה כמה רעות עשה הרוכל הזה: שעבר על לאו דלא תלך רכיל בעמיר, (אם אינו מדקדק על עצמו במה שכתבנו לעיל); ועל לפני עור לא תתן מכשול, שיעץ לחבירו להחזיר לו הסחורה שלא כדת או שאר הפסידים; ולבוא על ידו לידי מחלוקת; לעבור על לאו דלא תונו איש את עמיתו; ולכמה לאוין אחרים שיוצאים על ידי מחלוקת רחמנא ליצלן. ואם כן מה מאוד ראוי ליזהר שלא להתערב בענינים כאלו, אם לא שיתבונן היטב בכל מה שכתבנו לעיל, ואז יהיה ה' בעזרו שלא יבוא שום מכשול על ידו.

יד. אם ^(לט) נעשה דבר לראובן שלא כהוגן, אך לא נודע לו מי עשה לו את הדבר. ובא ראובן זה ושאל לשמעון מי עשה לי את הדבר הזה, אף שהוא מבין שראובן חושדו בזה, אסור לגלות לו את שם העושה, אף שהוא ראה בעצמו. רק ישיב לו: אני לא עשיתי את הדבר, (אם לא שהוא דבר אשר אפילו אם לא היה חושדו כלל בזה, ולא היה שואלו, היה גם כן צריך לספר לו מעצמו, כגון שנשלמו בו כל הפרטים הנ"ל בתחלת הסימן וכמו שכתבנו לעיל בסעיף ז'), וכמו שנתבאר לעיל בחלק א' בכלל י' בסעיף י"ז לענין לשון הרע, ועיין שם היטב, כי כל הסברות הנזכרות שם במקור החיים ובבאר מים חיים בין לענין דינא ובין לענין לצאת ידי שמים, שייך גם בזה.

הג"ה. אך יש ליזהר, שלא להורות קולא מזה הדין לענין אם היה הוא גם כן מן המנוין, כגון לפי מה שמצוי בענין טובי העיר, שיושבים ומעיינים בדבר הנהגת אנשי העיר, אפילו אם הוא לא הסכים עמהם בענין זה, ולפי דעתו שלא כהוגן הוא מה שהסכימו בענין ההוא נגד ראובן, אך הם רבו עליו וביטלו את דעתו. ואחר כך בא ראובן ושואלו, אם גם ידו היתה בענין זה, אף שראובן חושדו בזה, אף על פי כן ^(מ) אסור לו מן הדין להשיב אפילו בלשון אני לא עשיתי את הדבר הזה, וכל שכן לגלות בפירוש את שמם, ורוכל מיקרי עבור זה, וכמו שביארנו לעיל בחלק א' כלל ב' סעיף י"א עיין שם היטב.

טו. ועתה נבוא לבאר מה שנכשלין בזה הרבה אנשים, ואצייר ציור אחד, וממנו יקיש המשכיל לכל כיוצא בזה.

לפי מה שמצוי, שאחד מביא סחורה לעיר למכור ובאים אצלו קונים הרבה, ורגיל מאוד שמי שאין לו מעות בשעת מעשה הוא בורר סחורה ומבקש מהמוכר שלא ימכור את הסחורה לאחר כי הוא ילך ויביא לו מעות. ובתוך כך באים אצלו קונים אחרים ומפצרים בו הרבה שימכור להם אותה הסחורה שבירר הראשון, ונתרצה להם. ואחר כך כשבא הראשון ומבקש מאתו שיתן לו את הסחורה שבירר מתחלה, הוא משיבו: פלוני בא ולא הייתי רוצה לתת לו,

---

^(לט) : נעשה דבר. עי' לעיל בחלק א' כלל י' בס"ז צמ"ח ותדע את הדין הזה ומקורו בכל פרטיו, כי כל הסברות ששייכים שם דאירינין לענין לשה"ר שייך גם צענינו לענין רכילות.

^(מ) : אסור לו. מקור לזה עיין לעיל בחלק א' כלל ז' ס"א צמ"ח.

והשליך את המעות ולקח את הסחורה, ובעל כורחי נתרצתי לו שלא הייתי רוצה להתקוטט עמו. כגון זה, עבר על לאו גמור דלא תלך רכיל בעמיר, הגם^(מא) שעוולה גדולה עשה אותו שהפציר לתת לו את הסחורה שבירר הראשון, מכל מקום כיון^(מב) שמכר לו וקיבל המעות מאתו בודאי מכירה גמורה היא, ולא תצא שום תועלת מזה שיגלה לו שם המפציר, רק שיכניס לו שנאה בלבו עליו, וזו היא רכילות גמורה, וכנ"ל בכלל א' סעיף ג', וזה הדין דומה בכל פרטיו לסעיף י"ד הנ"ל.

ומכל שכן לפי מה שמצוי כמה פעמים, שלא הפציר בו השני הזה כל כך, ולא הודיעו שפסק על הסחורה הזו עם אחר, ורק לטובת עצמו מכר לו את הסחורה הזו^(מג) מאיזה טעם שהיה לו, וכדי שלא יהיה לקונה הראשון תרעומות עליו שיאמר עליו שהוא משנה בדבריו, הוא מסיר העולה מעצמו ונותנה על חברו, בודאי הוא עון גדול עד מאוד, כי הוא בכלל מוציא שם רע, ושייך בו כל הלאוין והעשין המבוארין לעיל בפתיחה.

וצריך לזהר מאוד בענין כזה שלא לגלות לו שם הלוקח השני שלקח הסחורה, אפילו אם ירצה המוכר הזה להמשיך העולה על עצמו, ולומר: אני הוא ששגגתי בענין הזה, כי הוא לא ידע מזה שאתה פסקת עמי מתחלה. כי רגיל הוא מאוד, שאפילו באופן זה יכניס שנאה בלבו על הלוקח השני, שיחשוב עליו שהוא ירד לחייו. רק ישיב לו המוכר סתם: אני מכרתיה בשגגה לאחר.

ודע דכל מה שכתבנו בספר זה מענין גודל הזהירות מעון לשה"ר, היינו למי שהוא עדיין בכלל עמיתך. אבל באותן האנשים הכופרים בתורת ה' אפילו רק באות אחת, והמלעיגים מדברי חז"ל, מצוה לפרסם דעתם הכוזבת לעיני הכל ולגנותם כדי שלא ילמדו ממעשיהם הרעים.

ספר מסילת ישרים פרק י

בביאור מדת הנקיות

---

^(מא) : שעולה גדולה. עיין בח"מ צקימן רל"ז צדין עני המהפך צחררה.
^(מב) : שמכר לו וקיבל וכו'. תפשתי דבר המצוי, והוא הדין אם היה צאופן שנקנה לו אפילו בלא קבלת המעות עתה.

ויותר נ"פ שאפילו אם המוכר הזה עייל ונפיק אזווא, ולוקח השני הזה הלך להציא מעות, ג"כ לא יגלה זה לראשון. כיון דאם יציא זה השני מעות צתוך הזמן שהגזיל, יקנה את הסחורה למפרע צמשיכה שמשך אותה מתחלה לתוך ציתו כמו שמצואר בח"מ, א"כ ממילא לעת עתה לא תנא שום תועלת מהגילוי ההוא שהוא מגלה לו את שם השני רק רכילות צעלמא.

^(מג) : מאיזה טעם. פעמים מנא שהקונה השני הוא ממיודעיו ומכיריו, ופעמים מנא שהקונה השני הוא רוצה לקנות אללו עוד הרבה סחורות אחרות צצירוף סחורה זו, או שנותן לו הממקח יותר מהראשון, ושאר סיבות אשר עי"ז הוא מתרצה צענמו למכור אותה קודם שיצוא הראשון.

מדת הנקיות היא היות האדם נקי לגמרי מכל מדה רעה ומכל חטא. לא די ממה שהחטא בו מפורסם וגלוי, אלא גם - כן ממה שהלב נפתה בו להורות היתר בדבר, שכאשר נחקור עליו באמת נמצא שלא היה ההיתר ההוא נראה לו, אלא מפני היות הלב עדיין נגוע קצת מן התאוה, כי לא טהר ממנה מכל וכל, על כן תמשכהו להקל לו. אך האדם אשר טהר מזה הנגע לגמרי ונקי מכל רושם רע שמשארת התאוה אחריה, הנה ראייתו תהיה ברורה לגמרי והבחנתו זכה ולא תטהו החמדה לשום דבר, אלא כל מה שהוא חטא, אפילו שיהיה קל שבקלי החטאים, תכירוהו שהוא רע ותרחיקהו ממנו. וכלשון הזה אמרו חכמים על השלמים המטהרים מעשיהם טהרה רבה שלא יהיה בהם אפילו נדנוד דבר רע (סנהדרין כג): נקיי הדעת שבירושלים.

והנך רואה עתה ההפרש שבין הזהיר והנקי, אף - על - פי שקרובים הם זה לזה בענינם, הזהיר הוא: הנזהר במעשיו ורואה שלא יחטא במה שכבר נודע לו ומפורסם אצל הכל היותו חטא, אמנם עדיין איננו אדון בעצמו שלא ימשוך לבו מן התאוה הטבעית, שלא תטהו להראות לו היתרים באיזה דברים שאין רעתם מפורסמת. וזה, כי אף - על - פי שהוא משתדל לכבוש את יצרו ולכפות את תאוותיו, לא מפני זה ישנה את טבעו ולא יוכל להסיר מלבו התאוה הגופנית, אלא שיכבוש אותה וילך אחר החכמה ולא אחריה, אך על - כל - פנים חשק החומריות עושה את שלו להסיתו ולפתותו. אמנם, אחר שיתרגל האדם הרגל גדול בזהירות הזה עד שינקה נקיון ראשון מן החטאים המפורסמים, וירגיל עצמו בעבודה ובזריזותה, ותגבר בו האהבה אל בוראו והחמדה אליו, הנה כח ההרגל הזה ירחיק אותו מעניני החומר וידביק דעתו אל השלימות הנפשי עד שסוף - סוף יוכל להגיע אל הנקיון השלם, שכבר יכבה אש התאוה הגופנית מלבו בהתגבר בו החמדה האלהית, ואז תשאר ראייתו זכה וברה, כמו שכתבתי למעלה, שלא יפתה ולא ישיגהו חשק חומריותו, וינקה במעשיו מכל וכל.

והנה על מדה זו, היה דוד שמח בעצמו ואומר (תהלים כו): ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. כי באמת רק מי שינקה לגמרי מכל נדנוד חטא ועון, הוא הראוי לראות את פני המלך ה'. כי זולת זה, אין לו אלא לבוש ולהכלם מלפניו, וכמאמר עזרא הסופר (עזרא ט): אלהי בושתי ונכלמתי להרים אלהי פני אליך.

והנה ודאי כי מלאכה רבה היא לאדם להגיע אל שלימות המדה הזאת, כי העבירות הניכרות וידועות קלות הם להשמר מהם, כיון שרעתם גלויה. אך הדקדוק הזה המצטרך לנקיות, הוא הקשה יותר, כי הוראת ההיתר מכסה על החטא, וכמו שכתבתי. והוא כענין מה שאמרו זכרונם ברכה (ע"ז יח): עבירות שאדם דש בעקביו, סובבות אותו בשעת הדין. ועל דרך זה אמרו זכרונם לברכה (בבא בתרא קסה): רובם בגזל, ומיעוטם בעריות, וכולם באבק לשון - הרע. כי מפני רוב דקותו, כל בני אדם נכשלים בו במה שאין מכירים אותו.

ואמרו זכרונם לברכה (איכה רבתי טו): שדוד היה נזהר ומנקה עצמו נקיון גמור מכל אלה, ועל כן היה הולך למלחמה בבטחון חזק, והיה שואל (תהלים יח): ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד - כלותם, מה שלא שאלו יהושפט אסא וחזקיה לפי שלא היו מנוקים כל - כך. והוא מה שאמר הוא עצמו בתוך דבריו (שם): יגמלני ה' כצדקי כבור ידי ישיב לי. ואמר עוד (שם): וישב ה' לי כצדקי כבור ידי לנגד עיניו, והוא הבור והנקיון הזה שזכרנו. ואז חזר

ואמר (שם): כי בך ארוץ גדוד וגו', ארדוף אויבי ואשיגם. והוא עצמו אמר עוד (שם כד): מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב.

ואמנם ודאי, שהמדה הזאת קשה, כי טבע האדם חלש ולבו נפתה על נקלה, ומתיר לעצמו הדברים שיוכל למצא בהם כדי הטעאה. ובודאי שמי שהגיע לזאת המדה, כבר הגיע למדריגה גדולה, כי בפני מלחמה חזקה עמד ונצח. ונבוא עתה לבאר פרטי המדה הזאת.

רש"י פרשת ויצא פרק כט פסוק יב

(יב) כי אחי אביה הוא - קרוב לאביה, כמו (לעיל יג ח) אנשים אחים אנחנו. ומדרשו אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות, ואם אדם כשר הוא, גם אני בן רבקה אחותו הכשרה:

רש"י פרשת ויצא פרק כט פסוק ל

(ל) ויעבוד עמו עוד שבע שנים אחרות - הקישן לראשונות מה ראשונות באמונה אף האחרונות באמונה, ואף על פי שברמאות בא עליו:

באר הגולה חושן משפט סימן שמח

ה. וכ"כ הרמב"ם בפ"א מה' גזילה ד"ד שהי' כאבידתו ומותר' וביאר שם כיצד כגון שעשה העכו"ם חשבון וטעה צריך שיאמר לו ישראל ראה שעל חשבונך אני סומך וכו' ע"כ וכתב ה"ה פסק כרב כהנא שם דעביד הכין וע"ל ר"ס רס"ו שאם החזיר האבידה לעכו"ם לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה ה"ז משובח וכו' ע"כ וכן הדין בהחזר' הטעות שטעה העכו"ם מעצמו ואני כותב זאת לדורות שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעו העכו"ם ולא הצליחו וירדו נכסיה' לטמיון ולא הניחו אחריהם ברכה וכמ"ש בספר חסידים סימן תתרע"ד רבים אשר קדשו ה' והחזירו טעו' העכו"ם בדבר חשוב גדלו והעשירו והצליחו והניחו יתרם לעולליה':

רבינו יונה מסכת אבות פרק א משנה יח

רבן שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים העולם קיים - על הדין. שידון דין אמת לאמתו. ועל האמת שיש לאדם ללכת בדרכי התשובה שהוא אמת ותורתו אמת והולך בדרכי הקדוש ברוך הוא אמת ג"כ ילך באותו הדרך שנאמר והלכת בדרכיו ואמרו חז"ל שאפילו ספור דברים בעלמא אין לו לאדם לשקר כהוא עובדא דבריה דרב וכו' אמר ליה מעלה אמך א"ל אנא הוא דהפיכנא לה א"ל היינו דאמרי אינשי דנפיק ממך טעמא ילפך ואת לא תעבד משום שנא' [ירמיה ט' ד'] למדו לשונם דבר שקר כי האדם המרגיל לשונו לדבר שקר בדבר שאין בה לא הפסד ולא תועלת גם כי יבא לדבר דברים של עיקר לא יוכל לומר האמת כי פיהו המדבר וההרגל שולט עליו.

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג אות קפו

קפו החלק התשיעי - בנים לא ישקרו בספור דברים אשר ישמעו והגדת מאורעות, אבל יחליפו דברים על אודות חפציהם מאין הפסד לאדם בדבר, אך ימצאו כמעט הנאה בשקרותם אף על פי שאינם מרויחים ממון בכך. ואמרו רבותינו (יבמות סג, א): כי גם זה אסור, והוא שנאמר (ירמיה ט, ד): "למדו לשונם דבר שקר".